

Agderforskning

**Prosjektrapport
nr. 5/ 2012**

Inkluderende kulturskole

Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene

Utarbeidet av:
Egil Bjørnsen

Februar 2012

PROGRAM FOR STORBYRETET FORSKNING

Tittel	Inkluderende kulturskole. Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene
Forfattere	Egil Bjørnsen
Rapport	Prosjektrapport nr. 5/2012
ISSN-nummer	0808-5544
Trykkeri	Kai Hansen, 4626 Kristiansand

Bestillingsinformasjon

Utgiver

Agderforskning
Gimlemoen 19
N-4630 Kristiansand

Telefon 48 01 05 20
Telefaks 38 14 22 01
E-post post@agderforskning.no

Hjemmeside <http://www.agderforskning.no>

Forord

Trondheim kommune utlyste i januar 2011 et oppdrag om å analysere hvordan kulturskolene i de store byene kan utvikle og organisere deres faglige tilbud slik at det legger til rette for økt rekruttering fra samfunnsgrupper med lav deltakelse i de fem største byene i Norge; Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand. Oppdraget var finansiert av Kommunesektorens interesse og arbeidsgiverorganisasjon (KS) sitt program for storbyforskning.

Agderforskning fikk oppdraget og begynte arbeidet i april 2011. Hoveddelen av arbeidet ble utført i perioden april til juni og september til oktober 2011. Prosjektteamet besto opprinnelig av Egil Bjørnsen som prosjektleder og Line Førre Grønstad som prosjektmedarbeider. Grønstad forlot imidlertid Agderforskning ved utgangen av august. Denne rapporten er derfor ført i pennen av Bjørnsen som står som eneforfatter. Grønstad ledet arbeidet med å designe to spørreskjemaer til foreldre som har barn i kulturskolen i de fem byene, samt til foreldre med barn i barneskolen, hvis barn ikke gjorde bruk av kulturskoletilbudet, samt en intervjuguide til bruk i fokusgrupper med foreldre med ikke-vestlig bakgrunn. Grønstad administrerte de to spørreundersøkelsene og gjennomførte to fokusgruppeintervjuer, med hjelp av Ove Skarpenes. Ann Christin Nilsen har fungert som kvalitetssikrer på prosjektet. Jeg setter stor pris på bidragene til alle disse kollegaene.

Underveis i arbeidet har vi hatt hjelp av en rekke personer, ikke minst de fem representantene i referansegruppen for prosjektet som har vært Vidar Hjemås fra Trondheim Kommunale Kulturskole, Bjørg Ruud fra Oslo Kommune, Vidar Hartveit fra Kristiansand Kulturskole, Hans Willoch Bræin fra Stavanger Kulturskole og Mardon Åvitsland fra Bergen Kulturskole. I tillegg har Olav Kjøk fra Oslo Musikk og Kulturskole også bidratt med kommentarer og faktaopplysninger. En stor takk til alle disse som har bidratt med deres kunnskap og referanser. En spesiell takk til Berit Kirksæther fra Trondheim Kommune som har ledet referansegruppen og hvis bidrag har vært uvurderlig.

Jeg takker for et spennende og ikke minst viktig oppdrag og et godt samarbeid med prosjektgruppe og prosjektleder.

Egil Bjørnsen

Stratford upon Avon, UK, januar 2012

Innholdsfortegnelse

FORORD.....	I
INNHOLDSFORTEGNELSE.....	II
SAMMENDRAG	V
1 INNLEDNING.....	1
2 KULTURSKOLEN OG KULTURELL INKLUDERING.....	3
2.1 Eksisterende litteratur om inkludering i kulturskolen.....	3
2.2 Kulturskolens målsetting	5
2.3 Kulturskolen og inkludering	6
2.3.1 Betydningen av bredde i kulturtilbudet.....	8
2.3.2 Pris som barriere for inkludering.....	9
2.4 Sosial eller kulturell ekskludering?.....	10
2.5 Inkludering i kulturskolen forstått som publikumsutvikling.....	11
2.6 En prosjektbegrensning.....	13
3 METODE.....	15
3.1 Utredning av kulturskoletilbudet	15
3.2 Kartlegging av den sosioøkonomiske bakgrunn til deltagere og ikke-deltagere i kulturskolen.....	15
3.3 Referansegruppe	16
3.4 Metodiske svakheter	16
4 KARTLEGGING AV KULTURSKOLETILBUDET I DE STORE BYENE	18
4.1 Fakta om kulturskoletilbudet og elevmassen.....	18
4.1.1 Trondheim Kommunale Kulturskole (TKK)	20
4.1.2 Oslo Musikk og Kulturskole (OMK).....	25
4.1.3 Kristiansand Kulturskole (KK).....	31
4.1.4 Stavanger Kulturskole (SK).....	36
4.1.5 Bergen kulturskole (BKS).....	42
4.2 Politisk forankring	48
4.2.1 Trondheim.....	48
4.2.2 Oslo.....	49
4.2.3 Kristiansand	50
4.2.4 Stavanger	50
4.2.5 Bergen.....	50
5 SPØRREUNDERSØKELSENE.....	52
5.1 Undersøkelse blant foresatte med barn i kulturskolen	52
5.1.1 De foresattes demografi	52
5.1.2 Motivasjon for kulturskoledeltagelse.....	55
5.1.3 Pris og betaling	58

5.1.4	Informasjonstilgang	59
5.1.5	Elever med ikke-vestlig bakgrunn	60
5.2	Undersøkelse blant foresatte uten barn i kulturskolen	64
5.2.1	Spørreundersøkelse blant foresatte med barn i grunnskolen	64
5.2.2	Fokusgrupper med foresatte med ikke-vestlig bakgrunn	78
5.3	Empirisk datainnhenting – viktigste funn	81
6	INKLUDERINGSTILTAK I TRONDHEIM KOMMUNE	83
7	BARRIERER FOR KULTURSKOLEDELTAGELSE	86
7.1	Sted og tidspunkt	86
7.2	Pris	86
7.3	Kulturskoletilbudet	87
7.4	Markedskommunikasjon	88
8	INKLUDERING I KULTURSKOLEN – EN KULTURELL LEDERUTFORDRING	90
8.1	Pris versus relevans og synliggjøring	91
8.2	En mer målrettet tilnærming	94
8.3	Inkluderende fritidsaktivitet versus talentutvikling og skole	95
9	FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	97
9.1	Barn og unge som forskningsobjekter	97
9.2	En mer kvalitativ tilnærming	98
9.3	Fra lavterskel tilbud til ordinær elevplass, samt ventelistene	98
9.4	Lederutfordringer og politiske føringer	99
	LITTERATURLISTE	101
	VEDLEGG 1	104
	REFERANSEGRUPPEN	104
	FOU INFORMASJON	105

Tabeller

Tabell 1. Trondheim Kommunale Kulturskole (TKK) - Tilbud, elevplasser og opptak	20
Tabell 2. Oslo Musikk og Kulturskole (OMK) – Tilbud, elevplasser og opptak	25
Tabell 3. Kristiansand Kulturskole (KK) – Tilbud, elevplasser og opptak	31
Tabell 4. Stavanger Kulturskole (SK) – Tilbud, elevplasser og opptak	36
Tabell 5. Bergen Kulturskole (BKS) – Tilbud, elevplasser og opptak	42
Tabell 6. Kulturskoleaktivitet fordelt på de foresattes utdanningsnivå	55
Tabell 7. Hva er motivasjonen for deltagelse?	56
Tabell 8. Hva er motivasjonen for deltagelse?	56
Tabell 9. Kvaliteten på kulturskoletilbudet	57
Tabell 10. Kulturskoleaktivitet fordelt på foreldrenes fødested	63
Tabell 11. Hvorfor barnet ikke deltar i kulturskolen	69

Tabell 12. Påstander om informasjonen om kulturskolene. Ikke-brukere77
Tabell 13. Påstander om potensielle fordeler ved å delta i kulturskolen. Ikke-
brukere77

Figurer

Figur 1. Hvem tok initiativ til deltagelse i kulturskolen? 54
Figur 2. Hvor mye betaler du samlet årlig for alle dine barn i kulturskolen?
.....58
Figur 3. Hvilken betydning har moderasjonsordningen for dere som familie?
.....59
Figur 4. Foreldre med ikke-vestlig bakgrunn i kulturskolen sammenlignet
med befolkningen forøvrig i Kristiansand, Oslo og Stavanger.....61
Figur 5. Foreldre med bakgrunn fra land utenfor EU/EØS i Bergen.62
Figur 6. Utdanningsnivå, foresatte uten barn i kulturskolen.....65
Figur 7. Samlet inntekt i husstanden fordelt på utdanningsnivå66
Figur 8. Har du/dere vurdert å la barnet delta i kulturskolen67
Figur 9. Grunnen til at du valgte å ta barnet ut av kulturskolen?.....68
Figur 10. Det hadde vært mer aktuelt for barnet å ta del dersom:70
Figur 11. Om mitt barn skulle deltatt i kulturskolen, hvilke tilbud ville vært
aktuelle?.....71
Figur 12. Om mitt barn skulle deltatt i kulturskolen, hvilke tilbud ville vært
aktuelle?.....72
Figur 13. Ville det ha vært aktuelt å delta på kulturskolen dersom prisene
hadde vært lavere?74
Figur 14. Prissensitivitet fordelt på inntektsnivå for ikke-brukere75
Figur 15. Er du informert? Hvor fikk du informasjon fra? Ikke-brukere.....76

Sammendrag

Denne rapporten omhandler et forskningsprosjekt som forsøker å avdekke hva som fungerer som barrierer for bruk av kulturskoletilbudet i de fem største byene i Norge (Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand). Prosjektet består av fire komponenter:

- En kartlegging av kulturskoletilbudet i de fem storbyene.
- En kartlegging av hvilke sosioøkonomiske grupper som bruker kulturskolene og hvem som ikke gjør det.
- En kartlegging av hva som fungerer som barrierer for bruk.
- En ytterligere analyse av innvirkningen av nylig iverksatte inkluderingstiltak i Trondheim kommune.

Den deskriptive kartleggingen av kulturskoletilbudet i de fem byene viser at Oslo, Bergen og Trondheim er mer offensive i sin strategi med å nå ut til større elevgrupper enn hva som er tilfelle i Stavanger og Kristiansand. De tre førstnevnte byene støtter seg alle på bystyrevedtak som direkte eller indirekte har satt inkludering på dagsorden. I Trondheim og Bergen har bystyret helt eksplisitt vedtatt at dette skal prioriteres. I Oslo er denne prioriteringen mindre eksplisitt, men Oslo bystyrets vedtak om at Oslo Kommunale Musikk og Kulturskole (OMK) skal etablere to nye kulturstasjoner i bydeler med svak deltagelse tolkes som et inkluderingstiltak. Bystyrene i Stavanger og Kristiansand har ikke fattet tilsvarende vedtak. Kulturskolene i de tre byene som har bystyrevedtak i ryggen har også inntatt en mer offensiv holdning til inkludering, blant annet gjennom søknader om stimuleringsmidler fra Utdanningsdirektoratet som har muliggjort ulike inkluderingstiltak, blant annet kulturskoleaktiviteter i skole eller SFO tiden.

Kartleggingen av den sosioøkonomiske bakgrunnen til brukere og ikke-brukere av kulturskoletilbudet ble gjennomført ved hjelp av en spørreundersøkelse som ble distribuert online, til foresatte med barn i kulturskolen (N=2888) og et utvalg foresatte med barn i grunnskolen (N=877). Spørreundersøkelsen ble komplementert med tre fokusgruppeintervjuer med foresatte uten barn i kulturskolen med røtter i ikke-vestlige land (N=13).

De viktigste funnene fra undersøkelsen kan oppsummeres slik:

- Stor skjevhet blant brukerne til fordel for foresatte med høy utdanning (ikke tilsvarende for inntekt).
- Elever med ikke-vestlig bakgrunn er ikke spesielt underrepresentert i kulturskolen.
- Kulturskolen oppleves ikke som et spesielt «hot» fritidstilbud. Det er ingen «snakkis».
- Et betydelig flertall svarer at et tilbud presentert gjennom SFO ville vært mer attraktivt.
- Det er stor aksept for selve tilbudet i kulturskolen både blant foresatte som har barn i kulturskolen og blant ikke-brukerne. Dette gjelder også respondenter med ikke-vestlig kulturell bakgrunn.
- Pris er en viktig faktor men trolig ikke avgjørende i arbeidet med økt inkludering. Pris oppleves som relativt viktig blant både brukere og ikke-brukere, men det er viktig å anerkjenne at alle byene har ordninger som søker å fange opp de med lavest betalingsevne. Blant de som hadde tatt barna ut av kulturskolen svarte bare et mindretall på under 12 % at dette skyldtes pris.
- Ikke-brukerne kjenner i liten grad til tilbudet. Dette er spesielt tilfelle for foresatte med ikke-vestlig bakgrunn.

En analyse av hva som fungerer som barrierer for bruk av kulturskolen kan ta utgangspunkt i markedsføringsteori, som tradisjonelt (Kotler 1988) opererer med fire p-er som illustrerer de ulike virkemidler en tilbyder kan ta i bruk for å markedsføre et produkt eller en tjeneste. Disse er *place* (undervisningssted og tidspunkt), *price* (pris), *product* (selve fagtilbudet) og *promotion* (markedskommunikasjon). Kort oppsummert er det få barrierer knyttet til undervisningssted og tidspunkt og fagtilbudet. Pris er en barriere for et mindretall, men det må tas høyde for at de fleste kulturskolene har friplassordninger eller andre moderasjonsordninger som fanger de med lavest betalingsevne. Derfor, selv om pris er en viktig faktor som kulturskolene bør være bevisst på, indikerer ikke materialet i dette prosjektet at dette entydig er av avgjørende betydning. Tar vi høyde for dette er konklusjonen at det er mangel på informasjon som står for den største barrieren. Folk kjenner simpelt hen ikke til tilbudet, og de som vet at det finns et kulturskoletilbud har få formeninger om hvilke fordeler deltagelse i kulturskolen har for deres barn. Kulturskolene sliter med en merkevare som er lite attraktiv blant mange brukersegmenter ut over de tradisjonelle middelklassebrukerne med høy utdanning.

Det er med andre ord ikke tilbudet som sådan det er noe i veien med, ei heller i avgjørende grad pris, men hvordan dette blir kommunisert og hvordan det gjøres relevant for en større krets av brukere. Dette dreier seg både om budskap og kommunikasjonskanal. Denne rapporten går derfor langt i å definere kulturskolens utfordringer som et kommunikasjonsproblem, hvor kulturskolen som merkevare (*brand*) er den viktigste utfordringen.

Rapporten avsluttes derfor med noen refleksjoner rundt hvilke kulturelle lederutfordring denne konklusjonen om at kulturskolen mangler relevans bringer. Gitt at alle de fem kulturskolene opplever ventelister, kan de alle innse at de ikke behøver å anstrenge seg ytterligere for å nå ut til flere barn fra middelklassehjem hvor de foresatte har høy utdanning. De relativt lange ventelistene indikerer en sunn etterspørsel i dette markedet, og de elevene eller foreldrene med middelklassebakgrunn som ønsker en plass i kulturskolen vil med stor sannsynlighet uansett finne fram til, og være tilfreds med, tilbudet. Kulturskolens utfordring ligger annensteds.

Gjøres det nok for å etablere kulturskoletilbudet som et attraktivt fritidstilbud for store grupper? Understrekes det i tilstrekkelig grad at det er morsomt å være med i kulturskolen, at det for mange tilbud er en stor grad av elevmedvirkning? I hvilken grad kommuniserer kulturskolen på en forståelig måte til både elevene og deres foresatte? Hvordan etableres kulturskolen som en merkevare som har høy troverdighet blant barn og unge?

Rådmannen sin innstilling til bystyret i Trondheim i 2009 om sosial utjevning i kulturskolen slo fast at Trondheim Kulturskole må utvikle en mer fleksibel organisasjon som kan tilpasses etterspørselsendringer på relativt kort varsel. Dette er en stor utfordring for kulturskolens lederskap. Sitter kulturskolene med den rette lederkompetansen som evner å gjøre kulturskolen relevant, gjøre den til en merkevare som anses som attråverdig blant et bredt utvalg av brukere. I hvor stor grad har de personell og organisasjoner som kan utvikle nye tilbud som når ut videre, kort sagt i hvilken grad evner de å bli målrettet (*target-led*) i sin utvikling av nye elever.

Dette kaller på et annerledes lederskap som er mer målrettet og som i større grad tar utgangspunkt i de behovene som eksisterer blant de barn og unge som i dag ikke kommer i inngripen med kulturskolen.

1 Innledning

I rapporten «kulturskoleløftet» gjør Kulturskoleutvalget (2010) greie for hvordan, i deres øyne, kulturskoletilbudet kan nå ut til så mange som mulig. De understreker at alle som ønsker det skal få tilgang til et kulturskoletilbud av god kvalitet til en rimelig pris. I statsbudsjettet for 2010 ble det avsatt 40 millioner kroner for stimuleringsiltak til styrking av kulturskoletilbudet. Her ble blant annet samarbeid med skolefritidsordningen (SFO) vektlagt. Trondheim kommune fikk 1.1 million kroner av disse midlene til prosjektet *Mangfoldig samspill* som har som mål å øke rekrutteringen til kulturskolen fra underrepresenterte grupper.¹

Trondheim Kulturskoles (TK) søknad om stimuleringsmidler må ses i sammenheng med Trondheims bystyrets vedtak i 2009 om å sette inkludering i kulturskolen på dagsorden. I dette vedtaket ble det gjort klart at kulturskolen skal jobbe for å øke den sosiale utjevningen i elevmassen samt 'prioritere innsats mot skoler og områder av byen med lav rekruttering' (Trondheim kommune, 2009, s. 2). Dette ble understreket samtidig som at bystyret besluttet å øke satsene for en ordinær kulturskoleplass betydelig fra kr. 1 600 til kr. 2 800. For å kompensere for denne betydelige økningen i satsene det ble besluttet at familienes netto inntektsgrunnlaget for å få friplass i kulturskolen skulle øke fra kr. 150 000 til kr. 250 000.² Disse beslutningene var basert på en oppfatning om at de kommunale midlene til kulturskolen ga en utilsiktet prioritering fra de øvre sosiale lag av befolkningen.

Siden da har også bystyret i Oslo og Bergen gjort lignende vedtak som prioriterer inkludering og for 2011 søkte alle disse tre byene, og fikk, betydelige stimuleringsmidler til inkluderingstiltak fra Utdanningsdirektoratet.³

Trondheims søknad om stimuleringsmidler fra Utdanningsdirektoratet støttet seg delvis på Telemarksforsknings rapport om kulturskole for alle (Gustavsen og Hjelmbrekke 2009) som, basert på en undersøkelse blant et utvalg av kulturskolerektorer, konkluderte med at pris og moderasjonsordninger, samt bredden i tilbudet, virker positivt på deltagelse fra ulike grupper i samfunnet.

¹ Det skal nevnes at også Stavanger søkte midler fra Utdanningsdirektoratet og mottok kr. 170 000 for å jobbe med et gratis kulturskoletilbud i SFO tiden i Stavanger, og Bergen mottok kr. 800 000 til samme formål.

² Det var mulig for Trondheim kommune å øke satsene så kraftig da staten i 2004 opphevet taket på hvor høyt kommunene kunne sette skolepengesatsen. Siden staten besluttet dette har mange kommuner økt satsene.

³ Trondheim kr. 1 million, Oslo kr. 1.2 million og Bergen kr. 900 000.

Denne studien konkluderte også med at de som karakteriseres som fattige faller utenfor kulturskoletilbudet.

Med denne kunnskapen og innenfor denne konteksten ønsket Trondheim kommune og igangsette et forskningsprosjekt og søkte Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (KS) sitt program for storbyforskning om midler til dette forskningsprosjektet. Det overordnede målet med prosjektet er å utforske hvordan kulturskolen i de fem største byene i Norge (Trondheim, Oslo, Bergen, Stavanger og Kristiansand) kan utvikle og organisere det faglige tilbudet slik at det legges til rette for økt rekruttering fra samfunnsgrupper med lav deltagelse.

Konkurranses grunnlaget for oppdraget, som ble vunnet av Agderforskning, artikulerte følgende tre behov:

- a) En kartlegging av kulturskoletilbudet i de store byene (antall elever, organisering av og innhold i fagtilbud, sentralisert/desentralisert undervisning, samarbeid med andre kommunale enheter).
- b) Kunnskap om hvilken sosioøkonomisk bakgrunn elever som deltar/ikke deltar i kulturskoletilbudene har, og hvilke faktorer som er avgjørende for å rekruttere grupper med særlig lav deltagelse.
- c) En nærmere studie av Trondheim kommunale kulturskoles innhold og organisering og konsekvensene det siste årets endringer har hatt for rekruttering til kulturskolens tilbud.

Rapporten begynner med en kartlegging av eksisterende litteratur om inkludering i kulturskolen, etterfulgt av en teoretisk diskusjon om kulturskolens målsetting og hvordan den er plassert i en videre kulturpolitisk debatt om demokratisering av kulturen (kapittel 2). Deretter følger en presentasjon av den metodiske tilnærmingen til prosjektet (kapittel 3) før kartleggingen av kulturskoletilbudet i de fem byene i kapittel 4. To spørreundersøkelser og tre fokusgruppeintervjuer ble gjennomført for å kartlegge den sosioøkonomiske bakgrunnen til de som bruker kulturskoletilbudet og de som ikke gjør det. Resultatene fra disse blir presentert i kapittel 5 før den nærmere studien av Trondheim kommune følger i kapittel 6. Undersøkelsen blir oppsummert i kapittel 7 før det, basert på resultatene avdekket i dette prosjektet, gjøres noen refleksjoner rundt hvordan inkludering i kulturskolen egentlig er en kulturell lederutfordring i kapittel 8. Forslag til videre forskning følger i kapittel 9.

2 Kulturskolen og kulturell inkludering

Dette kapitlet starter med en gjennomgang av eksisterende litteratur om inkludering i kulturskolen som konstaterer at lite empirisk forskning er gjort på bakgrunnen og motivasjonen til foresatte med barn i kulturskolen, samt på barrierene til de som velger ikke å benytte tilbudet. Dette blir etterfulgt av en diskusjon om hva som egentlig er kulturskolens målsetting og hvordan inkludering av nye elevgrupper passer inn i dette, før to sentrale faktorer for inkludering vil bli diskutert veldig kort; bredden på tilbudet og pris. Dernest følger en avklaring av begrepene sosial og kulturell inkludering, før i hvilken grad fenomenet publikumsutvikling kan være relevant som kontekst for en analyse av kulturskolenes inkluderingsarbeid blir diskutert. Kapitlet avsluttes med en prosjektavgrensning, hvor det gjøres rede for hvorfor dette prosjektet ikke vil fokusere på den såkalte ventelisteproblematikken.

2.1 Eksisterende litteratur om inkludering i kulturskolen

Bekjempelse av sosial ekskludering i kulturlivet er en klart uttalt kulturpolitisk prioritet, artikulert klartest i regjeringens stortingsmelding om Kultur, inkludering og deltaking (Kulturdepartementet, 2011). Stortingsmeldingen om Tiltaksplan mot fattigdom (Sosialdepartementet, 2002) etterlyste plattformer der alle barn og unge kunne delta i sosiale og kulturelle fellesskap. Kulturskolen skulle ha i seg et potensial om å være en slik plattform for sosial inkludering, men i følge Gustavsen og Hjelmbrekke (2009) kan det virke som kulturskolene i stedet fungerer ekskluderende.

Kulturskoleutvalget, ledet av Hans Ole Rian på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, leverte i 2010 sin rapport Kulturskoleløftet: Kulturskole for alle (Kulturskoleutvalget 2010). Utvalget pekte på manglende forskning på kulturskolefeltet. De hadde for det meste evalueringsforskning i tankene, men også innen akademisk forskning er det få forskningsresultater å vise til for kulturskolene. To sentrale tidsskrift for norsk og nordisk kulturpolitisk forskning; Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift og International Journal of Cultural Policy⁴ har ingen artikler om kulturskolen i Norge. I Kulturrådets forskningspublikasjoner er det også lite om kulturskolen. Det eksisterer derfor begrenset med informasjon om kulturskolen, elevene, deres bakgrunn, preferanser og motiver.

⁴ Dette tidsskriftet er den foretrukne internasjonale publiseringskanal for mange norske kulturpolitiske forskere. Det har norske bidragsyttere i nesten hvert nummer.

Vi vet hvor mange barn og unge som tar del i kulturskoletilbudet. Vi vet også prosentandelen av barn i grunnskolen som tar del og at det er store variasjoner (i 2008 var det kun 7 % i Oslo mens det var 23 % i Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag (Utdanningsdirektoratet Divisjon for analyse og vurdering og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag Avdeling oppvekst og utdanning 2008)). Vi vet imidlertid lite om bakgrunnen til barna og hvilke faktorer som fungerer som insentiver for de som er med og barrierer for de som ikke deltar.

Gustavsen og Hjelmbrække (2009) gjorde bruk av dybdeintervjuer av 14 kulturskolerektorer for å kartlegge deres oppfatning av den sosiodemografiske bakgrunnen til deres kulturskoleelever. Dette var angivelig kun en pilotundersøkelse, finansiert av Redd Barna og Norsk kulturskoleråd, og pretenderte heller ikke å være noe annet. Undersøkelsen søker også å kartlegge relasjoner mellom prisen på kulturskoletilbudet samt bredden i tilbudet og graden av barns deltagelse ved hjelp av en regresjonsanalyse. Resultatene indikerer at pris og bredden på tilbudet er betydelige årsaks-variabler. Ifølge Gustavsen og Hjelmbrække kan det virke som at kulturskolene snarere enn å være en plattform for inkludering, i stedet fungerer ekskluderende i den forstand at det splitter barn i stedet for å utjevne forskjeller. Allikevel, disse funnene er basert på en analyse gjort på aggregert nivå, og kan selvsagt ikke erstatte en empirisk undersøkelse hvor barn selv, eller deres foresatte, fungerer som informanter.

Flere kulturskoler gjennomfører jevnlig brukerundersøkelser. Oslo Kommunale Musikk og Kulturskole (OMK) har sågar, basert på et byrådsvedtak, hyret et konsultentselskap (Ernst & Young 2010) for å utrede dets aktiviteter, som inkluderte en analyse av aldersfordeling og hvilke bydeler deltakerne kommer fra. Undersøkelsen fokuserer imidlertid ikke spesielt på ekskludering.

Det allerede nevnte kulturskoleutvalget gjennomførte en større kulturskoleundersøkelse i 2010, men heller ikke den fokuserte på elevenes bakgrunn. Så langt jeg vet, har ingen metodisk analysert den demografiske profilen til familiene som barna kommer fra. Fra fattigdomsforskningen vet vi imidlertid at barn fra lavinntektsfamilier i mindre grad enn andre deltar i organiserte aktiviteter, både hva angår trening og aktiviteter som kor, korps, speider osv (se for eksempel Sandbæk og Pedersen 2010). Det er grunn til å anta at dette også gjelder kulturskolen.

Internasjonalt har kunstens sosiale påvirkning fått økt kulturpolitisk oppmerksomhet i de siste 10 til 15 årene og blitt gjort til gjenstand for større vi-

tenskapelige studier (Jermyn 2001, Belfiore og Bennett 2009). Både i Storbritannia (Jermyn 2001) og Frankrike (Looseley 2004), er hva som på engelsk refereres til som *Social Impacts* etter hvert etablert som et sentralt begrep. Flere såkalte *impact studies* som har fokusert både på sosiale og utdanningsmessige innvirkninger har hatt innflytelse på utformingen av kulturpolitikk. Norge var ikke med som case for Ann Bamfords studie hvis resultater fikk tittelen *The Wow factor* (2006), men resultatene har hatt stor innflytelse både i Norge og internasjonalt. Bamfords hovedtese er at kunstfagene bedrer elevenes forhold til skolen, som igjen har innvirkning på deres læring og resultater i andre fag.⁵

En annen nylig publisert rapport, som fokuserer spesielt på drama-aktivitet blant unge mennesker, konkluderer at slik aktivitet forbereder signifikant fem av de åtte såkalte Lisboa-nøkkelpåkompetanser i undervisningen (DICE Consortium 2010). Der Bamford fokuserte på hvordan kreativitet kan øke læringen i de tradisjonelle kjerne-fagene i skolen fokuserer DICE rapporten på hvordan drama-aktivitet kan bidra til at unge mennesker opparbeider seg kompetanse innen andre områder som ikke er en del av pensum i skolen, som ”medborgerkompetanse” og ”entreprenørskap”.⁶ Kulturskolenes potensial for å øke elevenes dannelse og overførbare ferdigheter forstås med andre ord i mange sammenhenger som betydelige.

2.2 Kulturskolens målsetting

Fra og med 1997 er det lovfestet i § 13-6 i Opplæringsloven at alle kommuner i Norge skal ha et kulturskoletilbud. Kulturskolene hadde inntil da vokst fram organisk, i de fleste kommuner som musikkskoler med ulik profil og ulikt politisk mandat. I St.meld. nr. 39 (2002-2003) *Ei blot til Lyst*, fra Kunnskapsdepartementet understrekes det at det er opp til hver kommune å bestemme omfanget og innholdet i kulturskolen, og ulike tradisjoner har derfor ’satt sitt preg på innholdet og profilen i skolen’ (s. 22). Meldingen understreker at musikkskolenes opprinnelige formål var å:

⁵ Bamford har i løpet av 2011 gjennomført en større kartlegging av den kunstfaglige opplæringen i Norge på oppdrag fra Nasjonalt Senter for Kunst og Kultur i Opplæringen, men rapporten var ikke utgitt før denne rapporten gikk i trykken.

⁶ De fem kompetansene som studenter som var involvert i drama fikk forbedret var: ”kommunikasjon i morsmål”, ”å lære å lære”, ”mellommenneske, flerkultur-, sosial- og medborgerkompetanse”, ”entreprenørskap”, ”kulturelt uttrykk” (evnen til å uttrykke ideer, erfaringer og følelser kreativt). Det bør imidlertid skytes inn at det er en hvis metodisk svakhet i undersøkelsens design, ved at målingen av de ulike kompetansene er basert på intervjuer av elevene før og etter at de ble eksponert for drama, hvor de gir uttrykk for hva de føler. Altså, det er ikke blitt gjort noen objektiv undersøkelse av for eksempel deres evne til entreprenørskap.

'gi et undervisningstilbud i musikk til alle barn og unge, uavhengig av bosted og økonomi, som et frivillig tilbud utenom den obligatoriske skolen' (samme side).

Det er imidlertid vanskelig å finne en klar visjon eller *mission statement* for hva som er formålet med kulturskolen utover at det skal være et undervisningstilbud. Norsk kulturskoleråd, som er en interesseorganisasjon som på vegne av kommunene jobber for kulturskolenes rammevilkår tok selv initiativ til en rammeplan for kulturskolene (Kulturskolerådet 2003). Rapporten som fikk navnet *På vei til mangfold* søkte blant annet å artikulere noen overordnede målsettinger for kulturskolen, som inkluderte å 'utvikle elevenes kunstneriske og skapende evner' basert på den 'enkeltes forutsetninger'. I tillegg understreket rammeplanen at kulturskolene skulle 'være en ressurs for det øvrige skoleverket og kulturlivet' samt 'legge til rette for samhandling på tvers av kunstfag' (Norsk Kulturskoleråd 2003, s. 10).

Disse målene er særs overordnede og de enkelte kommunene står fritt til å utvikle og tilby sitt faglige tilbud innenfor disse rammene. Det er interessant å notere at hverken *Ei blot til lyst* eller *På vei til mangfold* refererer til inkludering og nedbryting av barrierer i særlig grad.

Innenfor disse rammene har de fem kulturskolene i denne studien valgt å artikulere sitt eget budskap som understøtter deres aktivitet. Oslo Kommunale Musikk og Kulturskole (OMK) understreker for eksempel på deres hjemmesider at et av målene er å 'gi barn og unge tro på egne verdier, ideer og drømmer', samtidig som at vektlegging på 'lekende og søkende undervisning' kan gjøre elevene 'godt rustet til å håndtere livets utfordringer'.⁷ På lignende vis understreker Kristiansand Kulturskole (KK) i sitt promoteringsmaterieell at de 'gir barn og unge muligheter til å utvikle seg gjennom kunst'.⁸ Det er få referanser til spesifikke målgrupper som skal prioriteres. Som med så mange andre offentlig finansierte kulturtilbud i Norge så begrenser i stedet den målrettede elevfokuseringen i kulturskolen seg til at tilbudet skal være «for alle».

2.3 Kulturskolen og inkludering

Kulturskolen blir eksplisitt nevnt i regjeringens stortingsmelding Nasjonal strategi for å utjevne helseforskjeller (Helse- og omsorgsdepartementet

⁷ <http://www.oslokulturskole.no/no/om-oslo-musikk-og-kulturskole/pedagogisk-plattform.aspx>

⁸ <http://www.kristiansand.kommune.no/PageFiles/18374/Brosjyre%202010-2011.pdf>

2007) hvor det blir understreket at dette tilbudet kan være med på å ”fjerne forskjeller, ved å gi rom for flere til å utvikle viktige sider ved seg selv” (s. 40). Det råder altså en forståelse om at en sosial utjevning kan finne sted gjennom en felles dannelsesprosess hvor barn og unge med ulik sosial bakgrunn deltar, og at kulturskolen kan, i tillegg til å representere et iboende gode om å la barn og unge få utøve kunst, ha en sosialt utjevne funksjon.

Den nevnte undersøkelsen til Gustavsen og Hjelmbrække (2009) tok utgangspunkt i grupper som de karakteriserte som fattige.⁹ Deres resultater, som er basert på intervjuer med kulturskoleledere, indikerer at kulturskolen ekskluderer denne gruppen. Men det er klart at det ikke bare er gruppen fattige som er ekskludert fra kulturskolen. I 2008 hadde ingen fylker mer enn 23 % av grunnskoleelevene innmeldt i kulturskolen samtidig som barnefattigdommen i Norge ligger på 8 %.¹⁰ Det er derfor mange barn og unge som ikke kommer fra fattige hjem, hvor prisen i mindre grad skulle fungere som en barriere, som heller ikke benytter seg av tilbudet. I den sammenheng er det viktig å ikke skille ut inntekt som den eneste variabelen som kan forklare barns deltagelse på kulturskolen – selv om disponible inntekt selvsagt korrelerer med flere andre årsaks-variabler som for eksempel lengden av utdanning, profesjon og bosted. En av rektorinformantene i Gustavsen og Hjelmbrækkes (2009) studie minnet om at fotball og ishockey var aktiviteter som gjerne kostet mer enn kulturskolen men som allikevel, basert på informantens anekdotiske observasjon, var mer populære aktiviteter blant familier med mindre penger (men altså ikke fattige familier).

På bakgrunn av dette kan det hevdes at det er begrensende bare å fokusere på økonomiske hindre for kulturskolebruk. Kulturelt betingede faktorer spiller også en rolle. Jamfør en lang tradisjon av sosiologiske studier av kulturell smak og kulturkonsum (Bourdieu 1995, Danielsen 2006, Bennett m.fl. 2009), vil det for eksempel være mange selvstendig næringsdrivende med relativt høy inntekt, men med lav utdanning, som liten grad ønsker å sende, eller i hvert fall oppmuntre, barna sine til å velge kulturskolen som prioritert fritidsaktivitet.

⁹ Ifølge Gustavsen og Hjelmbrække (2009) defineres fattige i Norge som de som har en husholdningsinntekt lavere enn 50% av medianen etter skatt. Median inntekt etter skatt basert på alle husholdninger i Norge var i 2009 kr. 397 000, så de med husholdningsinntekt lavere enn 198 500 var å anse som fattige (<http://www.ssb.no/inntekt/>).

¹⁰ I 2006 bodde 8 prosent av alle barn i Norge i alderen 0-17 år i et hushold under fattigdomsgrensen. I perioden 2005-2007 bodde 6.5 prosent av alle barn i samme aldersgruppe i hushold med vedvarende fattigdom (Nadim og Nielsen 2009 s. 9).

2.3.1 Betydningen av bredde i kulturtilbudet

Gustavsen og Hjelmbrække (2009) observerer at det var en sammenheng mellom bredden i kulturskoletilbudet og deltagerprosent. De indikerer at et bredere tilbud kan redusere terskelen for deltagelse og derigjennom jevne ut sosial ulikhet i kulturdeltagelsen. Eksempler på iverksatte tiltak observert av de to forskerne for å øke bredden i tilbudet, er ansettelse av lærere med særskilt kompetanse innenfor bestemte kulturuttrykk.

Alternativt kan det også være at aktiviteter med større grad av elevmedvirkning vil bli oppfattet som mer tilgjengelig og være av større interesse blant grupper som tradisjonelt har vært mindre interessert i kulturskolens tilbud. I den anledning kan det være relevant å trekke inn hva Spord Borgen og Brandt (2006) refererer til som dialogiske versus monologiske formidlingsformer. Dette er riktig nok begreper som ble brukt i en evaluering av den Kulturelle Skolesekken som jo dreier seg om formidling av og eksponering for profesjonell kunst, ikke egenaktivitet som kulturskolene tilbyr. Allikevel, også innen kulturskoletilbudet er det ulik grad av dialog mellom lærere og andre medvirkende på den ene siden og elevene på den andre. For noen tilbud og i noen kontekster vil forholdet typisk være monologisk hvor eleven absorberer teknikker og kunnskap fra læreren som mester (for eksempel dersom læringsutbytte er å mestre klassisk piano eller klarinett) mens det i andre sammenhenger kan være rom for mer dialog, hvor elevene kan ta mer initiativ selv, komme med innspill og har flere påvirkningsmuligheter over aktivitetene. Eksempler på dette kan være dramaprosjekter hvor elevene selv er med på å bestemme hva som skal settes opp og hvor de bidrar med regi-grep, eller i rytmisk musikk som bærer i seg en større grad av improvisasjon.

Gustavsen og Hjelmbrække (2009) konkluderer i sin rapport med at de kulturskolene som bevisst har lagt til rette for et bredt tilbud 'også redusere[r] terskel for deltagelse og ved dette bidrar til å jevne ut sosial ulikhet i kulturdeltagelse[n]' (s. 97). Dette forklarer de ved å referere til Pierre Bourdieu og hans tese om hvordan folks estetiske smak er determinert av deres familie- og utdanningsbakgrunn. Informantene i denne studien, som er kulturskole- rektorer, argumenterer for at ved å gjøre tilbudet bredere kan kulturskolen nå ut til en bredere gruppe elever, inkludert de som ikke er sosialisert inn i de fagtilbudene som har et "finkulturelt" preg over seg. Videre hevder de at grunnen til at kulturskolen har fått et slikt finkulturelt stempel er historisk determinert da 'utgangspunktet for kulturskolene var musikk, først og fremst musikkformer som blir forbundet med finkultur, slik som fiolin og piano' (s. 50).

I forlengelsen av dette indikerer rapporten, i hvert fall fra kulturskolerektorenes ståsted, at kulturskoletilbudet når ut til familier med en bestemt *habitus*, et begrep Bourdieu lanserte for å forklare hvordan både folks forståelse av virkeligheten samt hvordan de oppfører seg og hvilke kulturelle valg de foretar seg er kulturelt betinget (Jenkins 1992, s. 75). Langt de fleste av de 14 rektorene som Gustavsen og Hjelmbrekke intervjuet forklarer at de foresatte til kulturskolebarna har middels til høy inntekt med høyt utdanningsnivå – en informant karakteriserte de sågar som ”borgerskapsbarn” (s. 50). Noen av rektorene var også av den oppfatning at flere de foresatte er ’beviste og tydelige i sin veiledning av barna og guider dem mot ulike tilbud’ (s. 49), og at foresatte med høyere middelklassebakgrunn har en ’høyere kulturkompetanse enn foresatte fra lavere sosioøkonomiske klasser’ (s. 52). Dette indikerer at de foresatte med middels til høy inntekt og høyere utdanning besitter en habitus som blant annet samsvarer med kulturskolens tilbud, og at de derfor ønsker at deres barn skal benytte dette tilbudet. Ideen er altså at foreldrenes kulturelle kapital og habitus ønskes reproduisert gjennom barnas fritidsaktiviteter. Dette klinger med hva Vincent og Ball (2007) refererer til som middelklasseforeldres ønske om å identifisere hva de kaller ’enrichment activities’ for å reproducere ’the middle class child’ i en sosial kontekst hvor ’reproduction appears uncertain’ (s. 1061). Applisert på kulturskolen kan det altså være at middelklasseforeldre sender sine barn i kulturskolen fordi de er engstelige for at de ellers ikke vil opparbeide den nødvendige kulturelle kapital. Om en tilsvarende match er til stede i forhold til foresatte med en alternativ habitus, om de enten har et generelt lavere utdanningsnivå eller alternativt har røtter i ikke-vestlige land, er et annet spørsmål.

2.3.2 Pris som barriere for inkludring

Gustavsen og Hjelmbrekke indikerer også at det er en sammenheng mellom pris og hvor bredt ut kulturskolene når. De hevder at opphevelsen av taket på skolepenger har hatt en negativ innvirkning på denne bredden og konsentrert deltagelsen blant barn fra familier med middels til høyere inntekt. De få kulturskoler som har fjernet skolepengene har samtidig opplevd en markant økning i elevtallet. Undersøkelsen indikerer også at kulturskoler som jobber tett sammen med skole, SFO, barnehage og andre deler av det kommunale tjenesteapparat når frem til flere barn.

2.4 Sosial eller kulturell ekskludering?

Når kulturministeren, som allerede nevnt, bekymrer seg for økt sosial ekskludering i kulturlivet snakker hun om eksponering for, eller deltagelse, i kulturaktiviteter (Hurum 2010, Stubberød Eielsen 2011). Her er en begrepsavklaring på sin plass. Slik begrepet sosial inkludering/ekskludering brukes i norsk politisk diskurs, sidestilles ekskludering gjerne med fattigdom. I St.meld. nr. 6 (2002-2003) *Tiltaksplan mot fattigdom*, fra Sosialdepartementet for eksempel brukes begrepet 'sosial inkludering' om å bekjempe fattigdom da dette kan 'medføre manglende deltagelse i viktige sosiale og kulturelle felleskap' (s. 25). Fattigdom har altså for mange den effekten at folk blir stående utenfor sentrale arenaer i samfunnet. I Helse og Omsorgsdepartementet proposisjon til Stortinget for budsjettåret 2010 (Prop. 1. S) operasjonaliseres sosial inkludering ytterligere og knyttes opp mot følgende mål;

- 1) Redusert andel voksne med svake grunnleggende ferdigheter i skolen,
- 2) Gi flere mulighet til å komme i arbeid,
- 3) Avskaffe bostedsløshet,
- 4) Bedret tilgjengelighet til og styrking av helse – og omsorgstjenester for utsatte grupper,
- 5) Redusere levekårsforskjeller mellom geografiske områder' (s. 279).

Dette er store sosiale utfordringer, som strekker seg langt utover hva noen opplever som ekskludering fra det offentlig finansierte kulturtilbudet. Allikevel knytter for eksempel Huitfeldt ekskludering fra dette kulturtilbudet opp mot fattigdom. På Kulturrådets Årskonferanse i 2010 beskrev hun en situasjon, slik den oppleves for noen, som vanskelig kan tolkes annerledes enn en implisitt forståelse om at et fravær fra kunsten representerer en form for sosial eksklusjon og en forspilt mulighet til personlig vekst. I talen la hun for eksempel vekt på at "de som står utenfor i vårt samfunn", her referert til som de som ikke gjør seg bruk av kunsttilbudet og som derfor anses som sosialt ekskluderte, ikke har noe å fortelle om til familien og vennene sine når helga er over.¹¹ Mangel på kultur (altså kunst, gitt at det er kunstinstitusjonene som i denne sammenheng blir gitt i oppgave å legge til rette for sosial inkludering) gjør at folk blir fattigere på opplevelser og mangler felles referanser. Det sistnevnte er litt underlig gitt at spesielt unge mennesker i stor grad omgir seg med produkter som tilbys av opplevelsesindustrien¹² og at det er nettopp her at de fleste vel finner sine felles referanser.

¹¹<http://media01.smartcom.no/Microsite/go.aspx?eventid=5631&urlback=null&bitrate=2604843>

¹² Se for eksempel Odd Frank Vaage sitt Mediebarometer for 2010, <http://www.ssb.no/medie/>.

Det bør skilles mellom sosial ekskludering og det som, med den japanske forskeren Nobuko Kawashima (2000), kan benevnes *kulturell* ekskludering. Det er mulig å være ekskludert fra det offentlig finansierte kulturtilbudet, deriblant kulturskolen, i den forstand at dette føles fremmed og noe en ikke føler seg bekvem med, uten at enn nødvendigvis er sosial ekskludert jamfør definisjonene over. Altså, det er mulig å være kulturelt ekskludert uten å være sosialt ekskludert, selv om disse typene ekskludering selvsagt ofte korrelerer. Dette er også utgangspunktet for dette prosjektet, og i vår analyse av de som ikke deltar i kulturskoletilbudet og av hvilke faktorer som fungerer som barrierer har vi ikke redusert dette til kun å omhandle familier som kan karakteriseres som fattige, men i stedet alle som er ekskludert fra kulturskolen.

2.5 Inkludering i kulturskolen forstått som publikumsutvikling

Kulturskolens ønske om å rekruttere bredere, og nå ut til grupper som per i dag benytter tilbudet i liten grad, har mange likhetstrekk med de profesjonelle kunstinstitusjonenes ønske om å nå ut bredere med sitt tilbud. Dette igjen er det som definerer det kulturpolitiske målet om å demokratisere kunsten som har vært *det* definitive målet med norsk kulturpolitikk de siste 60 årene (Bjørnsen, 2010). Det vil derfor være fruktbart å kontekstualisere dette prosjektet innenfor et teoretisk rammeverk som tar utgangspunkt i teori om publikumsutvikling, hvilket bringer oss tilbake til Kawashima (2000).

I sine avklaringer om begrepet publikumsutvikling, skiller Kawashima i brede trekk mellom a) et eksisterende publikum, b) et potensielt publikum som i demografisk og sosioøkonomisk forstand har lignende karakteristika som kjernepublikummet, og c) et publikum som i demografisk forstand er svært ulikt kjernepublikummet. De sistnevnte er de som Kawashima karakteriserer som de kulturelt ekskluderte. Hvem de er vil selvsagt variere kulturinstitusjonene imellom. Kawashimas hovedpoeng er imidlertid at dersom en institusjon eller annen kulturvirksomhet skal nå ut til det publikummet som står lengst fra kjernepublikummet må den gjøre bruk av helt andre virkemidler enn om den kun har ambisjoner om å utvikle et større publikum som i demografisk forstand ligner det publikummet enn allerede har.

De fleste kulturinstitusjoner som driver publikumsutvikling, altså som igangsetter strategier for å nå ut til nye publikumsgrupper, har ifølge Kawashima en *product-led* (eller produktrettet) innstilling til dette arbeidet. Dette inne-

bærer at institusjonene har en sterk kunstnerisk ledelse som legger klare kunstneriske føringer for virksomheten inkludert programmering og kunstnerisk profil. Publikumsutviklingen må forholde seg til dette; den kommer med andre ord i etterkant, altså publikum spiller i liten grad noen rolle under den kunstneriske planleggingen. De som har i oppgave å drive publikumsutvikling, eller markedsføring, må forholde seg til et gitt kunstnerisk program og forsøke å utvikle et større og mer mangfoldig publikum for dette. En slik tilnærming til publikumsutvikling fungerer, ifølge Kawashima, dårlig dersom en ønsker å utvikle et kulturelt ekskludert publikum. For å komme i dialog med disse gruppene må publikumsutviklingen være det Kawashima kaller *target-led* (eller målrettet), som medfører at publikums behov må tas med i den kunstneriske planleggingen, hvilket fordrer en helt annen dialog med disse «ekskluderte» gruppene. Et poeng som også er relevant for kulturskolen.

I tradisjonell teori om markedsføringsstrategi har enhver aktør en såkalt *marketing mix* (markedsføringsmiks) til rådighet, som består av de ulike virkemidlene som kan benyttes for å markedsføre et produkt; de såkalte fire P-ene (*Price, Place, Promotion* og *Product*) (Kotler, 1988). Dette har en direkte overføringsverdi for kulturskolene som i sin markedsstrategi kan gjøre bruk av *price* (kommunene som kulturskoleeiere har siden taket på skolepengene ble fjernet i 2004 hatt mulighet til en mer aktiv prissetting), *place* (hvor aktivitetene finner sted), *promotion* (hvordan budskapet om kulturskolen kommuniseres til elevene og deres foresatte), og til sist *Product* (selve innholdet i kulturskoletilbudet). Alle disse elementene kan benyttes av kulturskolene for å utvikle nye elevgrupper og utvide dets nedslagsfelt. For mange offentlig finansierte kunstinstitusjoner består imidlertid markedsføringsmiksen i praksis bare av tre p-er, da produktet, altså det kunstneriske programmet, nærmest anses som gitt og bestemt av en kunstnerisk ledelse og er dermed utenfor rekkevidde for de som har som oppgave å utvikle publikumsutviklingsstrategien (Bilton, 2006). Dette er i tråd med det som over ble beskrevet som produktrettet publikumsutvikling.

En *target-led* (målrettet) publikumsutviklingsstrategi kan da også oppfattes som problematisk for mange kunstinstitusjoner da det utfordrer den kunstneriske leders autonomi, i og med at rene kunstneriske kriterier ikke får regjere alene. I hvilken grad dette har overføringsverdi for kulturskolen kan kanskje diskuteres da disse som oftest jobber mer målrettet en den gjengse kunstinstitusjon. Allikevel befinner enhver kulturtilbyder (og dette inkluderer kulturskolen) seg på en skala, hvor ytterpunktene er en fullstendig produktrettet posisjon på den ene siden versus en fullstendig målrettet (eller markedsret-

tet) posisjon på den andre. Denne analogien, samt de fire p-ene vil bli anvendt i denne rapportens konklusjon.

2.6 En prosjektbegrensning

Lange ventelister har vært omtalt som et ekskluderende problem i kulturskolen (Kulturskoleutvalget, 2010), hvor det ikke er uvanlig at de mest populære fagtilbudene har dobbelt så mange på venteliste som det er elevplasser. Nå knytter det seg imidlertid noe usikkerhet til hvordan disse tallene er registrert. Flere av kulturskolerektorene i referansegruppa for dette prosjektet hevder at måten disse tallene er registrert i grunnskolens informasjonssystem (GSI)¹³ på ikke gir et komplett bilde, da tallene her ikke tar høyde for om eleven som står på venteliste for en aktivitet har fått plass ved en annen. En og samme elev søker gjerne plass ved flere disipliner, og det er ikke uvanlig at et barn er registrert som søker på fem ulike aktiviteter. I Unique, som er det fagsystemet de fleste kulturskolene bruker, telles dette som fem søknader, og dersom kulturskolene rapporterer sine ventelister basert på dette innebærer det at tallene for elever på ventelistene forekommer som kunstig høye. Det er derfor viktig å skille mellom ventelistetall basert på hvor mange som ikke har fått elevplass på sitt førstevalg og det som kan refereres til som ”reelle” tall på elever som ikke har fått elevplass over hodet.¹⁴ De siste årene har forholdet i Bergen vært at ca. 900 på ventelisten står uten noe tilbud i kulturskole overhode. Ventelistetallene i GSI viser imidlertid at over 3000 venter på plass. Ventelisten inneholder søknader fra 800 barn på ca. 3000 elevplasser. Hadde kulturskolen i Bergen klart å gi plass til de 800 søkerne så har alle fått plass, men dersom man tar inn de 3000 har alle fått plass på alt de har søkt om, hvilket neppe er ønskelig hverken logistisk eller fra et inkluderingsperspektiv. Kulturskolerektor i Bergen Mardon Åvitsland konkluderer derfor at det blir urimelig og direkte feilaktig å bruke antall venteliste-plasser som tellende for kulturskolens venteliste slik det gjøres i GSI.¹⁵ Størrelsen på venteliste-problematikken er derfor avhengig av om det opplevde problemet relateres til at noen elever står uten kulturskoleplass overhodet eller om problemet relateres til at de ikke har fått plass på førstevalget. Det kan jo være at flertallet av de elevene som følger kulturskolen med bratsj eller kornett som instrument i stedet for fiolin eller klarinett, som kanskje var førstevalg, er svært fornøyd med det.

¹³ Se grunnskolenes informasjonssystem: <https://www.wis.no/gsi/>

¹⁴ Intern epost fra Mardon Åvitsland, mottatt 12. november 2011.

¹⁵ Intern epost fra Mardon Åvitsland, mottatt 10. januar 2012.

I kulturskoleutvalgets rapport (2010) kommer det fram at instrumentene piano og gitar er de med flest elever og også de tilbudene med lengst ventelister, noe som indikerer at kulturskolene til en viss grad er etterspørselsrettet, eller *target-led* for å følge Kawashimas terminologi. På den andre siden er det rimelig å anta at det er kjernepublikummet, altså de som ikke kan beskrives som kulturelt ekskludert, som etterspør disse tilbudene og at kulturskolen ikke i særlig grad bidrar til inkludering ved å prioritere en reduksjon av ventelistene på tilbud som tradisjonelt er populære.

Konklusjonen i kulturskoleutvalgets rapport (2010) om at ventelistene fungerer som ekskluderende (s. 27) blir derfor en forenkling; spesielt hvis vi tar høyde for at gsi-tallene for ventelister fremstår som kunstig høye. I den forstand er ventelisteproblematikken mindre interessant og bortsett fra å dokumentere ventelistene ved de fem kulturskolene og hvordan disse har utviklet seg de siste to årene, i kapittel 4 vil denne rapporten i mindre grad fokusere på dette.

3 Metode

Dette prosjektet har hatt en tredelt metodeinngang; først en kartlegging av kulturskoletilbudet og elevmassen i de fem byene. Dernest en spørreundersøkelse blant foresatte til de som har barn i kulturskolen i de fem byene, etterfulgt av en lignende spørreundersøkelse blant foresatte med barn i grunnskolen generelt. Den sistnevnte spørreundersøkelsen ble komplementert med fokusgrupper med foresatte med ikke-vestlig kulturell bakgrunn uten barn i kulturskolen.

3.1 Utredning av kulturskoletilbudet

Konkurransegrunnlaget for prosjektet ba om en kartlegging av kulturskoletilbudet i de fem storbyene. Denne delen av prosjektet har blitt løst gjennom en skrivebordsstudie av, interne planer og dokumenter, politiske dokumenter fra noen av byene og informasjonsmateriell om kulturskoletilbudet inkludert en gjennomgang av alle skolens websider. I tillegg har det blitt gjennomført telefonintervjuer med alle de fem kulturskolerektorene.

3.2 Kartlegging av den sosioøkonomiske bakgrunn til deltagere og ikke-deltagere i kulturskolen

Denne delen av studien har blitt gjennomført ved hjelp av to spørreundersøkelser som er blitt distribuert via e-post hvor respondentene har svart online. Den første gikk ut til alle foresatte som er registrert med e-postadresse i arkivene til de fem kulturskolene. Undersøkelsen var åpen for registreringer i perioden 30. mai til 18. oktober 2011. Til sammen svarte 2888 respondenter på undersøkelsen, hvilket vil si en svarprosent på 17 %. Undersøkelsen ble primært svart av foresatte med barn som følger det ordinære kulturskoletilbudet.

Deretter ble en annen spørreundersøkelse sendt ut til foresatte med barn i grunnskolen i de fem byene. De som åpnet linken til undersøkelsen ble kun bedt om å svare på undersøkelsen dersom de ikke hadde barn i kulturskolen. Undersøkelsen ble i første omgang distribuert til foresatte som hadde barn i 4. klasse, i de fire byene Bergen, Trondheim, Oslo og Stavanger. Kristiansand ble ikke med i denne undersøkelsen da kommunen ikke har tilgang til de foresattes e-postadresser. Denne ble distribuert 2. juni med svarfrist 13. juni 2011. Vi var imidlertid ikke fornøyd med svarprosenten på den første distribusjonen og valgte å utvide utvalget til ikke bare å inkludere foresatte

med barn i 4. klasse men foresatte med barn i andre klassetrinn også, fortrinnsvis opp til 7. klassetrinn. Antall klassetrinn som ble inkludert her varierte noe mellom de ulike byene. Denne utvidelsen fant sted 17. oktober 2011 og var åpen fram til 15. november. Til sammen 877 respondenter fullførte denne undersøkelsen, dette er en svarprosent på 1 % med utgangspunkt i at det per 1. oktober 2010 var til sammen 91,408 elever opp til og med 7. klassetrinn i de fem byene.¹⁶

Oppdragsgiverne for prosjektet var spesielt interessert i å komme i kontakt med foresatte med ikke-vestlig bakgrunn. For å forsikre oss om at representanter fra denne målgruppen faktisk ble representert i vårt empiriske materiale valgte vi å supplere spørreundersøkelsen med fokusgrupper med respondenter fra denne gruppen. Tre skoler i henholdsvis Trondheim, Kristiansand og Oslo som har en høy andel elever med ikkevestlig bakgrunn ble kontaktet og disse formidlet kontakt med til sammen 16 foresatte.

3.3 Referansegruppe

Forskerteamet for dette prosjektet har jobbet nært sammen med en referansegruppe som har bestått av kulturskolerektorer og administrativt ansatte i kommunene. Listen over referansegruppen finnes i vedlegg 1. Alle spørsmålene i begge spørreundersøkelsene og i fokusgruppene ble forelagt referansegruppen som kom med innspill og råd. Den endelige spørreundersøkelsen er derfor i stor grad utarbeidet i et nært samarbeid med oppdragsgiverne for prosjektet. Forskerteamet har hatt to møter med referansegruppen; 18. mai 2011 hvor spørreskjemaene ble diskutert og 2. september 2011 hvor prelimnære resultater fra de empiriske undersøkelsene ble presentert. I tillegg har referansegruppen fått mulighet til å lese igjennom kapittelet *Kartlegging av kulturskoletilbudet i de store byene* for å korrigere og rette opp eventuelle fakta-feil. Den endelige rapporten har også blitt sendt til gjennomsyn av referansegruppen før den ble trykt.

3.4 Metodiske svakheter

Vi kunne ha ønsket oss et høyere antall respondenter på den spørreundersøkelsen som gikk ut til foresatte uten barn i kulturskolen. Det skal nevnes her at vi vurderte å introdusere et lotterielement i undersøkelsen, gjennom at respondentene ble med i trekningen av en gave, for å få opp svarprosenten. Dette ville imidlertid ha kompromittert anonymiteten til respondentene og

¹⁶ <https://www.wis.no/gsi/>

ikke vært i samsvar med Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste sine retningslinjer og ble derfor forkastet. Vi er allikevel godt innenfor konfidensnivå på 95 % (altså at svarene er riktige med 95 % sannsynlighet) med en feilmargin på 5 %.

Et større problem er at svarene på undersøkelsen av de foresatte til ikke-brukerne er skjevt fordelt til fordel for de med høyere utdanning. Over 80 % av respondentene svarer at de har høyere utdanning, som er mye høyere enn gjennomsnittet i befolkningen forøvrig som er 27 %, (eller 38 % hvis vi kun tar for oss de i alderen 30 til 59 år, som er de som med størst sannsynlighet har barn i grunnskolealder). Det er åpenbart at dette forskningsdesignet, som i stor grad baserer seg på en spørreundersøkelse, ikke i særlig grad har klart å fange opp respondenter med lav utdanning. Langt de fleste foresatte med barn i grunnskolen har e-post adresse og kan kontaktes på denne måten, men foresatte med lavere utdanning har ikke valgt å bruke tid på å svare på denne undersøkelsen.

Denne skjevheten er tatt høyde for ved å fokusere spesielt på i hvilken grad svarene fordeler seg annerledes for mindretallet med lavere utdanning enn for respondentene totalt. Denne svakheten i tallmaterialet oppveies til en viss grad av fokusgruppene som ble gjort med foresatte med ikke-vestlig bakgrunn. Utdanningsnivået til disse respondentene ble ikke kartlagt, men tall fra ssb (riktignok fra 2001) viser at kvinner fra de landene som var høyest representert i fokusgruppene (de fleste var kvinner fra enten Pakistan, Irak eller Tyrkia) har betydelig lavere utdanningsnivå enn befolkningen forøvrig (7,3 % av kvinner fra Pakistan har høyere utdanning, 5,4 % fra Tyrkia og 11,3 % fra Irak).¹⁷

En annen metodisk svakhet er selvsagt at vi ikke gjennomfører den empiriske datainnsamlingen med barna selv som respondenter. En slik datainnsamling måtte nødvendigvis vært kvalitativ gjennom dybdeintervjuer eller fokusgrupper, eventuelt ved utfylling av spørreskjemaer men med forsker-teamet tilstede. Dette var ikke mulig innenfor prosjektets kostnadsramme. Det skal imidlertid ikke underslås at vi muligens hadde fått andre resultater for eksempel på spørsmål relatert til type tilbud. Når det er sagt kom det, som vi skal se, fram i undersøkelsen at de foresatte i stor grad er med i prosessen med å velge kulturskoletilbud. De foresatte er altså helt klart beslutningstagere i denne sammenheng.

¹⁷ <http://www.ssb.no/emner/04/01/utinnv/tab-2003-02-26-03.html>

4 Kartlegging av kulturskoletilbudet i de store byene

Dette kapittelet forsøker å beskrive fagtilbudet i de fem kulturskolene. Dette vil danne et viktig bakteppe i analysen av den sosioøkonomiske bakgrunnen til de som deltar i kulturskolen samt for analysen av hva som vil være avgjørende for å rekruttere grupper med særlig lav deltakelse. Dette kapittelet er delvis basert på intervjuer med kulturskolerektorene i de fem byene, supplert med strategidokumenter, konsulentrapporter samt en gjennomgang av alle skolenes websider. Se litteraturlisten for en oversikt over dette. Denne beskrivelsen blir etterfulgt av et avsnitt som tar for seg hvordan arbeidet med kulturell inkludering er politisk forankret i de fem byene.

4.1 Fakta om kulturskoletilbudet og elevmassen

De fem kulturskolene har en rekke fagtilbud. Kulturskolens kjernetilbud er det som beskrives som de ordinære elevplassene. Disse er karakterisert ved at eleven beholder plassen til hun sier den opp eller går av for aldersgrensen. For alle kulturskolene er det dette tilbudet som har størst oppslutning, og som trolig mange forstår som den typiske kulturskolen. Det er også typisk for dette tilbudet at det er her det eksisterer ventelister. I tilknytning til, og i forlengelsen av, disse ordinære elevplassene har alle de fem kulturskolene talentutviklingsprogrammer. Inntak på slike programmer som for eksempel lørdagsskole er basert på prøvespilling/audition og altså konkurranse. Noen av skolene har også egne talentutviklingsprogrammer innen dans, teater og sceneteknikk som eksisterer på siden av det ordinære tilbudet.

I tillegg har alle de fem skolene andre tilbud som grovt kan deles i tre. Tiltak som er iverksatt spesielt for å nå ut til ekskluderte grupper og som søker å fremme kulturell inkludering (alle de fem kulturskolene har et uttalt ønske om å nå ut til nye grupper av elever). Tilbud til elever med spesielle behov, og til sist andre tilbud. Disse resterende tilbudene kan både være såkalte "lavterskeltilbud", noen ganger igangsatt for å kunne tilby noe til de elevene som står på venteliste, og mer avanserte aktiviteter. "Lavterskeltilbud" er et begrep som brukes om tilbud som typisk er av kortere varighet hvor det ikke forventes at elevene forplikter seg i samme grad som for de ordinære elevplassene, med hjemme-øving, progresjon og samspill.

I tillegg samarbeider alle kulturskolene med det frivillige kulturliv og med andre kommunale instanser som SFO, barnehage og grunnskole, samt andre ikke-kommunale aktører.

Hvert avsnitt i dette kapittelet innledes med en tabell som beskriver følgende nøkkeltall; antall elever (samt lengden på ventelistene), på de ulike tilbudene, antall elever som får subsidierte tilbud men som ikke er registrert som elever (typisk elever i kor, korps og orkestre med dirigenter og instruktører fra kulturskolen) og antall elever som får gratis kulturskoletilbud enten i skoletiden eller sfo-tiden. I tillegg er det ”reelle” ventelistetallet inkludert, altså tallet på de elevene som står på venteliste og som ikke per i dag har noen plass overhodet.¹⁸ Alle tall er listet for skoleårene 2010/2011 og 2011/2012. Disse tallene taler i stor grad for seg selv og er med på å kontekstualisere den påfølgende verbale beskrivelsen av de ulike delene av tilbudet jamfør inndeling av tilbudene slik de er beskrevet over.

¹⁸ Dette tallet er inkludert for alle kulturskolene utenom Oslo som ikke registrerer dette rutinemessig.

4.1.1 Trondheim Kommunale Kulturskole (TKK)

Tabell 1. Trondheim Kommunale Kulturskole (TKK) - Tilbud, elevplasser og opptak

Fag	Elevplasser 1.10.2010 ¹⁹	Elevplasser 1.10.2011 ²⁰	Endring elevplasser 2010-2011	Venteliste 1.10.2010 ²¹	Venteliste 1.10.2011 ²²	Endring venteliste 2010-2011
Musikkundervisning	3554	3523	-31	889	837	-52
Visuelle kunsthøgskole	144	179	35	13	17	4
Teater	158	165	7	15	49	34
Sirkus	104	126	22	21	24	3
Sum egne elever	3960	3993	33	938	927	-11
Brukere som får subsidiert tilbud men som ikke er registrert som elever	2000	2000	0			
Gratis kulturskole i grunnskole/sfo-tid	400	400	0			
SUM	6360	6393	33			
Elever som er på venteliste uten alternativt tilbud				500	419	-81
Dekningsgrad²³	10.8%					

¹⁹ Tall hentet: fra GSI <https://www.wis.no/gsi/>. Dette gjelder også for de påfølgende tabellene for de andre byene.

²⁰ Tall mottatt direkte fra kulturskolen. Dette gjelder også for de påfølgende tabellene fra de andre byene.

²¹ Tall hentet: fra GSI <https://www.wis.no/gsi/>. Dette gjelder også for de påfølgende tabellene for de andre byene.

²² Tall mottatt direkte fra kulturskolen. Dette gjelder også for de påfølgende tabellene fra de andre byene.

²³ Andel elever i kulturskolen av alle innbyggere 6-20 år. (ASSS-Nettverket, 2011, s. 103). Dette gjelder også for de påfølgende tabellene fra de andre byene.

Organisatorisk plassering

TKK er direkte underlagt rådmannen for oppvekst og utdanning. Skolen har et utvalg som er rådgivende for rektor og som består av to politikere, rektor, to ansatte-representanter, en elev-representant, en fra kommunalt foreldreråd for grunnskolen og en fra Trondheim kulturnettverk (frivillig sektor), samt rådmannens representant. Rektor fungerer som sekretær for utvalget. Utvalget fører tilsyn med skolens virksomhet samt fremmer forslag som utvalget mener vil være til nytte for kulturskolen.

Infrastruktur og lokalisering

Foruten ved TKK sine egne lokaler i Olavskvartalet i Trondheim sentrum finner undervisningen sted ved 38 grunnskoler rundt omkring i byen samt ved et antall kirker. Fire skoler (Blussuvoll, Byåsen, Tonstad, Bispehaugen og Ranheim) fungerer som bydelssentre. Ved disse skolene har TKK noen egne rom spesielt tilrettelagt for kulturskolen. For de musikkinstrumentene som etterspørres mest og som har flest elever finner som regel undervisningen sted ved den enkelte elevs egne skoler, alternativt ved naboskolen. Som eksempel, blant blåseinstrumentelevene får 39 % undervisningen ved sin hjemmeskole, 37 % ved naboskolen (som gjerne er et av de fire bydelssentrene nevnt over) og 24 % får undervisningen i sentrum. De sistnevnte er gjerne de som er mest viderekomne. Maks reisetid for de som har undervisningen lengst hjemmefra er på 30 - 45 minutter, uavhengig om de blir kjørt i bil eller tar bussen.

Undervisningsstedene er til en viss grad etterspørselsledet i den forstand at det ikke tilbys undervisning ved skoler hvor det er få søkere. Dersom tiltak for å få opp søknadsvolumet lykkes og en skole som tradisjonelt hadde få kulturskoleelever får en betydelig økning legger TKK undervisningen til den aktuelle skolen. Skoler som scorer lavt på levekårsundersøkelser har typisk få søkere og derfor et lite utviklet undervisningstilbud, om enn overhodet.

Tidspunkt

Kulturskolens kjerneundervisning foregår i alt vesentlig utenom ordinær skoletid (men ofte i SFO-tid). Samarbeidsprosjekter med grunnskolen foregår innenfor ordinær skoletid.

Samarbeid med den frivillige kultursektoren

Kulturskolen leier ut instruktører til skolekor, -orkestre og –korps, og finansierer 25 % av lønnskostnadene. Kulturskolen organiserer lønnsutbetalinger mot refusjoner. Dette omfatter ca 2000 elever fordelt på skolekor, -korps og -orkestre.

Talentutvikling

TKK organiserer lørdagsskole; dette er et undervisningstilbud for viderekomne elever med særlige forutsetninger innen musikk. Lørdagsskolen har p.t. totalt 52 elever, hvorav 10 kommer fra andre kommuner/fylker i Midt-Norge som ikke har et slikt tilbud. All undervisning foregår i Olavskvartalet. Elevene får et utvidet undervisningstilbud som inkluderer individuell veiledning på instrument, teori og hørelære, deltakelse i ensemble og Lørdagskonserter. Omtrent halvparten av de som søker Lørdagsskolen får tilbud om plass etter opptaksprøve.

Det gir elevene en mulighet til å bli instruert av en ny lærer (på det tidspunkt eleven søker lørdagsskole vil hun eller han typisk ha fulgt den samme læreren i mange år). Lørdagsskolen er til for elever som ønsker seg noe mer, og fordrer at elevene møter opp hver lørdag. Lørdagsskolen har tradisjonelt fokusert på klassisk musikk, men elever som spiller alle typer instrumenter kan søke (inkludert for eksempel elgitar og slagverk).

Lørdagsskolen starter kl. 8.15 og holder på til kl. 14.00 hvor det vanligvis er en offentlig konsert. Lørdagsskolen tilbyr foreløpig kun plasser på musikk, men TKK planlegger også å iverksette talentutvikling på teater og visuell kunst. I lørdagsskolen er det ingen fast aldersgrense. Talentprogrammet har elever fra 11 til 20 år, og prinsippet er at det er demonstrert talent og ikke alder som bestemmer om elevene får være med.

Målrettede tiltak som søker å fremme kulturell inkludering

TKK organiserer en rekke lavterskeltilbud, altså kurs av kortere varighet; spesielt i tilknytning til skoler som har mange barn med ikke-vestlig kulturell bakgrunn. Dette er gjerne kortere kurs i nært samarbeid med ungdomsklubber i området. Her er kulturskolen en aktør sammen med skolene og ungdomsklubben Boxåpner i bydelen Saupstad, som har en stor andel elever med ikke-vestlig bakgrunn og lav deltagelse i kulturskoleaktiviteter. Denne aktiviteten har pågått i perioden fra høsten 2009 til og med våren 2011. Fra

og med høsten 2011 er denne aktiviteten videreført ved Kolstad og Saupstad barneskoler og Huseby ungdomsskole, gjennom programmet *fargerikt samspill* som er finansiert gjennom, de allerede nevnte, stimuleringsmidlene fra Utdanningsdirektoratet.

I *fargerikt samspill* vil elevene gå rett inn å begynne med samspill, uten individuell instrumentopplæring i forkant. Fokus vil være på den afrikanske trommen djembe; et rytmeinstrument som kan benyttes som akkompagnement til sang og dans. Dette startet opp fra skoleåret 2011/2012. I tillegg til djembe vil ukulele også bli brukt (som er et godt utgangspunkt for de som vil begynne med gitar). Althorn og fiolin brukes også i denne opplæringen, for å rekruttere elever med ikke-vestlig bakgrunn til skolekorps og skoleorkestre. I tillegg vil det være sirkusundervisning. Programmet vil bli organisert som en kulturkarusell, hvor elevene vil ha noen uker på hver aktivitet. *Fargerikt samspill* vil bli brukt aktivt for å rekruttere til kulturskolen. De største ikke-vestlige miljøene i Trondheim er, ifølge kulturskolerektor Vidar Hjemås, kurdere, tamiler, somaliere og folk fra andre afrikanske land.

TKK har også gjennomført aktiviteter rettet mot barn fra miljøer med lav deltagelse på Saupstad; hvor det er blitt gitt kortere lavterskeltilbud innen visuelle kunsthøgskole (keramikk), gitar og streetdance/hip-hop og musikkteknologi. Disse har delvis funnet sted i skoletiden og gjennom ungdomsklubben Boxåpneren. Aktivitetene som er blitt gjennomført i skoletiden har selvsagt nådd ut til alle på de respektive trinnene, mens aktivitetene på ungdomsklubben har hatt fra 30 til 40 deltagere. Dette har gitt en viss økning i søknader til kulturskolen fra 2 % av alle elevene til 5 % ved Saupstad skole.

Tilbud for elever med spesielle behov

TKK har en musikkterapeut tilsatt. Musikkterapeuten arbeider både med egne elever og er samtalepartner/rådgiver for andre av skolens lærere som har elever som behøver en særlig tilrettelagt opplæring.

Samarbeid med SFO, barnehage, grunnskole og andre

De fleste samarbeidskonstellasjonene TKK har med disse sektorene er beskrevet under avsnittet om 'målrettede tiltak for å fremme kulturell inkludering'. Dette samarbeidet omfatter ca 400 elever fordelt på seks samarbeidspartnere.

Andre kurs og tilbud

I tillegg til det ordinære undervisningstilbudet og de spesielle tiltakene som er presentert over, har TKK følgende tilbud:

- Et kurs i låtskriving for elever fra 15 år, som finner sted gjennom lengre samlinger hver tredje uke gjennom skoleåret 2011/12. En plass på kurset tilsvarer en ordinær elevplass i kulturskolen og det betales ordinær skolepengesats for tilbudet.
- Kurs i studioteknikk for elever i aldersgruppen 15 til 19 år hvor elevene gjennom et 10-ukers opplegg får en innføring i mikrofonteknikker, jobbing i Pro Tools og praktisk erfaring i hvordan det er å jobbe i et lydstudio. Undervisningen er komprimert ned til 10 uker, men tilsvarer et semester, og det betales følgelig ordinære skolepenger.
- Dramaleik og forming for barn i alderen 7 til 9 år. Dette er et tilbud hvor elevene jobber tverrfaglig med både drama- og formingsaktiviteter som det skal betales ordinær skolepengesats for.
- *Jeg synger for min lille venn* som er et kurs for barn opp til ett år, hvor foresatte og barn kommer sammen for å oppleve musikk i felle-skap. Kurset varer i ti uker og koster kr. 1 000.
- Kulturkarusell for barn i førskolealder: 3 til 6 år. Tilbudet omfatter sang, lek, dans/bevegelse, dramatisering av musikkeventyr, bruk av rytmeinstrumenter samt tegning, maling, form og farge, går over ti ganger og koster kr. 900.
- Minifiolin og minicello er et tilbud hvor voksne lærer et strykeinstrument sammen med barna sine. Undervisningsopplegget er opp-levelses- og gehørbasert og består av sang, bevegelse og imitasjon som en integrert del av instrumentalopplæringen.

Prisstruktur

Fra vårsemesteret 2012 koster en ordinær elevplass kr. 1 595 i semesteret, altså kr. 3 190 i året uavhengig av disiplin. Dette har økt dramatisk fra kr. 1 600 i 2008. Andre tilbud er priset som nevnt over. Det er i prinsippet ingen ekstrautgifter, men kulturskolen leier ut instrumenter (fortrinnsvis strykeinstrumenter i små størrelser) til fastsatte priser.

Det er mulig å søke om friplass dersom familien til eleven har netto skattbar inntekt på under kr. 300 000. Det er nå 75 elever som benytter seg av dette (opp fra 26 da grensen var kr. 150 000).

Familier med tre barn eller flere som er elever i kulturskolen får 50 % moderasjon på den første plassen til barn tre og utover. Det gis kun moderasjon på en elevplass per barn tre, barn fire osv. Det er per i dag 77 elever som nyter godt av slik søskenmoderasjon.

Promotering

Trondheim kulturskole har et eget område på Trondheim Kommunes hjemmesider. TKK er også tilstede på Facebook og hadde per 27 januar 2012 382 "likes". Det er utarbeidet en fyldig informasjonsbrosjyre om kulturskolens tilbud på norsk og engelsk, og et kortere sammendrag på spansk, somali, polsk, tyrkisk, vietnamesisk, tigrinja og persisk.

4.1.2 Oslo Musikk og Kulturskole (OMK)

Tabell 2. Oslo Musikk og Kulturskole (OMK) – Tilbud, elevplasser og opptak

Fag	Elevplasser 1.10.2010	Elevplasser 1.10.2011	Endring elevplasser 2010-2011	Venteliste 1.10.2010	Venteliste 1.10.2011	Endring venteliste 2010-2011
Musikkundervisning	3254	3389	135	2875	1989	-886
Visuelle kunsthøgskole	271	402	131	25	144	119
Teater	425	622	197	47	205	158
Dans	879	1239	360	61	178	117
Skapende skriving	6	0	-6	5	6	1
Andre kunstuttrykk	0	70	70	3	121	118
Sum egne elever	4835	5722	887	3016	2643	-373
Brukere som får subsidiert tilbud men som ikke er registrert som elever	1450	1530	80			0
Gratis kulturskole i grunnskole/sfo-tid	0	534	534			
SUM	6285	7252	967	3016	2643	-373
Dekningsgrad	6.5%					

Organisatorisk plassering

OMK er underlagt direktøren for Utdanningsetaten og organisert med rektor og et driftsstyre som alle andre skoler i Oslo. Driftsstyret er satt sammen av to ansatte og tre eksterne medlemmer. Det er byrådet som oppnevner styremedlemmer og varamedlemmer og disse sitter i to år om gangen.

Infrastruktur og lokalisering

OMK tilbyr i dag undervisning på ca 60 skoler i tillegg til egne kulturstasjoner på Schous, Sinsen, Manglerud og Grønland. Den desentraliserte lokaliseringen av undervisningen gir elevene kulturfaglig undervisning i nærheten av bostedet. Unntaket er dans og teater, som i all hovedsak foregår ved Schous kulturstasjon, og bandundervisning som foregår på Sinsen. OMK er delt inn i fire geografiske soner med tre til fem bydeler i hver sone:

- OMK Nord består av bydelene Nordre Aker, Alna, Bjerke, Stovner og Grorud
- OMK Vest består av bydelene Vestre Aker, Ullern og Frogner
- OMK Sør består av bydelene Østensjø, Søndre Nordstrand og Nordstrand
- OMK Sentrum består av bydelene St. Hanshaugen, Sagene, Gamle Oslo og Grünerløkka

Oslo Bystyre vedtok i 2010 (Oslo Kommune, 2010b) at det skulle etableres flere kulturstasjoner i Nordre Aker, Vestre Aker, Søndre Nordstrand og i Groruddalen.

Tidspunkt

Undervisningen finner primært sted på ettermiddag og kveldstid, men OMK gir også undervisning både før og etter ordinær undervisningstid. For de aller yngste kan undervisningen starte så tidlig som kl 12.00 etter endt tid i barnehagen.

Samarbeid med den frivillige kultursektoren

Ifølge en rapport utarbeidet av konsultentselskapet Ernst & Young i 2010 (Ernst & Young 2010) samarbeidet OMK i 2009 med 6 kor, 28 korps og 17 orkestre (KKO) spredt over hele byen. KKO kjøper ikke elevplasser som

sådan men undervisningstimer, i tillegg selger OMK dirigenttimer. Per i dag utgjør dette samarbeidet 32% av OMKs antall elevplasser.²⁴

Talentutvikling

OMK har en rekke talentutviklingsprogrammer innen musikk, teater og dans. For det første lørdagsskole hvor spesielt motiverte og dyktige elever får mulighet til samspill både innen klassisk og rytmisk musikk. Elevene får teoriundervisning i tillegg til både individuell undervisning og samspill med instruktører. Aldersgrense 13 år.

I tillegg til lørdagsskolen deltar OMK i Talentutviklingsprogrammet Unge Musikere (TUP) som er et nasjonalt talentprogram for hele landet organisert av Norges Musikkhøgskole (NMH) for å gi spesielt dyktige musikere i alderen 16-19 år muligheter til å kombinere allmennutdanning/opplæring i videregående skole med instrumentalundervisning på høyt nivå med tanke på framtidige musikkstudier. Elevene har tilgang til lærekrefter både ved OMK og NMH.

OMK har også et mangeårig samarbeid med Barrat Due som gir tilbud til spesielle talenter. Samarbeidet med Barrat Due fokuserer primært på piano og strykeinstrumenter. For alle disse tre talentutviklingsprogrammene må elevene prøvespille.

OMK samarbeider også med Majorstuen skole, Barratt Due, og Norges Musikkhøgskole om et nytt grunnskoletilbud i musikk hvor 25 elever er tatt opp til 5. – 7. trinn fra høsten 2011. Elevene får ekstra musikkopplæring, slik at de kan utvikle sitt musikalske talent. Søkere som spiller følgende instrumenter kan søke: Klaver, fiolin, bratsj, cello, kontrabass, fløyte, obo, klarinett, fagott, waldhorn, trompet, trombone og tuba.

Oslo Barne- og ungdomsteater ble i 2008 innlemmet i OMK. Etter det har skolen utviklet flere talentprogram innenfor teater. For aldersgruppen 13 – 18 år gis tilbud til 12 spesielt interesserte og talentfulle elever som får fem timer undervisning hver uke. Tilbudet finansieres ved nasjonale utviklingsmidler i tillegg til at elevene betaler vanlig elevavgift.

I tillegg tilbys forstudium i teater som fokuserer på skuespillerteknikk, kroppens sceniske uttrykk, stemme, diksjon og tekstforståelse for elever over 18

²⁴ Denne andelen inkluderer 1530 elever som ikke er registrert som elever og 859 som er registrert som elever og inkludert i tallet for ”sum egne elever” i tabell 2 over.

år. Dette tilbudet finansieres nesten fullt ut ved elevbetaling som utgjør kr. 30 000 pr. studieplass for skoleåret 2011-12. Dette er ett-årig heltidsstudium og gir elevene en plattform for å søke på Statens teaterhøgskole eller annen høyere teaterutdanning.

Innen dans tilbys et intensivt kveldsstudium for kandidater som ønsker en rask utvikling av danseferdigheter som kan kvalifisere for opptak til høyere utdanning innen dans. Kurset går over et helt skoleår, koster kr. 10 350 og er åpent for elever over 18 år.

OMK tilbyr også treningsklasser for elever som er gode til å danse og inspirert til å yte ekstra gjennom Schous ungdomskompani innen klassisk, jazz og moderne dans. Tilbudet er for elever i alderen 13 til 17 år og koster kr. 4 320 per semester. Dette tilbudet kan følges opp når eleven er 18 år med søknad til Schous dansekompani, som er åpent for elever i aldersgruppen 18 til 25 år.

Målrettede tiltak som søker å fremme kulturell inkludering

Oslo Bystyre har som nevnt vedtatt å etablere flere kulturstasjoner i Grorudalen og Søndre Nordstrand da disse bydelene har flest innbyggere med ikke-vestlig bakgrunn og Statistisk Sentralbyrå sine undersøkelser har avdekket at disse områdene benytter seg minst av kulturtilbudet i Oslo.

Som et ledd i å gjøre kulturskolens tilbud mer tilgjengelig for elever med kulturelle røtter fra Sørøst-Asia gis et tilbud i musikk og dans fra denne verdensdelen (deriblant Hindustansk musikk og sang og Carnatic og tamilsk musikk).

Tilbud for elever med spesielle behov

OMK har tilbud innen musikkterapi for elever som enten er psykisk utviklingshemmet eller har lærevansker. I skrivende stund har OMK 13 elever som mottar dette tilbudet. I tillegg eksisterer en musikkgruppe med barn med Down's syndrom. Denne gruppen har 10 elever.

Samarbeid med SFO, barnehage, grunnskole eller andre

OMK samarbeider med tre av Oslos bydeler: Nordre Aker, Alna og Grünerløkka. Samarbeidet har i hovedsak vært knyttet til enkelte større prosjekter og kjøp av tjenester for å gi et økt tilbud av kulturaktiviteter i bydelene.

OMK har opplevd en økning i salg av tjenester til barnehagene i enkelte bydeler. Her gis det et tilbud i form av det som kalles kulturkarusell, hvor barna får tilgang til 8 uker dans/teaterlek, 8 uker musikk og 8 uker billedkunst. For skoleåret 2011/2012 koster dette tilbudet kr. 750 pr semester. Det er imidlertid ikke ønskelig fra barnehagene å videreføre foreldrebetalte aktiviteter, men i stedet at slike aktiviteter skal tilbys gratis.

Et lignende tilbud gis gjennom aktivitetsskolen, det som i andre kommuner kalles SFO. Dette er gratis og finansiert gjennom stimuleringsmidler fra Utdanningsdirektoratet. Dette fagtilbudet omfatter 12 ukers gratis kurs innen områdene billedkunst, teaterlek, musikk og dans og for høsten 2011 deltar 6 aktivitetsskoler.

OMK selger også kunstfaglærere til grunnskolen.

Andre kurs og tilbud

OMK tilbyr en rekke kortere kurs innen alle kunstformene. Disse fungerer ofte som rekrutteringskurs for ordinær elevplass innen den spesifikke kunstformen. Her er kun listet noen eksempler, for en komplett liste henvises det til OMKs webside www.oslokulturskole.no.

- Gratis keramikkurs for barn i alderen 9-12 år. Kurset varer i 12 uker.
- 12 ukers animasjonskurs for barn i alderen 9-13 år. Pris kr. 1 275.
- 14 ukers kurs i barnedans for barn i alderen 3 til 6 år. Pris kr. 1 440
- Kurs i monologarbeid for unge voksne som ønsker å utvikle sitt teaterfag. Pris kr. 3 600.
- Kurs for elever over 13 år i musikk og data (Lag musikk på PC-en). Kurset varer i 12 timer over 5 dager og koster kr. 1 275.

Prisstruktur

Fra 1. januar 2012 er prisen for ordinær elevplass kr. 3 283 pr år.

I det ordinære tilbudet for instrumentopplæring gjelder regelen om at hver lærer skal ha et gruppesnitt på 3 elever per klokke time undervisning. Hver lærerstilling skal ha totalt 60 elever. Lærerne setter sammen grupper, og alle elever skal ha minimum 30 minutters undervisning per uke, enten alene eller i gruppe med andre. Undervisningstiden per elev vil dermed variere etter be-

hov, alder, nivå, modenhet etc. og fastsettes av lærer. For andre fag vil elevtallet variere avhengig av fag og romkapasitet.

Instrumenter kan leies for en leieavgift på kr. 460,- per halvår. For billedkunstelever kommer et materialtillegg. Aktiviteter utenom ordinær elevplass prises individuelt. Her varierer prisene fra kr. 385,- per semester for bruk av studio for band til kr. 14 500 for OMK sitt forstudium i teater. Et tolvukers kurs i gitarspill eller tegneserie koster kr. 1 275,-. Samspillklasser koster kr. 2 560,- mens talentutviklingsprogrammer koster kr. 9 500,-. For en komplett prisliste henvises igjen til OMKs webside: <http://www.oslokulturskole.no/no/om-oslo-musikk-og-kulturskole/prisliste.aspx>.

OMK har ikke friplassordning men enkelte bydeler kjøper plasser til elever med spesielle behov. Dette finansieres over sosialbudsjettet eller kulturbudsjettet i bydelene. Det kan også være at disse bydelene kjøper et helt kurs, som i så fall administreres av OMK. I stedet for å gi en generell friplassordning eller generell søskenmoderasjon ønsker OMK å satse på målrettede tiltak i de ulike bydelene. I tillegg tilstreber OMK å drive aktiv prising av den delen av tilbudet som retter seg mot spesielle grupper med lav deltagelse. Et eksempel er band-coaching på Sinsen kulturstasjon som koster kr. 770 per år og er relativt sterkt subsidiert.

Promotering

OMK begrenser seg til å benytte internett som informasjonskanal. Hele det ordinære tilbudet ligger tilgjengelig på OMK sine hjemmesider. Det jobbes aktivt med å målrette kommunikasjon. OMK har egne hjemmesider og er tilstede på Facebook og hadde per 27 januar 2012 172 'likes'.

OMK har hittil ikke tilrettelagt sitt informasjonsmateriell for fremmedspråklige.

4.1.3 Kristiansand Kulturskole (KK)

Tabell 3. Kristiansand Kulturskole (KK) – Tilbud, elevplasser og opptak

Fag	Elevplasser 1.10.2010	Elevplasser 1.10.2011	Endring elevplasser 2010-2011	Venteliste 1.10.2010	Venteliste 30.10.2011	Endring venteliste 2010-2011
Musikkundervisning	889	863	-26	390	260	-130
Visuelle kunstfag (inkl. film og animasjon)	209	171	-38	51	36	-15
Teater/musikal	177	204	27	105	78	-27
Dans	62	65	3	43	23	-20
Sesam Sesam (tverrfaglig undervisning for de aller minste)	179	180	1	10	34	24
Sum egne elever	1516	1483	-33	599	431	-168
Brukere som får subsidiert tilbud men som ikke er registrert som elever	375	375	0			
Gratis kulturskole i grunnskole/sfo-tid	0	0	0			
SUM	1891	1858	-33			
Elever som er på venteliste uten alternativt tilbud				599	431	-168
Dekningsgrad	8%					

Organisatorisk plassering

Kristiansand Kulturskole er plassert under kultursektoren med kulturstyret som styringsorgan. Kulturskolen har ikke eget styre, men alle saker som angår kulturskolen blir fremmet direkte for kulturstyret. Kulturstyret består

av ni politikere (som følger den kommunale valgperioden) og 2 representanter for de ansatte. I tillegg møter 2 representanter fra kommunens ungdomsråd.

Infrastruktur og lokalisering

Musikkundervisningen skjer for det meste sentralt ved Musikkens Hus i Kristiansand sentrum. Teater og musikalundervisningen foregår i sin helhet ved Kongensgate skole i sentrum mens danseundervisningen og undervisningen i film og animasjon foregår i sin helhet ved Samsen kulturhus i utkanten av sentrum. Undervisningen i billedkunst foregår på Samsen, Vågsbygd kulturhus og på Dvergsnes skole. Til sist, rekrutteringsprogrammet Sesam Sesam som er et tilbud til elever fra 2. skoletrinn gjennomføres ved fire barneskoler fordelt på fire bydeler. Det antas at ingen elever behøver å reise lengre enn i 30 minutter for å nå fram til det respektive tilbudet. KK mener at de har tilgjengelig tilbud i de bydelene hvor de som er antatt som mest ekskludert bor.

Tidspunkt

Tilbudet finner sted etter skoletid. De yngste begynner så tidlig som 14:30, og det er flere som vil gå rett fra skole/SFO til undervisningen i kulturskolen. Det er få tilbud som fortsetter etter kl. 19:30.

Samarbeid med den frivillige kultursektoren

Alle dirigentene i byens ni skolekorps er ansatt i kulturskolen i 22.22 % stilling. Korpsene og kulturskolen deler lønnsutgiftene med kulturskolen 50-50. Elever i skolekorps får prioritert plass i kulturskolen så langt det er mulig (dette gjelder spesielt for kategorien blåseinstrumenter hvor det uansett er kortere køer). Dirigentene er med i kulturskolens fagmiljø som er aktivt med i ansettelsesprosessen.

Talentutvikling

KK har intet formalisert talentutviklingsprogram i musikk og visuell kunst. Spesielt dyktige og ivrige elever som følger musikk (både klassisk og rytmisk) kan få ekstra undervisningstimer med utgangspunkt i at læreren søker om mer undervisningstid. For Scenekunst derimot er det flere talenttiltak. Tilbudet innen musikal er i seg selv et eget talentutviklingstilbud som krever opptaksprøve og holder høyt nivå. I inneværende år er det 34 elever (sange-

re, skuespillere, dansere og musikere) som får dette tilbudet. Skoleåret avsluttes med oppsetting av musikal som spiller 10 til 12 forestillinger. Teater har en egen talentgruppe som får tilpasset undervisning gjennom hele skoleåret.

I tillegg har KK et talentutviklingssamarbeid med Agder Teater hvor KK jobber aktivt med å rekruttere elever som kan bidra i teatrets forestillinger.

KK er også aktivt med i Norges Musikkhøgskoles Talentutviklingsprogram for unge musikere, (TUP) gjennom Universitet i Agder som er regional samarbeidspartner. Fire av kulturskolens musikkelever deltok i dette prosjektet i 2010.

Målrettede tiltak som søker å fremme kulturell inkludering

KK har gjennom sin musikkterapeut som er musikkutdannet pedagog fra Bosnia satt i gang et prosjekt under navnet ”Scene for alle”, hvor det samarbeides tett med Øvre Slettheia skole og Agder Barne og Ungdomspsykiatri (ABUP) Sørlandet sykehus. Prosjektet ble opprinnelig finansiert av det nasjonale prosjektet ”kultur gir helse” hvor terapeuten samlet barn og unge og laget kulturprosjekter knyttet opp mot KKs undervisning. Dette har resultert i et permanent samarbeid med terapeuten som nå er ansatt hos KK finansiert med ekstra midler fra kommunen. Han jobber nå med prosjekter som finner sted i skoletiden og som er gratis for elevene, gjerne med større prosjekter innen musikk og teater som har en klar integreringsmålsetting. Målet er delvis å rekruttere elever med ikke-vestlig bakgrunn til KKs kjernetilbud og musikkterapeuten når ca. 80 elever over flere klassetrinn på denne måten. KK har hatt noe rekruttering fra elever med bakgrunn fra Vietnam og tidligere Jugoslavia, men får angivelig dårlig respons fra barn med muslimsk og/eller afrikansk bakgrunn. Dette er imidlertid en anekdotisk observasjon da ingen systematisk kartlegging er gjennomført.

Tilbud for elever med spesielle behov

KK når ut til ca 35 elever med sitt musikkterapitilbud for barn og unge med fysisk eller psykisk utviklingshemming. I tillegg til sitt eget tilbud, samarbeider kulturskolen med Hellemyr og Krossen skole som begge har integrert elever som er utviklingshemmet. Disse skolene kjøper tjenester av kulturskolen som gjennomføres i skoletiden. Dette var kulturskolens eget initiativ og

fungerer som et integreringstiltak som blant annet omfatter forestillinger og konserter med utviklingshemmede elever.

Samarbeid med SFO, barnehage, grunnskole eller andre

KK samarbeider med to grunnskoler gjennom Norsk Kulturskoleråd sitt utviklingsprosjekt ”Kom i fokus”. Det handler om å jobbe aktivt med kunst og kultur i hverdagen hvor de to skolene jobber fram forestillinger sammen med KK. Prosjektet innebærer også opplæring av ledere og lærere, for å utvikle en felles måte å tenke kulturprosjekter på. Tilbudet er gratis, men det understrekes at prosjektet er profilert som et kulturskoletilbud. Disse prosjektene har for det meste foregått i skoletiden, men i 2010 jobbet også en gruppe på ettermiddagen. Dette er et strategisk prosjekt som både har en egenverdi og blir utnyttet som en mulighet for økt rekruttering. KK opplever imidlertid at grunnskolens respons er varierende, noe som trolig skyldes deres anstrengte økonomi. De er mer interessert dersom KK betaler.

KK skulle ønske at deres tilbud kunne integreres nærmere med SFO. Kommunen er imidlertid ikke lydhøre for dette pga. økonomi, og foresatte som både har barna i SFO og i kulturskolen må betale dobbelt.

KK har ikke noe samarbeid med barnehagene, da de ikke har noe tilbud til barn under 7 år. Undervisning til denne elevgruppen er derfor helt sporadisk. Det samarbeides imidlertid med biblioteket gjennom Vågsbygd kultursenter hvor det holdes konserter og Samsen kulturhus som når bedre ut til enkelte ungdomsgrupper enn hva KK evner på egen hånd. Det samarbeides også med Samsen om hele prosjekter. I tillegg samarbeider KK med Agder Teater med midler fra Kulturdepartementet om et kulturskoletilbud på scene, lys og lyd. Dette er prosjektbasert undervisning for elever i alderen 15-20 år (dette tilbudet er også tilgjengelig for elever fra Kristiansands nabokommuner). KK samarbeider også med Universitetet i Agder om praksisundervisning for studenter, samt om et fredskorpsprosjekt mellom Kristiansand, Zanzibar og Palestina.

Til slutt må prosjektet *Symphonic City* nevnes hvor elever fra kulturskolen en gang i året får muligheten til å spille sammen med Kristiansand Symfoni-orkester.

Alle disse samarbeidskonstellasjonene presenteres som en del av en strategi for å nå ut til flere hvor ressurser utnyttes bedre og hvor flere blir inkludert.

Andre kurs og tilbud

Ingen tilbud utover de som allerede er nevnt.

Prisstruktur

Ordinære elevplasser har følgende prisstruktur per skoleåret 2011/2012:

- Instrumental og vokalundervisning: kr. 2 720
- Teater, billedkunst, større grupper: kr 2 570
- Dans: kr. 2 050
- Orkesttersamspill: kr. 550

KK har friplassordning for familier med netto husholdningsinntekt lavere enn kr. 250 000. Kun to elever hadde slik friplass i 2010/2011. I tillegg betaler ingen familier for mer enn tre elevplasser, altså elev nummer fire og oppover får gratis plass. 14 familier med til sammen 17 barn nøt godt av denne ordningen i 2010/2011.

Promotering

KK kommuniserer sitt tilbud gjennom årlige annonser i avisen. Kulturskolen reiser også ut til alle skoler med brosjyrer og alle elever i de yngste klassetrinnene får disse utdelt. Dette er en kortere brosjyre som i første rekke henviser elever og foresatte til nettsidene som er integrert i Kristiansand Kommune sin webside. KK er ikke live på Facebook.

Budskapet til Kristiansand Kulturskole er ”En verden av muligheter” ”Vi gir barn og unge muligheter til å utvikle seg gjennom kunst”. Hovedvisjonen er å ta imot barn og unge der de er og gi muligheter basert på deres forutsetninger.

4.1.4 Stavanger Kulturskole (SK)

Tabell 4. Stavanger Kulturskole (SK) – Tilbud, elevplasser og opptak

Fag	Elevplasser 1.10.2010	Elevplasser 1.10.2011	Endring elevplasser 2010-2011	Venteliste 1.10.2010	Venteliste 1.10.2011	Endring venteliste 2010-2011
Musikkundervisning	2516	2432	-84	1086	1447	361
Visuelle kunsthag	88	86	-2	11	26	15
Teater	223	321	98	89	92	3
Dans	570	568	-2	254	277	23
Skapende skriveing	17	17	0	0	3	3
Sum egne elever	3414	3424	10	1440	1845	405
Brukere som får subsidiert tilbud men som ikke er registrert som elever	1850	1550	-300			
Gratis kulturskole i grunnskole/sfo-tid	200	200	0			
SUM	5264	4974	-290			
Elever som er på venteliste uten alternativt tilbud				719	883	164
Dekningsgrad	11.9%					

Organisatorisk plassering

Stavanger kulturskole er plassert under oppvekst og levekår. Skolen har et eget styre som består av fem politikere, ansattes representant, foreldre repre-

sentant og en representant valgt fra frivillige organisasjoner. De fem politikerrepresentantene oppnevnes av bystyret og sitter i fire år.

Infrastruktur og lokalisering

Undervisningen i kulturskolen er i dag lokalisert på fire forskjellige steder i Stavanger sentrum. I tillegg har skolen tre bydelsavdelinger hvorav to er plassert på grunnskoler mens den tredje deler lokaler med et psykiatrisk dagsenter. Fra 1. mai 2012 flytter SK inn i tidsriktige lokaler ved siden av det nye Stavanger konserthus i Bjergstedparken. Skolen vil da ha topp moderne kulturskolelokaler over 4 etasjer, inklusiv 36 øvingsrom, 3 dramasaler, 3 dansestudioer, spesiallokaler for visuelle kunsthøgskole, rom for undervisning i musikkteknologi, studio og diverse spesialrom. Alle aktivitetene som i dag finner sted i Stavanger sentrum vil samles her, men kulturskolen vil beholde bydelsavdelingene. Kjøretid inn til sentrum for de som bor lengst unna er fra 15 til 30 minutter, med ca. 30 minutter for de som tar bussen. SK har et godt utbygd tilbud gjennom bydelsavdelingene i de bydelene som scorer lavest på levekår.

Tidspunkt

Kulturskolen er aktiv fra kl. 13.00 til 21.00. Noen elever vil være i SFO når de benytter seg av kulturskoletilbudet; altså at de går ut av SFO for å motta sin undervisning før de går tilbake til SFO igjen. Tilbudet "Musikk fra livets begynnelse" starter kl.10.00. I tillegg får de elevene som er involvert i ulike skoleprosjekter undervisningen i skoletiden.

Samarbeid med den frivillige kultursektoren

I tillegg til elevplassene listet over har kulturskolen ca. 1500 ukentlige brukere som ikke regnes som "egne" elever; dette er elever i korps, kor og andre institusjoner. Skolekorps og skolekor får henholdsvis ressurser tilsvarende 30 % av full stilling for korps og 20% for kor tildelt uten kostnad for korpset eller koret. I tillegg holder kulturskolen av ca. 570 plasser av de som er listet i tabellen over for skolekorpset som de betaler ordinær elevkontingent for.

Talentutvikling

SK tilbyr lørdagsskole innen musikk (27 elever) og dans (14 elever) for elever som har forutsetninger og evner utover det vanlige. Lørdagsskoleelevene betaler dobbel kontingent, og får i tillegg til undervisning og konserter på lørdager 45 minutters spilletid med instruktør i løpet av uken. I tillegg til dette

har skolen fra høsten 2011 opprettet egen juniorlørdagskole for de yngre elevene.

Målrettede tiltak som søker å fremme kulturell inkludering

SK hadde inntil januar 2011 et gratis tilbud innenfor SFO tiden, men dette er nå lagt ned grunnet kommunenes økonomiske situasjon. Det hadde da blitt organisert i tre år, med en gruppe på inntil 60 elever som fulgte et tilbud i ni uker. Tilbudet dekket alle alderstrinn innenfor SFO og temaene varierte fra år til år. Dette tilbudet fungerte inkluderende i den forstand at SK nådde ut til grupper som ellers ikke ville blitt nådd; både grupper fra ikke-vestlige kulturer, men også andre grupper som var ekskludert pga. svak økonomi. Dette var et tiltak initiert av kommunen men ikke del av en større strategi.

Stavanger kulturskole er også med i Fargespill prosjektet. Dette ble i Stavanger initiert av Bjergsted-samarbeidet og består av forestillinger som samler grupper fra ulike kulturelle bakgrunner (musikk, dans og drama). Tilbudet er gratis for alle de som deltar og er finansiert av «Bjergsted-midler» samt stimuleringsmidler fra Utdanningsdirektoratet.

Tilbud for elever med spesielle behov

SK har en musikkterapeut og to spesialpedagoger som jobber med både enkeltelever og band i terapeutisk sammenheng. Dette er stort sett ungdom over 16 år og voksne. Dette er et integreringstiltak som muliggjør at grupper som ellers aldri ville kommet i kontakt med kulturskolen også kan ta del i tilbudet. Det er initiert av kulturskolen og et strategisk tiltak. Det er ønskelig med et musikkterapeutisk senter når kulturskolen flytter inn i nye lokaler på Bjergsted. Skolen tar også med barn og foresatte fra programmet *Musikk ved livets begynnelse* til en dement-avdeling til felles glede for begge parter.

Kulturskolen har også tiltak for elever med særlige behov gjennom Avdeling for tilpasset opplæring (ATO) på Madlamark skole samt et undervisningstilbud for autister ved en av grunnskolene.

Samarbeid med SFO, barnehage, grunnskole eller andre

Stavanger kulturskole samarbeider med DKS i den forstand at de hvert år produserer 20 produksjoner for skolene som blir presentert gjennom DKS. Disse produksjonene tar delvis form av workshops utviklet for elevene i grunnskolen. Hvert år får ca. 11,000 elever deltatt på dette, hvorav 5,000 deltar aktivt i form av workshops.

SK jobber også strategisk med de andre aktørene i Bjergstedsamarbeidet (Stavanger symfoniorkester, Stavanger katedralskole avdeing Bjergsted (musikk, dans og drama), Universitet i Stavanger – Musikk og dans, og festivalene som er etablert). Institusjonene har fellesarrangementer som mesterklasser, konserter, tiltak for kompetanseheving osv. Stavanger symfoniorkester har for eksempel hatt *artist in residence* som har vært i Stavanger en hel måned og undervist for alle fra syvåringer i SK til musikerne i symfoniorkesteret. Det har de to siste årene vært arrangert Bjergsted live hvor miljøet i Bjergsted har presentert seg for byens innbyggere gjennom bl.a. konserter og ulike aktiviteter for alle aldersgrupper. Kulturskolen vil i forbindelse med åpning av nytt konserthus ha ansvar for gjennomføringen av en egen familiedag, hvor blant annet fargespill vil bli presentert. Bjergsted skal være et kompetansesenter hvor kulturskolen har en sentral plass.

Grunnskolen i Stavanger kjøper noen tjenester, bl.a. en danselærer i uken. Det er også et treveis samarbeid mellom skole, korps og SK, hvor sistnevnte bidrar med instrumentlærer men hvor undervisningen noen ganger finner sted i skoletiden som et spleiselag hvor alle de tre aktørene betaler for en time hver. Allikevel, reduserte budsjetter i grunnskole og barnehage har hatt en negativ innvirkning på SK, og det er færre slike samarbeid nå enn det har vært tidligere.

Som nevnt over hadde kulturskolen inntil januar 2011 et gratis tilbud innenfor SFO tiden, men dette er nå lagt ned pga. reduserte økonomiske rammer i kommunen.

Kulturskolen har også hatt et beskjedent samarbeid med barnehagesektoren, blant annet gjennom kurs for barnehageansatte, men også noen konkrete samarbeidsprosjekt relatert til programmet *musikk ved livets begynnelse*. Barnehagene har imidlertid også trange budsjetter så dette gjøres sjeldent.

SK har også et samarbeid med Stavanger Katedralskole (videregående skole), avdeling musikk, dans og drama. Dette er en del av Bjergsted samarbeidet hvor kulturskolen og Katedralskolen deler på lokaler og noen lærere. En-

sembler har også blitt satt sammen på tvers og de to har arrangert forestillinger sammen.

Andre kurs og tilbud

I tillegg, eksisterer, det allerede nevnte, tilbudet ”Musikk fra livets begynnelse” for barn (og deres foresatte) i alderen 0 til 5 år, hvor de to første årene omfatter lyd, klang og barnesanger før det fra 3 år og oppover dreier seg om musikklek. Det er ikke gjort noen undersøkelser om dette tilbudet fungerer som døråpner for det ordinære tilbudet.

Når det gjelder instrumentopplæring for de aller yngste, får disse generell musikkopplæring når de går i første klasse, før de starter med samspill i andre og så velger instrument i tredje. Her antas det at aktivitetene i første og andre klasse fungerer som døråpner for ordinær deltagelse i tredje.

Prisstruktur

Per 2012 har Stavanger kulturskole følgende prisstruktur (NB, prisene er per semester):

- Musikk fra livets begynnelse: kr. 1 574
- Musikkgrupper 3,4- og 5-åringer: kr. 1 630
- Generell musikkopplæring (1. årstrinn): kr. 1 435 (inkl. materiell)
- Samspillgruppe (2. årstrinn): kr. 1 435 (inkl. materiell)
- Kulturskolekoret: 1 393 (hvis eneste disiplin)
- Instrumental/vokalopplæring: kr. 1 630 (pluss eventuell instrumentleie)
- Bilde/visuell kunst: kr. 1 739 (inkl. materiell)
- Teater/drama: kr. 1 739 (inkl. materiell)
- BARNEDANS (nybegynnere): kr. 1 311 (inkl. materiell)
- Dansepartier 45-60 min/uke: kr. 1 547
- Dansepartier 75 min/uke: kr. 1 717
- Dansepartier 90 min/uke: kr. 1 837
- Foto/Billedbehandling: kr. 1 739 + utgifter til billedutskriften
- Skrivning: kr. 1 630
- Ensemble (samspillgrupper, kor, orkester): kr. 1 630 (hvis dette er eneste disiplin), kr. 521 (hvis disiplin nummer 2)

SK har friplassordning for familier hvis netto husholdningsinntekt er lavere enn 2 ganger grunnbeløpet (G) i folketrygden (per 1.5. 2011 kr. 158 432). Det gis 25 % søskenmoderasjon på billigste kontingent på tvers av tilbudene.

Per i dag har SK 4 elever med friplass og 353 som nyter godt av søskenmoderasjon.

Promotering

Stavanger kulturskole har egne nettsider som er lokalisert på domenet min-skole.no hvor tilbudet er presentert. Skolen er også etablert på Facebook og hadde per 27. januar 2012 109 ”likes”. I tillegg får alle førsteklasinger brev med hjem. SK produserer ingen brosjyre men har egen pamflett som ligger på bibliotekene og på servicesenteret. Musikkterapitilbudet sendes ut spesielt til barneboliger og psykiatriske dagsentra.

Budskapet til SK, som også er visjonen, er ’Glede, opplevelse og felleskap’.

4.1.5 Bergen kulturskole (BKS)

Tabell 5. Bergen Kulturskole (BKS) – Tilbud, elevplasser og opptak

Fag	Elevplasser 1.10.2010	Elevplasser 1.10.2011	Endring elevplas- ser 2010-2011	Venteliste 1.10.2010	Venteliste 1.10.2011	Endring venteliste 2010-2011
Musikkunder- visning	2921	2755	-166	2104	2899	795
Visuelle kunst- fag	228	236	8	119	132	13
Teater	225	245	20	115	152	37
Dans	267	271	4	114	182	68
Andre kunstut- trykk	80	61	-19	43	65	22
Sum egne elever	3721	3568	-153	2495	3430	935
Brukere som får subsidiert tilbud men som ikke er registrert som elever	1450	1550	100			
Gratis kultursko- le i grunnsko- le/sfo-tid	1000	2200	1200			
SUM	6171	7318	1147			
Elever som er på venteliste uten alternativt tilbud				896	1248	352
Dekningsgrad	7%					

Organisatorisk plassering

Bergen kulturskole er plassert under kommunalavdeling for kultur, kirke, idrett og næring. Skolen hadde per desember 2011 et eget styre som består av tre politikere, to representanter for de ansatte, to fra foreldreutvalget og to fra

elevrådet. Dette styre blir trolig erstattet av et råd i løpet av 2012. Rektor er sekretær for styret. De tre politikerrepresentantene oppnevnes av byrådet og sitter i fire år av gangen.

Infrastruktur og lokalisering

Bergen kulturskole mangler en permanent base for sin virksomhet. Undervisning så vel som konserter, utstillinger og forestillinger er i dag spredt til mange «lånte lokaler». Det er imidlertid forhandlet frem en god samarbeidsavtale med skolene, Kulturhusene åpner også villig sine dører. BKS er imidlertid av den oppfatning at de trenger et kraftsentrum; et egnet lokale sentralt i Bergen med rom for de mange ulike aktivitetene i skolen.

BKS er til stede i alle 8 bydeler og har iverksatt ulike tiltak for å styrke tilbudene i de bydelene og på de skolene som har de største levekårsproblemer. Dette anses som viktig i og med at i familier med lave levekår er det færre foresatte som har anledning til å betale for tjenesten samt å kjøre barna til og fra undervisning. Kulturskolen i Bergen har gjennom 30 år tilpasset seg markedet i den forstand at det er utviklet flere tilbud der hvor etterspørselen er størst. Dette har hatt en selvforsterkende effekt i den forstand at stadig flere elever strømmer til der hvor tilbudet er godt etablert i nærmiljøet. På den andre siden, i den bydelen som opplever lavest deltagelse er det kun to læresteder med relativt få lærere.

Tidspunkt

Undervisningen finner sted etter skoletid, så tidlig som mulig fram til kl. 20.00.

Samarbeid med den frivillige kulturektoren

Ca. 1300 medlemmer av kor, korps og orkester som mottar dirigent fra kulturskolen. Dette fungerer som en åpning inn til kulturskolen for mange familier som ellers ikke ville ha kommet i inngripen med skolens tilbud. Kulturskolen stiller for det meste med dirigenter men også med instruktører mot at lagene betaler 25 % av lønnskostnadene. I inneværende år gir BKS 117 timer per uke til kulturlivets organisasjoner. Dette dekker ikke etterspørselen full-

stendig da sektoren totalt søker om 150 timer. Det er altså et underskudd på 37 timer, hvorav skolekorpene er søkere på 33 av disse timene.²⁵

Barnelagene i det frivillige kulturliv som for eksempel skolekor, skolekorps og skoleorkester betaler den samme egenandelen for kulturskolens tjenester som enkeltelever betaler i skolepengeavgift, det vil si gjennomsnittlig 20 til 30% av lærerlønn. I tillegg bidrar BKS på lignende måte til et teaterlag.

Talentutvikling

BKS har etter hvert opparbeidet et talentprogram innen alle fagtilbudene. På dans kan elevene prøvedanse for å komme inn på talentprogrammet fra de er 10 år (etter at de har gjennomført et skoleår på rekruttpartiet). Talentgruppen har blant annet en årlig forestilling av Nøtteknekkeren sammen med Bergen filharmoniske orkester og Grieghallen. Hovedfokus er på klassisk ballett, men moderne dans er også en del av det helhetlige tilbudet.

Talentutviklingsprogrammet for musikk er delt inn i et program for klassisk og et for rytmisk musikk og i to aldersgrupper (9 til 12 år og 12 til 19 år). Elevene får 45 minutters individuell undervisning i tillegg til teori, mester-spill og mulighet for samspill i band, ungdomskor, ungdomsstorband og annet samspill. I talentutviklingsprogrammet for musikk har BKS fra og med 2011 etablert et samarbeidsnettverk med Griegakademiet, Barratt Dues Musikk institutt og videregående skole Musikk, Dans og Drama. I dette nettverket som kalles Talentparaplyen forplikter alle institusjoner å bidra til å skape en felles læringsarena for musikk talenter i vestlandsregionen.

Talentutviklingsprogrammet for teater og for visuelle kunsthøgskole er helt nytt og startet høsten 2011. Programmet vil bli gjennomført både på ukedager og i helgene (den delen av programmet som finner sted i helgene er også åpen for elever som ikke bor i Bergen men annensteds i Hordaland). Undervisningsopplegget tilrettelegges med utgangspunkt i undervisningen. Elever får skuespillerutdanning ved høyskole / universitet, men på et nivå som er tilpasset aldersgruppen i kulturskolen.

²⁵ Dette er imidlertid kun en del av det definerte behovet. Bergen har 40 skolekorps med 1800 medlemmer som alle trenger og ønsker lærekrefter og dirigenter fra kulturskolen. De kartlagte behov og ønsker fra skolekorpene utgjør, ifølge Mardon Åvitsland, ca 6 nye årsverk med dirigenter og instruktører fra de ulike lagene (intern epost fra Mardon Åvitsland, mottatt 10 januar 2012).

Målrettede tiltak som søker å fremme kulturell inkludering

I BKS sin tiltaksplan for 2011-12 fremgår det at kulturskolen ikke har nådd godt nok fram til elever fra flerkulturelle miljøer og lavinntektsfamilier. Et eget kulturfagprosjekt ble etablert i 2006 i bydelene Åsane og Laksevåg. Her bruker kulturskolen kr. 1,2 mill årlig på å gi et gratis møte med kulturskolen for alle 1000 elever på 2. klassetrinn i de to bydelene. Denne prosjektbaserte metoden med et turnerende lærerteam på 4 personer er svært godt mottatt i de to bydelene. En forskergruppe ved Høgskolen i Bergen er i ferd med å skrive en rapport om metoden.

Kulturskolen er nå i ferd med å følge opp dette gjennom flere aktiviteter med henblikk på å inkludere nye elevgrupper. I inneværende skoleår har BKS igangsatt flere lavterskel tilbud for å styrke oppslutningen blant elever fra svake levekår i samarbeide med flere andre tjenesteleverandører som jobber med samme mål.

Flere bydeler blir inkludert i gratis kulturskole til elever på 2.trinn organisert under begrepet "Kulturfagprosjekt" i samarbeid med Byrådsavdeling for barnehage og skole. Utvalgte skoler med flerkulturelle elevgrupper og/eller med elever fra lavinntektsfamilier blir prioritert. Den prosjektbaserte undervisningen finner sted i ordinær skoletid over en begrenset periode.

De 4 skolene med flest innvandrerbarn blir spesielt prioritert ved at et team med 2 musikere, en danser, en skuespiller og en billedkunstner besøker skolen hver mandag i en prosjektperiode for å aktivisere og undervise elevene å lage en prosjektforestilling.

I Loddefjord bydel er det organisert et samarbeid med 5 skoler og 5 skolekorps om gratis opplæring av 3. og 4. klassinger på blåse og slagverkinstrumenter i grunnskolens kjernetid. Korpsene skaffer nye instrumenter og tilbyr barna medlemskap.

Gjennom slike tiltak utnyttes grunnskolens potensial som kanal inn til elevgrupper som BKS ellers ikke når fram til.²⁶ I tillegg ønsker BKS å tilby tverrfaglige kulturskolegrupper i SFO-tiden.

Alle disse nye prosjektene finansieres gjennom ekstra midler fra Bergen kommune og stimuleringsmidler gitt fra Utdanningsdirektoratet etter søknad.

²⁶ Tiltaksplan 2011 – 12: (Bergen: BKKI / Bergen kulturskole (BKS)).

Med den samme finansieringen organiserer BKS kulturfaglig undervisning i introduksjonsklasser ved Nygård skole, hvor alle nye innvandrere får sin undervisning. Her tilbys også undervisning til foresatte og kulturskolen informerer aktivt om sitt tilbud til fremmedspråklige foresatte.

BKS kan synes å være unik i sin eksplisitt uttalte satsning på talentutvikling for, hva som refereres til som, utsatte familier. For det første er det et prinsipp om at de aktivitetene som elevene må konkurrere seg inn på gjennom opptaksprøver ikke koster mer enn ordinære elevplasser. For det andre søker BKS å utvide de kunstformene som talentutviklingen omfatter. Som allerede nevnt tilbys talentprogrammer innen dans, rytmisk musikk, billedkunst og teater i tillegg til klassisk musikk.

Tilbud for elever med spesielle behov

BKS har et eget musikkterapi-senter med 4 ansatte. Dette har først og fremst vært et tilbud til mennesker med fysisk og psykisk utviklingshemming (inkludert noen voksne). Noen terapeuter reiser rundt til dagsentra. Ideen er at kulturskolen også skal ha et tilbud til mennesker med spesielle behov. Disse tjenestene kjøpes av familier eller institusjoner som skoler og barnehager. De betaler en egenandel som er subsidiert av kulturskolen. Dette har vært spesielt populært blant barnehager i Bergen og som en konsekvens har disse ansatt seks egne musikkterapeuter.

Samarbeid med SFO, barnehage, grunnskole eller andre

Inntil nå må elever som følger SFO og som gjør seg bruk av kulturskoletilbudet mens de er i SFO betale på vanlig måte. Det koster derfor de foresatte dobbelt for denne tiden, da de må betale både for at barna er i SFO og for at de benytter kulturskoletilbudet. Kulturskolen har imidlertid fra høsten 2011 søkt og mottatt stimuleringsmidler fra Utdanningsdirektoratet som gjør det mulig for kulturskolen å gå inn å gi et gratis kulturskoletilbud til elever som er i SFO. Dette tilbudet vil være tilgjengelig i utvalgte skoler i bydeler hvor det er mange innvandrere eller folk med lav inntekt.

I forhold til det frivillige kulturliv ønsker BKS å fungere som et bindeledd mellom skolen og fritidsaktivitetene, og derigjennom å bygge broer inn til det sistnevnte.

BKS samarbeider også med kulturkontorene i Bergens fire bydeler hvor sistnevnte jobber aktivt med å supplere kulturskolens tjenester ved å tilby ulike lavterskeltilbud til de som fortsatt står på kulturskolens venteliste. Kultur-

kontorene organiserer for eksempel gitar eller dansekurs hvor BKS stiller med lærerkrefter. Et annet eksempel er et innvandrerkor for jenter i tenåringsalderen hvor BKS bidrar. Arbeidsfordelingen er slik at kulturkontorene tilrettelegger mens kulturskolen stiller med dirigent. Et slikt samarbeid foregår også i forhold til bandvirksomhet. Disse tiltakene har en lav terskel hvor det er lav egenandel; typisk kr. 30 per fram møte.

I tillegg jobber BKS med barnehagene, spesielt gjennom det unike prosjektet *Barnas Kulturhus* som gjennom de siste 20 årene har utviklet spisskompetanse i kunstformidling for barn. Fra og med 2011 er denne institusjonene med sine 4,5 årsverk fusjonert med kulturskolen. *Barnas Kulturhus* har som formål at profesjonelle aktører lager aktiviteter for barn. I tillegg lager BKS konserter til førskolebarn i bibliotekene samt også forestillinger og konserter i barnehagene.

BKS har ikke noe formalisert samarbeid med videregående skole men er i dialog med den om talentutvikling.

Andre kurs og tilbud

Nytt av året er at BKS tilbyr et kurs i Billedkunst – fordypning som går over 5 helger denne høsten, og som koster ordinær semesteravgift.

Prisstruktur

Pris per ordinære elevplass er fra og med 2012 kr. 3 000,- per år. I tillegg kommer instrumentleie på kr. 1 000,-.

Familier med netto husholdningsinntekt på under kr 300,000,- får friplass. Det er for tiden 30 elever som nyter godt av slik friplass. Det er ingen andre moderasjoner.

Promotering

BKS sine websider er lokalisert hos Bergen Kommune sine hjemmesider, det er ingen tilstedeværelse på Facebook. I tillegg får alle barn i barneskole brosjyre med informasjon som referer til hjemmesiden. Avisannonsering benyttes også.

Kulturskolen gjør ikke bruk av et spesielt budskap eller slagord. Gitt at det er ventelister og ikke nok plasser er skolen varsom med å promotere for støyende, og har i stedet aktivt valgt å være litt tilbakeholdne.

Promoteringsmateriellet er for det meste på norsk, med noe på engelsk. Det anerkjennes at skolen kan bli bedre på å kommunisere også på engelsk.

4.2 Politisk forankring

Ønsket om å bekjempe kulturell ekskludering har vært fremme i det politiske ordskiftet i de fleste av byene. Med henvisning til vedtak som er gjort i de fem byene redegjøres det her kort for hvordan ønsket om en mer inkluderende kulturskole er politisk forankret.

4.2.1 Trondheim

Rådmannen i Trondheim kommune satte i 2009 helt eksplisitt utfordringene relatert til sosial utjevning i kulturskolen på dagsorden. I et grundig dokumentert saksfremlegg fra april 2009 som både baserer seg på ulike departementsdokumenter om kulturpolitikk og skolepolitikk og sosial utjevning, samt sammenlignende statistikk over kulturskoletilbudet i Trondheim og andre kommuner, kom en innstilling med en rekke forslag (Trondheim kommune, 2009). Rådmannen er klar på at kulturskolen i sterkere grad skal bidra til sosial utjevning, og at de dokumenterte skjevhetene i bruk av plasser mellom ulike områder i byen er uholdbar. Innstillingen hviler i stor grad på to forslag, ett svært konkret og ett mer konseptuelt.

Det konkrete forslaget er, som allerede nevnt, tredelt og relatert til prisen på kulturskoletilbudet. For å bidra til økt sosial utjevning ble det vedtatt at prisen på det ordinære tilbudet skulle øke fra kr. 1 600 til kr. 2 800. Den potensielt ekskluderende effekten av denne prisøkningen skulle oppveies ved at den øvre grense for friplass ble økt fra en årlig netto skattbar inntekt på kr. 150 000 til kr. 250 000. I tillegg ble det også bestemt at hver elev kun har krav på to plasser. Det siste som en respons på at de som allerede brukte kulturskoletilbudet og som ikke var kulturelt ekskluderte (i hvert fall i den forstand at de ikke benyttet seg av friplass og kom fra de bydelene hvor kulturskolen har størst tilslutning) har gjort seg bruk av økningen i elevplasser på bekostning av potensielt nye elever.

Disse forslagene ble imidlertid supplert av en erkjennelse om at en økning av rekrutteringen blant elever fra andre miljøer enn de som tradisjonelt har fun-

net veien til ventelistene medfører at den faglige profilen må inkludere andre uttrykksformer enn de som til nå har vært vektlagt. Rådmannens innstilling refererer til at kulturskolen må forsøke å respondere på etterspørselen blant elevene og at dette er relatert til deres konsum av populærkultur. Det mer konseptuelle forslaget fordrer derfor at TK utvikler en mer fleksibel organisasjon som kan tilpasses etterspørselsendringer på relativt kort varsel. Innstillingen knytter en mer fleksibel organisering og evnen til å tilby nye fagdisipliner direkte til arbeidet med sosial utjevning. Spesielt nevnes det at nye organiseringsformer får konsekvenser for sammensetningen av personalet ved TKK, blant annet er dagens fagtilbud speilet av at TKK har få ansatte med ikke-norsk bakgrunn. Nye fagområder som nevnes er dans, film, video og skapende skriving som har vært planlagt men som ikke er blitt prioritert på grunn av lange ventelister på musikk. En slik refokusering på nye fagområder skal imidlertid ikke gå på bekostning av kvaliteten hvor de gode erfaringene på musikkfeltet skal videreføres på de nye feltene. Det blir også nevnt at TKK skal utarbeide informasjonsmaterieil på flere språk.

Innstillingen ble behandlet og vedtatt i bystyret i juni samme år (Trondheim kommune, 2009).

4.2.2 Oslo

Retorikken i dokumenter som omhandler OMK i Oslo bystyre og Oslo byråd ser ut til å vektlegge talentutvikling mer enn sosial utjevning.²⁷ I byrådets budsjettforslag for 2011 understrekes det at OMK har som mål å gi flest mulig barn og unge et godt undervisningstilbud innen ulike kunsthøgskoler samt at elever med særlige evner gis mulighet til å utvikle sitt talent. Budsjetter øremerker ingen midler til tiltak som skal bekjempe kulturell ekskludering som sådan men setter av 0,5 mill. i tilskudd til talentsamarbeid med Barratt Due Musikk institutt. Det understrekes imidlertid at det er et mål for byrådet at alle skal få likeverdig tilgang til kunst- og kulturopplevelser, uavhengig av økonomiske og sosiale skillelinjer.

I en byrådssak om fremtidig drift av Oslo musikk og kulturskole fra juli 2010 (Oslo Kommune, 2010a) foreslås det imidlertid at det etableres to nye kulturstasjoner i henholdsvis Groruddalen og på Søndre Nordstrand. Dette begrunnes med at Statistisk Sentralbyrå viser at det har vært en generell ned-

²⁷ Se for eksempel Oslo Kommune, Sak 1 Del 2: Byrådets forslag til budsjett 2011, økonomiplan 2011-2014, kapittel 5 om Kultur og Utdanning, s. 36 hvor talentutvikling nevnes eksplisitt men sosial utjevning ikke gjøres gjenstand for tilsvarende fokus.

gang i kulturbesøket fra de som bor i disse bydelene, samt at disse har en relativt høy andel av innbyggere med innvandrerbakgrunn og at det er de som kommer fra dette segmentet som benytter kulturtilbudene minst. Byrådet er av den oppfatning at dersom OMK er mer synlige i disse bydelene vil dette 'gi en fruktbar vekst for kulturlivet' der (s. 8). I desember 2010 sluttet bystyret seg til forslaget om å etablere kulturstasjoner i Groruddalen og på Søndre Nordstrand (2010b).

4.2.3 Kristiansand

Kristiansand kommune har ikke fattet noen vedtak som gir spesielle retningslinjer for kulturskolen i forhold til kulturell inkludering. Fokus på integrering av barn og unge fra andre kulturer er imidlertid nedfelt i årskontrakten for 2011 mellom kulturdirektøren og kulturskolen (Kristiansand kommune, 2011).

4.2.4 Stavanger

Stavanger kommune har ikke fattet vedtak som eksplisitt fremmer kulturell inkludering eller som søker å bryte ned barrierer for kulturskoledeltagelse. Kulturskoleplanen for Stavanger for perioden 2003 – 2012 er vedtatt i bystyret og her stipuleres det at elever med 'fremmedkulturell bakgrunn' utgjør 8-9 % av det totale elevtallet i grunnskolen i Stavanger og at denne gruppen er underrepresentert i kulturen. Rapporten konkluderer derfor med at det er 'en viktig utviklingsoppgave å tilrettelegge opplærings- og opplevelsestilbudet til elever med fremmedkulturell bakgrunn'(Plan for Stavanger kulturskole 2009, 2. 22).

4.2.5 Bergen

Byrådet i Bergen har gitt et klart signal om at de ønsker å prioritere tiltak for å styrke, det som refereres til som, levekårsprofilen i kulturskolen. Dette kommer klart fram i BKS sin tiltaksplan for 2011-2013 (Bergen Kommune, 2010) hvor kulturskolens samfunnsoppdrag om å «senke terskelen inn i kulturfeltet, særlig fra områder av byen med lav score på kommunens levekårsindeks» (s. 1) understrekes. Viktigheten av sosial utjevning manifesteres også gjennom kommunens tildeling av ekstra midler til BKS sin 'Levekårssatsning 2011-2012', (Bergen kulturskole, 2011) på kr. 1 100 000. I tillegg mottok Bergen kulturskole kr 800,000 fra Utdanningsdirektoratet i 2010 og kr 900,000 i 2011 for å styrke samarbeidet med grunnskoler og SFO om tiltak

mot samme målgruppe. Dette har gjort det mulig å utvikle mange nye tiltak i Bergen for å skape en enda mer inkluderende kulturskole.

I søknaden til Utdanningsdirektoratet, som Byrådet har gitt sin tilslutning til, gjøres det klart at BKS ønsker å styrke sin levekårsprofil gjennom flere friplasser og lavterskeltilbud i levekårsområder i nye bydeler. Dette er de inkluderende tiltakene som ble nevnt ovenfor som blant annet innebærer at tilbudet til elever på 2. trinn i utvalgte grunnskoler bygges ut med flere friplasser og lavterskeltilbud i andre bydeler med levekårsproblemer. Tilbudet gjøres tilgjengelig i skole- og SFO-tiden for å nå målgruppen barn fra familier som, av praktiske og økonomiske årsaker, i liten grad oppsøker kulturskolen, for eksempel lavinntektsfamilier og familier med innvandrerbakgrunn. Det understrekes også at dette har en markedsføringsdimensjon gjennom at BKS må bli bedre på å kommunisere undervisningstilbudet til disse gruppene.

5 Spørreundersøkelsene

Dette prosjektet støtter seg i stor grad på to nettbaserte spørreundersøkelser; en blant foresatte som har barn i kulturskolen og en til et utvalg av foresatte uten barn i kulturskolen. Sistnevnte ble også komplementert med et sett fokusgrupper blant foreldre med ikke-vestlig kulturell bakgrunn.

5.1 Undersøkelse blant foresatte med barn i kulturskolen

Et sentralt tema som dette prosjektet søker å utvikle ny kunnskap om, er den sosioøkonomiske bakgrunnen til elever som deltar i kulturskoletilbudet. For å kartlegge dette sendte vi ut et spørreskjema til alle foresatte som har barn som gjør seg bruk av det ordinære kulturskoletilbudet. Vi fikk til sammen 2888 svar, hvilket gir en svarprosent på 17 %. Utover generell informasjon om barnet, søkte undersøkelsen å kartlegge hvordan barna gjør bruk av kulturskolen, hva som er deres motivasjon, og en rekke aspekter ved deres bruk av kulturskolen. Undersøkelsen kartla også demografiske data om de foresatte; blant annet deres sivilstatus, inntekt og utdanningsnivå.

Undersøkelsen var relativt stor med til sammen 44 spørsmål.

5.1.1 De foresattes demografi

Undersøkelsen avdekker helt klart at det er en stor skjevhet blant brukerne til fordel for foresatte med høy utdanning og til dels høy inntekt. 88.3 % av de som svarte på undersøkelsen har høyere utdanning, hvorav 57.2 % har studert i mer enn fire år, og 81.2 % og 53.8 % av barnets andre foresatte hadde tilsvarende. I befolkningen forøvrig viser ferske tall fra Statistisk Sentralbyrå at kun snaut 27 % av alle over 16 år har høyere utdanning og kun 7 % har høyere utdanning som varer mer enn fire år.²⁸ Kulturskoleforeldrene i de fem storbyene har altså radikalt høyere utdanning enn befolkningen forøvrig.

²⁸ <http://www.ssb.no/utniv/>. Disse tallene er riktignok noe høyere for de fem største byene (fra 35.4 % i Bergen til 44.4 % i Oslo). Tallene er også generelt høyere blant lavere aldersgrupper på grunn av demokratiseringen av høyere utdanning i senere år. Allikevel, dersom vi kun måler folk i alderen 30 til 59 år som vel med størst sannsynlighet har barn i kulturskolealder er tallene 38% for høyere utdanning og 10% for de med høyere utdanning lengre enn fire år.

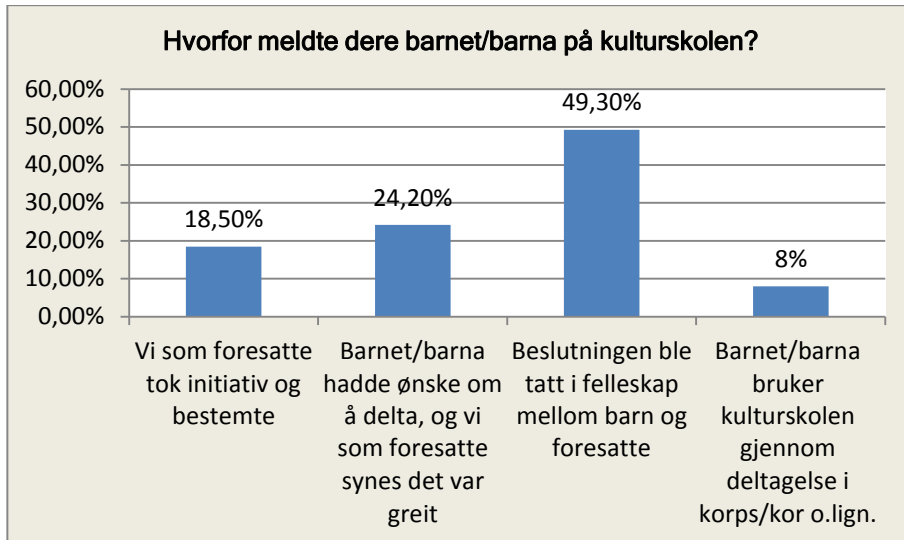
Inntektsnivået for foresatte med barn i kulturskolen er ikke spesielt høyere enn i befolkningen forøvrig. Av de spurte oppgir nesten 80 % at de har en årlig husholdningsinntekt på over kr. 500 000, mens for 32 % er denne inntekten på over kr. 1 million. Ifølge Statistisk Sentralbyrås (SSB) inntektstatisikk for husholdninger var den samlede gjennomsnittsinntekten før skatt for par med barn hvor yngste barn er mellom 6 og 17 år kr. 1 026 900.²⁹ Tilsvarende for aleneforesatte med barn i den samme aldersgruppen er kr. 472 800. 13.6 % av de som svarte på undersøkelsen var enslige foresatte og blant disse hadde 44.6 % en husholdningsinntekt på kr. 350 000 til kr. 500 000, mens 27 % lå høyere enn kr. 500 000.

Denne konklusjonen korrelerer med SSBs statistikk over bruk av det profesjonelle kunsttilbudet (Vaage 2009) og resonnerer med Arild Danielsen (2002) som konkluderer at økonomiske ressurser ikke er den avgjørende faktoren for tilegnelse av kunst og kultur (s. 180). Dette kan kanskje delvis forklares med det faktum at over halvparten av respondentene er ansatt i offentlig sektor, mot snaut 38 % i privat sektor og 6.6 % som selvstendig næringsdrivende, hvilket indikerer som Bourdieu (1984) også har observert at høy kulturell kapital ikke nødvendigvis korrelerer med høy økonomisk kapital. Igjen speiler dette hva andre forskere har konkludert om generelt kunstkonsum (Rosenlund, sitert i Sætre 2011). Det hører også med til historien at 75.2 % av de som svarte var ansatt i fulltidsstilling (tilsvarende for den andre av barnets foresatte var 86.1 %) og 14.1 % var ansatt i deltidsstilling (med 7.1 % av den andre foresatte). Med andre ord 89.3 % og 93.2 % av de to foresatte var i lønnet arbeid med kun et lite mindretall som enten arbeidsledige, studenter, sykmeldte eller trygdede.

Vi var også interessert i å få rede på om initiativet til å melde barna inn i kulturskolen kom fra barna selv eller de foresatte. Vi spurte derfor hvorfor respondentene meldte barna sine inn i kulturskolen og ga følgende svaralternativer.

²⁹ <http://www.ssb.no/emner/05/01/ifhus/>

Figur 1. Hvem tok initiativ til deltagelse i kulturskolen?

Selv om nesten 50 % svarer at beslutningen om å delta i kulturskolen ble tatt i felleskap mellom barn og foresatte er det bare i underkant av 25 % som svarer at initiativet kom fra barnet. Det er her ingen betydelig forskjell i svarene basert på de foresattes utdanningsnivå, allikevel, gitt at kulturskoleforeldrene er så vidt skjevt fordelt til fordel for de med høyere utdanning, kan det argumenteres at foreldre fra de høyere sosiale lag "sender" barna sine i kulturskolen, eller iallfall åpner dørene for det ovenfor barna.

Det er også interessant å undersøke i hvilken grad de foresattes utdanningsnivå virker inn på hva slags fagtilbud barna deltar på.

Tabell 6. Kulturskoleaktivitet fordelt på de foresattes utdanningsnivå

Kulturskoleaktivitet	Utdanningsnivå			
	Grunn Skole	Videregående skole	Høyere utdanning (til og med fire år)	Høyere utdanning (mer enn fire år)
Musikk, klassisk, f.eks. strykeinstrument, piano, gitar	33.3 %	28.7 %	38.4 %	45.4 %
Musikk, korps, f.eks. messing, klarinett, slagverk for korps	20.0 %	18.0 %	18.7 %	12.8 %
Musikk, rytmisk, f.eks. elgitar, elbass, slagverk og keyboard for band	0 %	11 %	9.5 %	7.8 %
Dans	33.3 %	12.6 %	11.2 %	10.7 %
Billedkunst/visuelle kunstfag (herunder foto)	20 %	9.8 %	7.8 %	8.6 %
Teater	20 %	12.3 %	10.8 %	9.4 %

Det er ingen klare tendenser i dette materialet. Riktignok er det flest av de med den høyeste utdanningen hvis barn har valgt klassiske musikkinstrumenter, samt en viss overvekt av de med foresatte som bare har grunnskoleutdanning på korpsinstrumenter, og noen flere av de med videregående utdanning på rytmiske instrumenter, men det er en god fordeling for alle grupper over alle fag, bortsett fra at det er ingen med kun grunnskoleutdanning hvis barn har valgt rytmiske instrumenter. Både dans og billedkunst er representert høyere i denne gruppen.

5.1.2 Motivasjon for kulturskoledeltagelse

For å få indikasjoner på hva som er motivasjonen for deltagelse i kulturskolen ble respondentene presentert med et sett av påstander som de ble bedt om å forholde seg til på en skala fra 'helt uenig' til 'svært uenig'. De påstandene

som flest respondenter var enten 'helt enig' eller 'ganske enig' i er listet i tabellen under:

Tabell 7. Hva er motivasjonen for deltagelse?

PÅSTAND	Enig
Ønsket om å spille et instrument eller få kunstfaglige ferdigheter	88.4 %
At barna tar del i sunne og oppbyggelige fritidsaktiviteter	86.1 %
At det er en fin måte å fylle fritiden på	63.8 %
Å lære andre kunnskaper som hjelper barna å mestre andre ting, for eksempel å bli bedre på skolen	50.9 %
Samvær og lek med barn av samme alder	48.6 %

Det er interessant å konstatere at det er de iboende verdiene i å lære å spille et instrument eller oppnå andre kunstfaglige ferdigheter som ser ut til å være den viktigste motivasjonen for å sende barna i kulturskolen; den mer instrumentelle motivasjonen om å oppnå kunnskaper som vil hjelpe barna å mestre andre ting, for eksempel å bli bedre i kjernefagene i skolen spiller mindre rolle. Dette kan også være en indikasjon på at de foresatte ønsker å videreføre en bestemt habitus hos sine barn, at kulturskolen blir ansett som en 'enriching activity' (Vincent og Ball 2007).

På lignende vis var en stor andel av respondentene 'ganske uenig' eller 'helt uenig' i følgende påstander.

Tabell 8. Hva er motivasjonen for deltagelse?

PÅSTAND	Uenig
Det er noe "alle" gjør	76.7 %
Tilbudet gis i SFO/Aktivitetsskole tiden	59.8 %
At eldre søsken har deltatt i kulturskolen	51.2 %

Den første påstanden indikerer at kulturskolen ikke oppleves som det "hotteste" fritidstilbudet barna kan velge; det er ingen "snakkis". Det er også interessant at så mange også er uenige i at eldre søsken fungerer som døråpnere. Den midterste påstanden reflekterer over at kulturskoletilbudet fortsatt i så liten grad er tilgjengelig i SFO tiden.

Vi kartla også hvordan de foresatte opplevde kulturskoletilbudet, igjen gjennom at de tok stilling til et sett av påstander. Noen av disse er referert i tabell ni.

Tabell 9. Kvaliteten på kulturskoletilbudet

PÅSTAND	Enig	Uenig
Kvaliteten på kulturskoletilbudet er bra	80.6 %	4.6%
Tidspunktet for aktivitetene er ikke til hinder for deltagelse	67.8 %	15.8 %
Beliggenhet og reiseavstand til lokalene er ikke til hinder for deltagelse	65.9 %	19.3 %
Kulturskoletilbudet i byen tilfredsstiller vår families behov	57.4 %	20.2%
Prinsnivået er OK	44.5 %	28.5 %
Det er mange nok plasser på tilbudene vi er interessert i	26.9 %	47.1 %

Langt de fleste (over 80 %) er enige i at kulturskoletilbudet er bra. De fleste mener også at tidspunktet for aktivitetene, beliggenhet og reiseavstand samt prinsnivået er OK. Det er imidlertid et betydelig mindretall (15.8 %) som mener at tidspunktet er et problem; 19.3 % mener at beliggenhet og reiseavstand er et hinder og 28.5 % mener at prisene ikke er OK. Dette kan være en indikasjon på at disse faktorene kan være et problem også for et mindretall av de som på tross av dette velger å gjøre seg bruk av tilbudet.

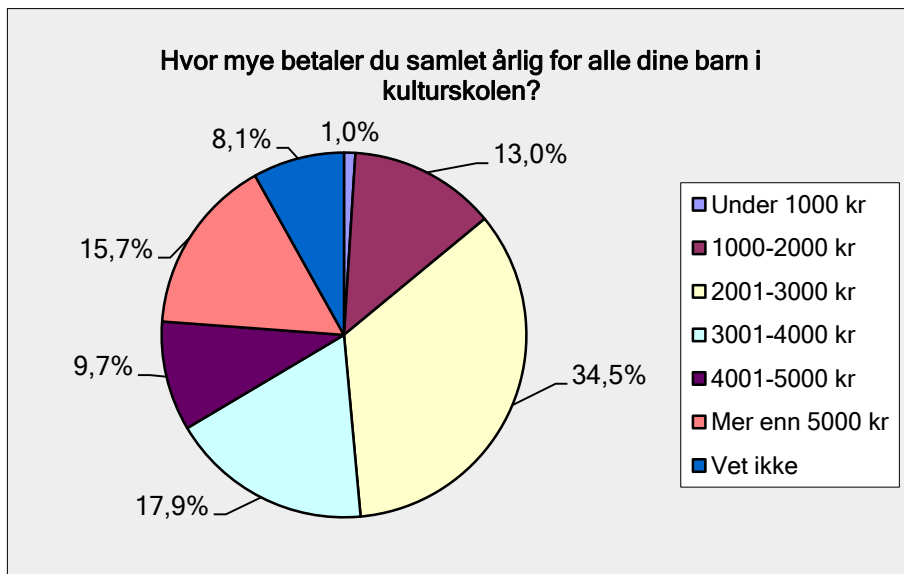
At over 47 % er uenig i at det er nok plasser på de tilbudene de er interessert i, indikerer at ventelisteproblematikken fortsatt er reell. Over 20 % av respondentene svarer da også at deres barn står på venteliste for deres foretrukne fag og at de benytter seg av alternative tilbud i mellomtiden. 70 % av respondentene svarer at de fikk førstevalget med en gang.

Med referanse til Brandt og Spord Borgen (2006) sitt konsept om dialogisk versus monologisk kulturformidling som vi introduserte i innledningen ønsket prosjektteamet å undersøke om graden av elevmedvirkning på de ulike tilbudene kunne ha noen innvirkning på motivasjonen for deltagelse. Dette ser ut til å ha lite å si for de eksisterende brukerne, i hvert fall for de foresatte, hvor bare 6 % var uenige i påstanden ”Kulturskolen balanserer lærerstyring og elevmedvirkning bra” og kun 10.3 % var enige i påstanden ”Våre/vårt barn ville benyttet kulturskoletilbudet mer dersom det var bedre muligheter for elevutfoldelse”.

5.1.3 Pris og betaling

I kapittel fire ble prisene og moderasjonsordningene i de fem byene gjennomgått. Her presenterer vi hvordan dette slår gjennom i praksis i form av hvor mye hver familie faktisk betaler.

Figur 2. Hvor mye betaler du samlet årlig for alle dine barn i kulturskolen?

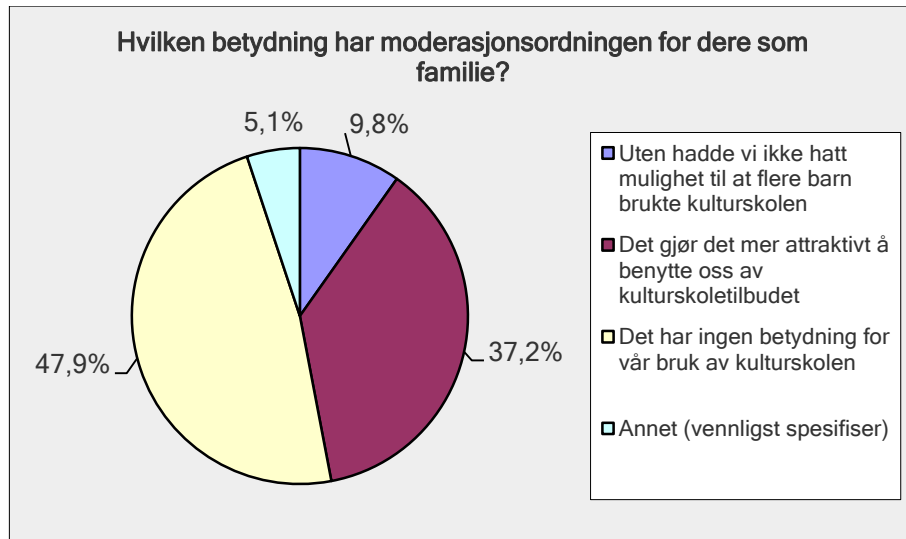

Over 25 % betaler mer enn kr. 4 000 i året og nesten 16 % betaler mer enn kr. 5 000. På den annen side, av de som ikke har friplass betaler altså 14 % mindre enn kr. 2 000 i året. Alle kommunene hadde et visst antall som betalte mellom kr. 1 000 og kr. 2 000 i året (fra 8 % i Oslo til 16,2 % i Stavanger). Gitt at det en ordinær elevplass koster mer enn kr. 2 000 i alle byene må dette antallet foresatte som betaler mindre enn kr. 2 000 skyldes at barna ikke følger det ordinære kulturskoletilbudet men et annet kurs, kanskje i påvente av bekreftelse på ordinær plass.

Litt over 50 % svarte bekræftende på spørsmålet om det hadde vært aktuelt å delta på flere tilbud i kulturskolen dersom prisene hadde vært lavere. Dette er imidlertid et spørsmål hvis svar en skal være varsom med å legge alt for mye i. Det er lett å svare ja på et slikt spørsmål. Det er viktig å anerkjenne at selv om over 50% altså svarer at de ville brukt kulturskoletilbudet mer dersom prisene var lavere så er de altså brukere i dag under gjeldene prisregime.

Kun 3 % av respondentene på undersøkelsen hadde friplass mens i underkant av 7 % nøt godt av en eller annen form for moderasjon. Disse ble spurt om betydningen av moderasjonsordningen for deltagelse.

Figur 3. Hvilken betydning har moderasjonsordningen for dere som familie?

Ganske overraskende svarer nesten 48 % at moderasjonene ikke har noen betydning for familiens bruk av kulturskolen, 37.5 % sier at det gjør kulturskoletilbudet mer attraktivt, mens under 10 % svarer at moderasjonen er avgjørende for kulturskoledeltagelse. Dette ser ut til å indikere at moderasjoner har en begrenset betydning, og at pris ikke ser ut til å ha avgjørende betydning for det store flertallet av eksisterende brukere.

5.1.4 Informasjonstilgang

For å forstå bedre hvilke promoteringskanaler som fungerer spurte vi kulturskoleforeldrene om hvor de fikk informasjon om kulturskoletilbudet fra. Her var flere svaralternativer mulige, og den informasjonskilden som slo best ut var gjennom skole/barnehage (36.7 %), etterfulgt av venner og bekjente (31.9 %) og kulturskolens nettsider (30.4 %). En svakhet i undersøkelsen her er at vi ikke har undersøkt hvordan de foresatte ble motivert til å se på kulturskolens nettsider, med andre ord vi vet ikke om de satt seg ned med Google eller en annen søkemotor og skrev inn for eksempel Kristiansand kulturskole eller om de ble henvist til nettsiden via en brosjyre eller fra venner eller andre.

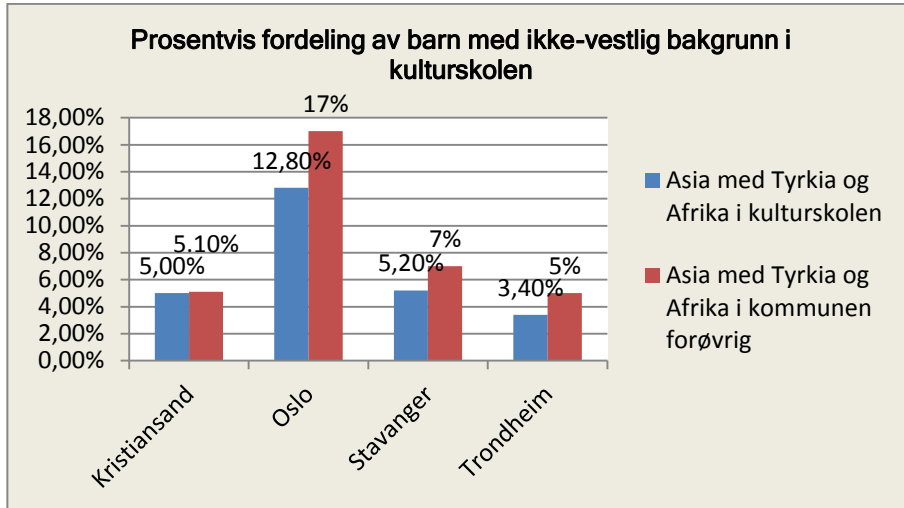
I tillegg presenterte vi respondentene med to påstander om informasjonen om kulturskolen, hvor 56 % sa seg enig i en påstand om at ”informasjonen om kulturskoletilbudet har vært lett tilgjengelig” og 63 % var enig i en påstand om at ”informasjonen har vært dekkende for vårt behov”.

5.1.5 Elever med ikke-vestlig bakgrunn

Referansegruppen for prosjektet ba om at undersøkelsen skal fokusere spesielt på en kartlegging av familier med ikke-vestlig kulturell bakgrunn samt hva som fungerer som barrierer for dette segmentet. Vi spurte derfor om en eller flere av de foresatte eller barnas besteforeldre var født utenfor Norge. Vi har brukt den samme klassifiseringen som den som brukes av SSB (Vest-Europa, Øst eller Sentral-Europa, Sør- og Mellom-Amerika, Oseania, Nord-Amerika, Asia med Tyrkia og Afrika), hvor vi har valgt å sette søkelyset på de to siste. Av respondentene på undersøkelsen hadde 5 % en eller flere foreldre som kom fra Asia med Tyrkia, ditto var 1.7 % for Afrika.

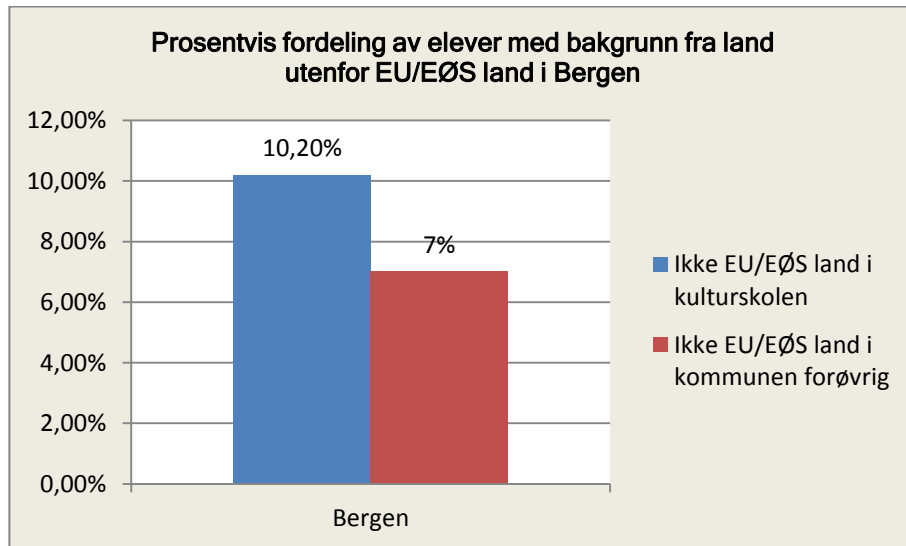
Det viste seg vanskelig å finne sammenlignbare tall på andelen folk som har innvandringsbakgrunn i de fem byene. Statistisk sentralbyrå opererer kun med en slik nedbrytning på fylkesnivå, hvor Oslo er med. Ved hjelp av representantene i referansegruppa klarte vi å finne disse tallene for alle byene utenom Bergen, for hvis vi kun har tall for den del av befolkningen som har bakgrunn utenfra EU/EØS området. Bergen er således skilt ut med en egen figur i presentasjonen under.

Figur 4. Foreldre med ikke-vestlig bakgrunn i kulturskolen sammenlignet med befolkningen forøvrig i Kristiansand, Oslo og Stavanger.

Oslo er den byen i Norge med størst andel av befolkningen fra ikkevestlige land. Dette reflekteres også i kulturskoledeltagelsen, hvor Oslo har en langt høyere deltagelse fra barn med ikke-vestlig bakgrunn med 9.7 % fra Asia (med Tyrkia) og 3.1 % fra Afrika. Tallene for innbyggerne i Oslo som sådan er 12 % for Asia og 5 % fra Afrika, så fordelingen blant kulturskoleforesatte er ikke så veldig ulik den i Oslo-befolkningen forøvrig. I Kristiansand er andelen barn med bakgrunn fra Asia med Tyrkia og Afrika (5 %) nesten like høy som denne gruppens andel av befolkningen forøvrig (5.1 %). For Oslo, Stavanger og Trondheim er forskjellene noe større men slett ikke avskrek-kende.

Figur 5. Foreldre med bakgrunn fra land utenfor EU/EØS i Bergen.

Vi ser her at Bergen kulturskole faktisk har flere elever med bakgrunn utenfor EU/EØS enn tallet for befolkningen forøvrig, men dette dekker selvsagt andre land enn de som kan karakteriseres som ikke-vestlige.

Uansett om det er svakheter i tallmaterialet her (spesielt for Bergen), så ser det ut som at kulturskolene så absolutt har oppslutning blant elever med ikke-vestlig bakgrunn selv om den ligger noe lavere enn fordelingen i befolkningen forøvrig.

Det var interessant å se litt nærmere på disse dataene for å forsøke og fastsette om det er noen forskjell i de tilbudene barn med ikke-vestlig bakgrunn gjør seg bruk av sammenlignet med de som har norskfødte foresatte.

Tabell 10. Kulturskoleaktivitet fordelt på foreldrenes fødested

Kulturskoleaktivitet	Foreldrenes fødested		
	Norge	Asia med Tyrkia	Afrika
Musikk, klassisk, f.eks. strykeinstrument, piano, gitar	38.9 %	62.9 %	55.1 %
Musikk, korps, f.eks. messing, klarinett, slagverk for korps	16.9 %	7.0 %	8.2 %
Musikk, rytmisk, f.eks. elgitar, elbass, slagverk og keyboard for band	8.8 %	6.3 %	10.2 %
Dans	10.2 %	15.4 %	24.5 %
Billedkunst/visuelle kunsthøgskole (herunder foto)	8.6 %	7.7 %	8.2 %
Teater	10. %	7.0 %	8.2 %
Tilbud for de yngste (f.eks. Sesam Sesam, musikkbarnehage)	4.0 %	3.5 %	0 %

Det er helt klart de klassiske musikkinstrumentene som er mest populære blant elever med bakgrunn fra Asia og Afrika, hvor prosentandelen ligger relativt mye høyere enn for barn med foreldre født i Norge. For de andre fagene ligner tallene for de tre elevgruppene, bortsett fra at de med asiatisk og afrikansk bakgrunn er noe mindre opptatt av korpsinstrumenter, men har i stedet et større opptak på dans, samt at ingen med afrikansk bakgrunn har sendt barna sine på tilbud for de aller yngste. Det skal understrekes at det ligger en begrensning i dette tallmaterialet ved at vi kun spurte om hvilke verdensdel foreldrene kom fra og spesifiserte ikke på land. Det kan selvsagt være at de asiatiske respondentene kommer fra land med lange tradisjoner i instrumentopplæring for barn som Sør-Korea, Taiwan og Japan, isteden for de asiatiske landene som Norge har opplevd størst innvandring fra, som er Pakistan, Irak og Vietnam.³⁰

³⁰ <http://www.ssb.no/innvbef/tab-2011-04-28-01.html>

5.2 Undersøkelse blant foresatte uten barn i kulturskolen

For å kartlegge om den sosioøkonomiske bakgrunnen til de som ikke gjør seg bruk av kulturskoletilbudet skiller seg betydelig fra kulturskolebrukerne samt å kartlegge hva barrierene eventuelt er, ble det gjennomført en separat spørreundersøkelse som ble sendt ut til alle foreldre med barn i grunnskolen i de fem byene. På denne undersøkelsen svarte 877 respondenter. I tillegg var det ønskelig for oppdragsgiver å gjøre en ekstra undersøkelse blant foreldre med ikke-vestlig bakgrunn. Dette da det ble antatt at vi ville få en lav svarprosent fra denne gruppen i en elektronisk distribuert spørreundersøkelse. Vi gjennomførte derfor tre fokusgrupper med foreldre i denne gruppen. Vi skal her presentere resultatene fra spørreundersøkelsen først og deretter fokusgruppene.

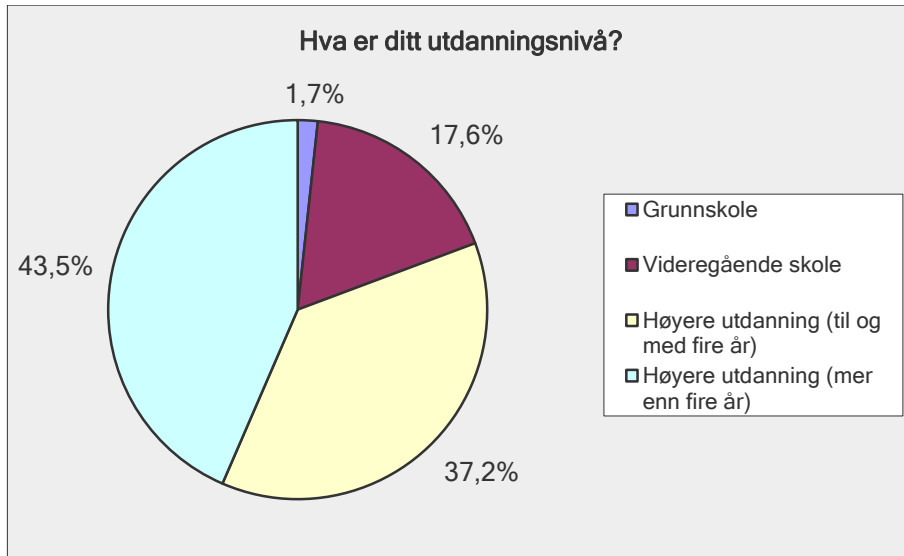
5.2.1 Spørreundersøkelse blant foresatte med barn i grunnskolen

Denne spørreundersøkelsen ble sendt ut to ganger. Først til alle foresatte som har barn i 4. klasse i de fem byene. Dersom respondentene hadde flere enn ett barn, ba vi dem relatere svarene til det barnet som gikk i fjerde klasse. Vi var imidlertid ikke fornøyd med svarprosenten på denne utsendingen og valgte derfor å utvide undersøkelsen til å omfatte alle foresatte med barn i grunnskolen. I denne andre utsendingen ba vi respondentene relatere svarene til det eldste barnet som gikk i barneskolen, altså opp til 7. klassetrinn. Kun foresatte som på undersøkelsens tidspunkt ikke hadde barn i kulturskolen ble bedt om å svare.

5.2.1.1 Demografiske data om respondentene

Som nevnt i avsnitt 4.1 om metodesvakheter er det et problem at vi har fått en så vidt skjev fordeling på denne undersøkelsen til fordel for foresatte med høy utdanning.

Figur 6. Utdanningsnivå, foresatte uten barn i kulturskolen

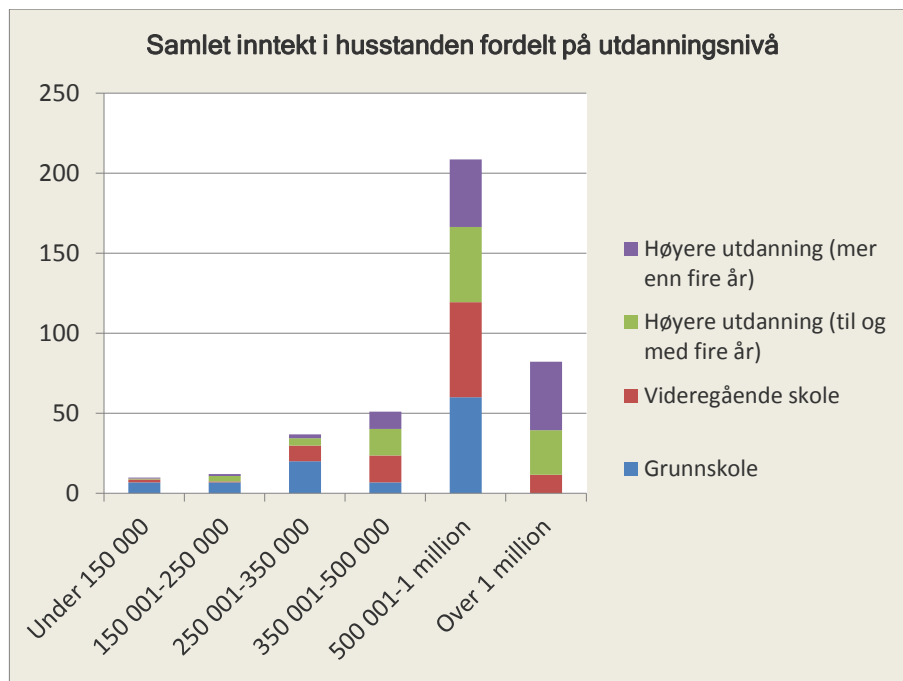

Av de som svarte hadde kun 1.7 % bare grunnskoleutdanning, 17.6 % videregående skole, 37.2 % høyere utdanning til og med fire år og 43.5 % høyere utdanning over fire år. Som nevnt i avsnitt 8.1 hvor vi presenterte den demografiske profilen til kulturskoleforeldrene, viser ferske tall fra Statistisk Sentralbyrå at kun snaut 38 % av alle i alderen 30 til 59 år har høyere utdanning og kun 10 % av disse har høyere utdanning som varer mer enn fire år.³¹ Langt de fleste av de som har valgt å svare på denne undersøkelsen har altså høyere utdanning over fire år.

Utdanningslengde ser imidlertid ikke ut til nødvendigvis å korrelere eksponentielt med inntekt. Tabellen under viser hvordan respondentens utdanningsnivå fordeler seg over de ulike inntekts-intervallene vi opererer med. De fire utdanningsnivåenes prosentfordeling kan leses horisontalt på tvers av tabellen.

³¹ <http://www.ssb.no/utniv/>.

Figur 7. Samlet inntekt i husstanden fordelt på utdanningsnivå

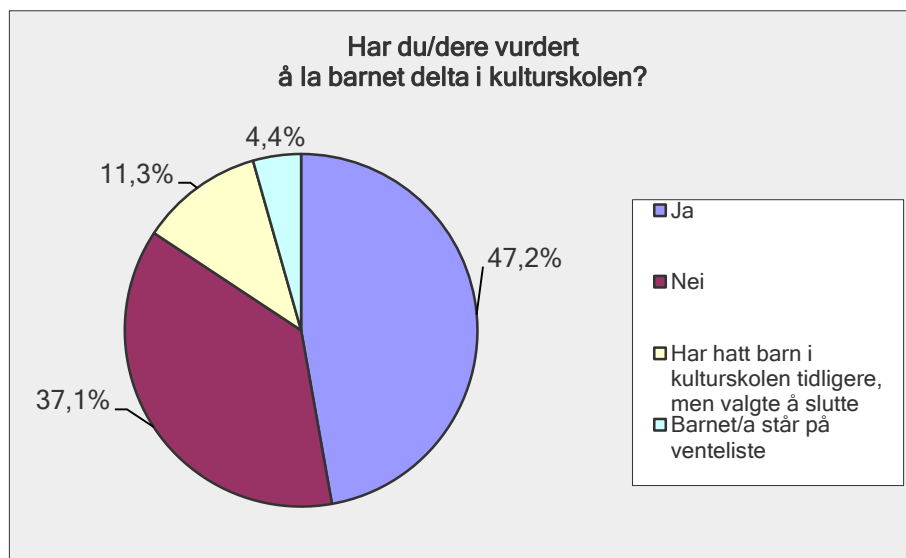
Det er altså flere av respondentene med kun grunnskole eller videregående utdanning i 500.000 til 1.000.000 intervaller enn i de lavere intervallene; 60 % av de med bare grunnskole og 71 % av de med videregående skole har en husholdningsinntekt på over 500.000, hvor tilsvarende prosentandel er 74.7 % for de med høyere utdanning, lavere grad og 84.9 % for de med høyere utdanning, høyere grad. Det er imidlertid ingen med bare grunnskole som har en husholdningsinntekt på over 1 million. Poenget er altså at selv om de med lavere utdanningsnivå i gjennomsnitt har en lavere inntekt enn de med høyere utdanning er de, med unntak av de med bare grunnskole i det aller høyeste inntektsnivået, representert i alle inntektsklasser. Inntektsnivået blant respondentene er dermed ikke betydelig ulik den i befolkningen forøvrig. Som nevnt tidligere viser Statistisk Sentralbyrås (SSB) inntekststatistikk for husholdninger at gjennomsnittsinntekten for par med barn hvor yngste barn er mellom 6 og 17 år er kr. 1 026 900.³² Tilsvarende for aleneforeldre med barn i den samme aldersgruppen er kr. 472 800.

³² <http://www.ssb.no/emner/05/01/ifhus/>

5.2.1.2 Vurdering av kulturskoletilbudet og informasjon

Vi startet med å spørre respondentene om de hadde vurdert å la barna sine delta i kulturskolen. Over 47 % av respondentene svarte ja på dette, samt at 4.4 % hadde barn på venteliste, mens 11.3 % har hatt barn i kulturskolen tidligere men valgt å slutte. Dette tolker vi som at over 60 % av respondentene må være kjent med kulturskoletilbudet eller i det minste at det eksisterer et slikt tilbud.

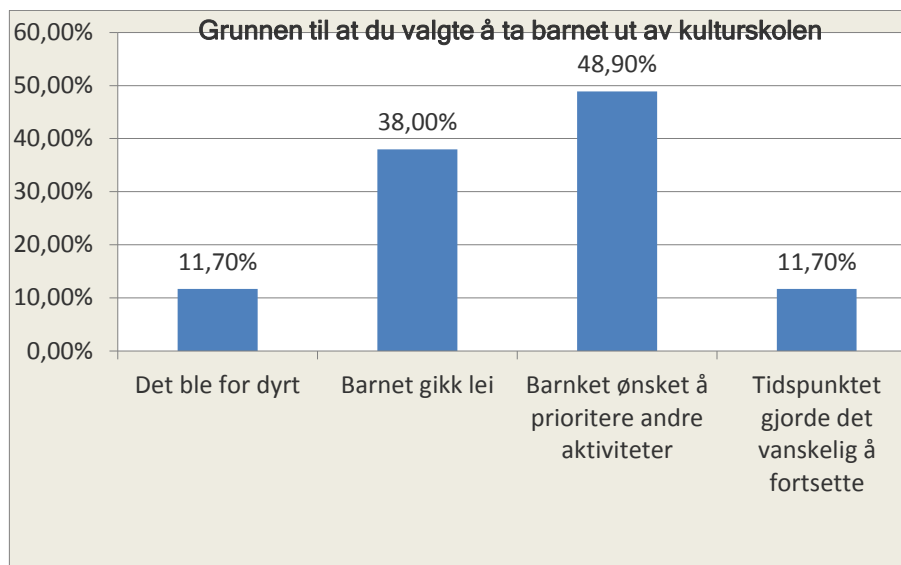
Figur 8. Har du/dere vurdert å la barnet delta i kulturskolen

Hvis vi kryss-tabulerer disse resultatene mot utdanningsnivå er det viktig å merke seg her at for de uten høyere utdanning var det betydelig flere som svarte nei på dette spørsmålet (51 %) enn de med slik utdanning (30 %). For å avdekke i hvilken grad foreldre internaliserer en interesse for utøvende kunst i sin habitus, stilte vi senere et spørsmål om en eller flere av de foresatte selv hadde drevet aktivt med utøvende kulturaktiviteter som barn/ungdom; i underkant av 60 % svarte positivt på dette spørsmålet. En krysstabulering av svarene på dette spørsmålet med svarene på spørsmålet om de hadde vurdert å delta i kulturskolen viste en markant korrelasjon mellom aktiv kulturell deltagelse som ung og en vurdering av å sende sine egne barn på kulturskolen (57 %), og på samme vis en korrelasjon mellom liten interesse i kulturskolen for egne barn og egen kulturaktivitet som barn/ungdom (45.8 %).

Vi var videre interessert i å undersøke hva som var årsaken til at de som valgte å ta barnet ut av kulturskolen og ba om en forklaring på det.

Figur 9. Grunnen til at du valgte å ta barnet ut av kulturskolen?

De to viktigste årsaksforklaringene var at barnet ønsket å prioritere andre aktiviteter (48.9 %), eller at barnet gikk lei (38 %). Kun 11.7 % svarer at det ble for dyrt. Nå er dette riktignok foresatte som allerede har sendt barna i kulturskolen og som derfor allerede har overkommet en barriere som andre foresatte kanskje står overfor. Allikevel, dette er en indikasjon på at andre forhold, som innhold eller andre alternativer, trolig er viktigere enn pris, i hvert fall for de som velger å slutte.³³ At bare 11.7% nevnte tidspunkt, indikerer at det heller ikke er en betydelig barriere. Her var det ingen betydelige forskjeller i forhold til utdanningsnivå.

Uavhengig av om respondentene hadde hatt barn i kulturskolen tidligere eller ikke, ble de så spurt om hvorfor barnet ikke deltok i kulturskolen. Dette ble satt opp som en rekke påstander som respondentene ble bedt om å vurdere på en skala fra 'helt uenig' til 'helt enig'.

³³ Av de som hadde hatt barn i kulturskolen tidligere var det svært få respondenter med inntekt under kr. 250 000 (kun 3), likeledes var det kun 2 respondenter som kun hadde grunnskoleutdanning. Vi fant det derfor ikke regningsvarende å bryte disse svarene ned ytterligere basert på utdanningsnivå eller inntekt.

Vi satte opp til sammen 13 påstander som rangerte fra ”Aktivitene er ikke relevante eller interessante for mitt barn” til ”Lærerne i kulturskolen er ikke engasjerende nok”. For de fleste av disse påstandene kretset svarene rundt ’hverken enig eller uenig’ hvilket vi tolker som at disse påstandene er mindre viktig for valget om ikke å sende barna i kulturskolen. Det er imidlertid noen påstander som har en viss oppslutning av enige eller uenige:

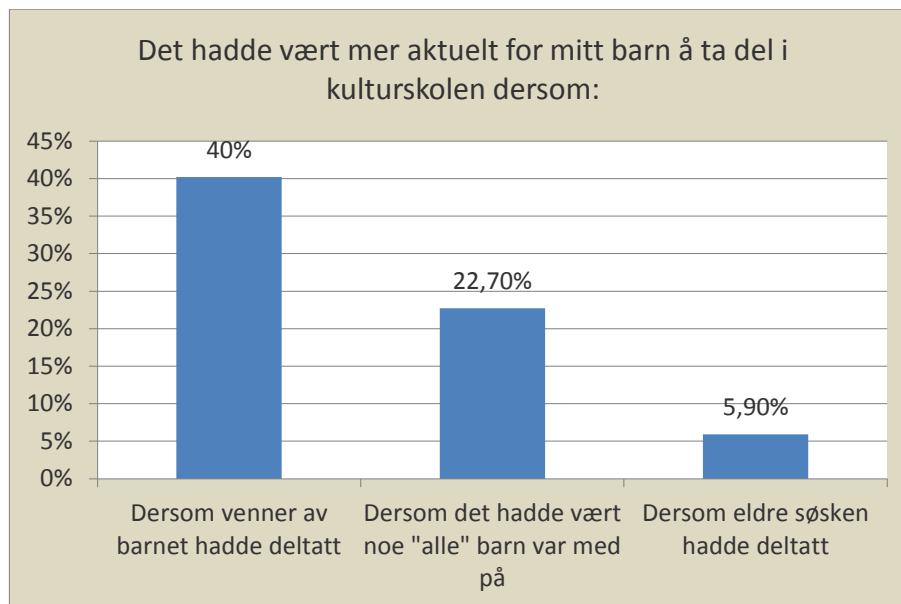
Tabell 11. Hvorfor barnet ikke deltar i kulturskolen

PÅSTAND	Enig
Kjenner ikke tilbudet godt nok	56.4 %
Barnet er aktivt nok som det er	51.8 %
Få eller ingen av barnets venner går i kulturskolen	45.3 %
Det er ikke mange nok plasser på tilbudene vi er interessert i	31.5 %

Den påstanden som flest er enig i er at de ikke kjenner tilbudet godt nok, som kan relateres til kulturskolens promotering. At barnet er aktivt nok som det er og at få eller ingen av barnets venner går i kulturskolen underbygger igjen av kulturskolen ikke er noe ”snakkis”. Andre tilbud vurderes som mer relevant både for den spurte familien og for deres venner. At det ikke er plasser nok relateres igjen til ventelisteproblematikken. Om denne ikke er reell så relateres også denne påstanden seg til informasjon; at foresatte er av den oppfatning at det ikke er plasser på de tilbudene som barnet ønsker og at de enten ikke er interessert i, eller informert om, alternativene. Her finner vi heller ingen betydelige forskjeller når vi krysstabulerer med utdanningsnivå.

Vi fulgte opp dette påstandsspørsmålet med å snu problemstillingen på hodet å spørre om det hadde vært mer aktuelt å delta dersom venner eller søsken deltok.

Figur 10. Det hadde vært mer aktuelt for barnet å ta del dersom:

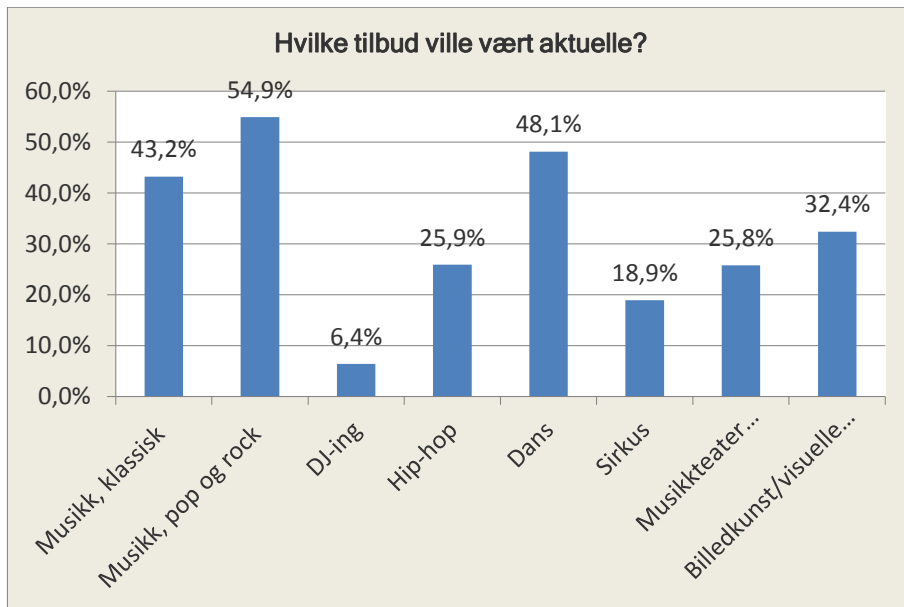
40 % svarer at eventuell deltagelse av barnets venner kunne være utløsende, mens 22,7 % svarer at det hadde vært mer aktuelt å delta dersom det å være med i kulturskolen var noe "alle" gjorde. Bare i undertant av 6% svarer at eldre søskenes deltagelse kunne være en utløsende faktor. Det er interessant å notere her at for de foresatte som kun hadde utdanning på grunnskolenivå, svarte over 53 % at det ville være mer aktuelt å delta dersom "alle" barn var med. Dette kan tolkes som at kulturskoledeltagelse er sosialt betinget, og at det finnes deler av byene (noen bydeler for eksempel) hvor kulturskolen verken er på barnas eller de foresattes "radar". Det er simpelthen ikke i overensstemmelse med disse foreldrenes habitus.

At tidspunktet for kulturskoleaktivitetene er et problem og at det hadde vært en fordel om tilbudet i større grad var tilgjengelig i SFO-tiden kommer klart fram da vi spurte om det ville være mer aktuelt for barnet å delta i kulturskoleaktiviteter dersom tilbudet ble lagt som del av SFO. Nesten 62 % svarer et klart ja til dette, og det gjelder foresatte på alle utdanningsnivåer.

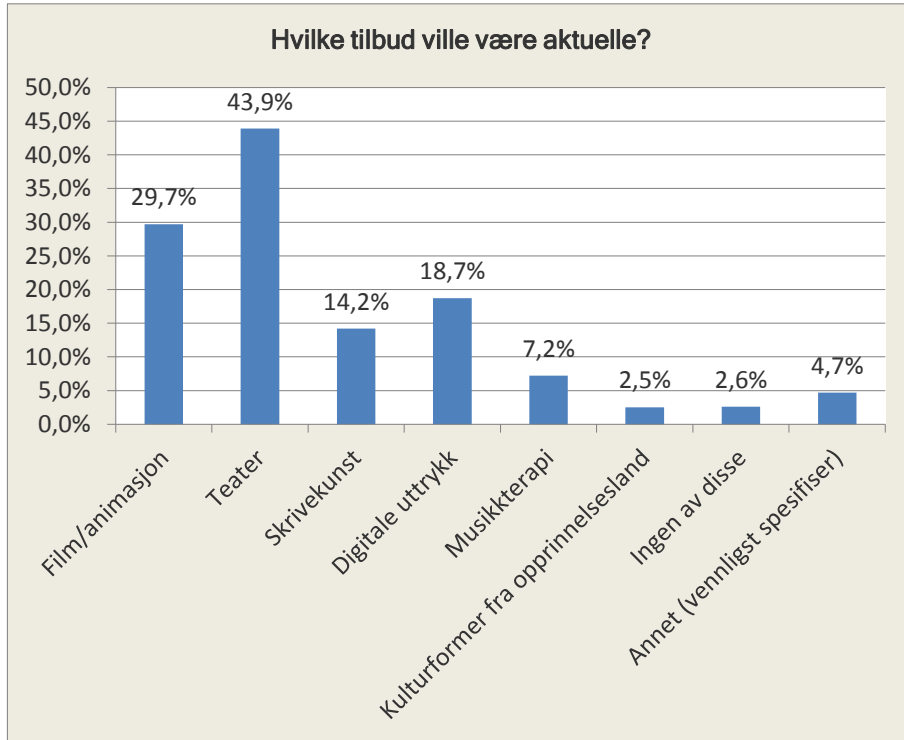
Videre ønsket vi å kartlegge hvordan de foresatte forholdt seg til det eksisterende tilbudet og om det var andre uttrykk enn det kulturskolen tilbyr i dag som ville være aktuelle. Vi listet derfor opp en rekke både eksisterende og nye fagområder eller fag som kulturskolene i de fem byene kun i beskjeden

grad tilbyr i dag. Eksempler på sistnevnte er DJ-ing og Hip-Hop. I tillegg tok vi med den generiske kategorien ”Kulturformer fra det landet vi har røtter fra (dersom din familie kommer fra et annet land enn Norge)”, for å forsøke å fange opp om innvandrerfamilier savnet kulturformer fra sitt opprinnelsesland. Svarene er presentert i figur 11 og 12.

Figur 11. Om mitt barn skulle deltatt i kulturskolen, hvilke tilbud ville vært aktuelle?

Figur 12. Om mitt barn skulle deltatt i kulturskolen, hvilke tilbud ville vært aktuelle?

Det bør bemerkes at 25,9 % svarte Hip-Hop som er et tilbud som bare i beskjeden grad tilbys i dag. Allikevel kommer rytmiske musikkinstrumenter (54,9 %), dans (48,1 %), klassiske musikkinstrumenter (43,2 %) og teater (43,9 %) som alle kulturskolene har tilbud på høyest ut. Kun 4,7 % av respondentene har valgt ”Annet” og kommet opp med alternative forslag.³⁴ Det kan derfor virke som det ikke er noe i veien med tilbudet som sådan, gitt at det er få som demonstrerer misnøye her. Allikevel, det er verdt å merke seg at både dans og teater får relativt høy score. Dette er fagområder som alle kulturskolene har tilbud innenfor men hvor det er relativt få plasser sammenlignet med musikk. Det kan derfor være at et økt fokus på disse fagene vil føre til mer inkludering og utvikling av nye brukergrupper. Det var her ingen store forskjeller på tvers av utdanningsnivåene.

³⁴ Disse varierer fra foto, tegning og sang (som det jo er tilbud på i dag) til turn og sjakk som vel ikke tilbys.

Kategorien ”Kulturformer fra det landet vi har røtter fra” får heller ikke stor oppslutning. Dette kan imidlertid skyldes at kun 33 respondenter med ikke-vestlig bakgrunn har svart på undersøkelsen; 22 respondenter svarer positivt på dette spørsmålet hvilket gir en prosentandel på 54 % av de med ikkevestlig bakgrunn som har svart på undersøkelsen. Dette er derfor fortsatt verdt å merke seg. Vi var imidlertid interessert i å teste ut om denne gruppen opplever kulturskoletilbudet som spesielt etnisk norsk. Dette ble igjen gjort ved at vi satte opp følgende påstander som respondentene ble bedt om å vurdere på en skala fra ’helt uenig’ til ’helt enig’:

- Kulturskolen fokuserer for det meste på etnisk norske kulturuttrykk
- Kulturskolen har stort sett etnisk norske lærere
- Kulturskolen er i liten grad tilpasset behovene til barn med røtter i ikke-vestlige land

Ingen av disse påstandene fikk særlig oppslutning, hvor de fleste respondentene (over 83 %) i stedet forholdt seg likegyldig ved å svare ’verken uenig eller enig’. Dette tolker vi som at det ikke oppleves som et stort behov at kulturskolen skal tilby ikke-vestlige kulturuttrykk innen dette segmentet. Dette inntrykket bekreftes også i fokusgruppene hvis resultater vil bli presentert under.

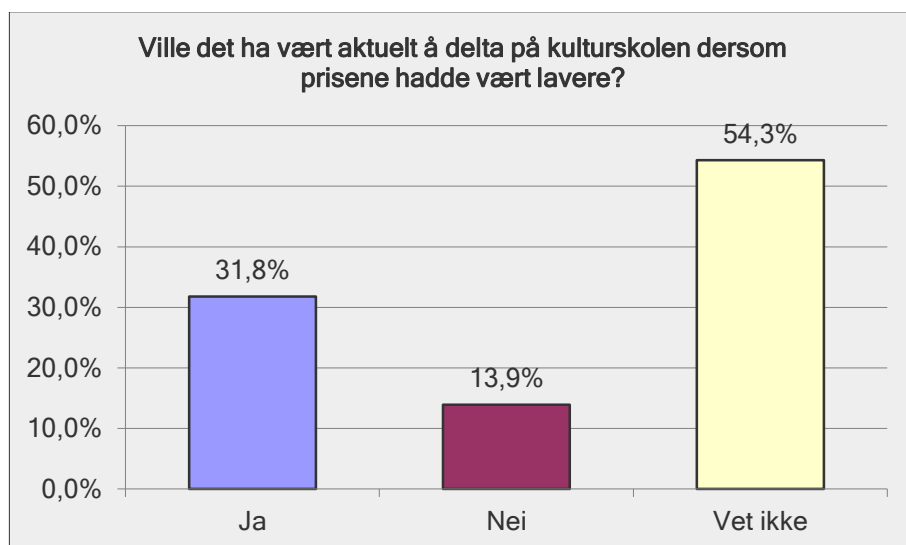
På samme måte som med de foresatte som allerede har barn i kulturskolen spurte vi de andre foresatte om økt elevmedvirkning ville gjøre kulturskoletilbudet mer relevant. Litt i overkant av 25 % svarte positivt på dette spørsmålet, mens 9 % svarte nei og 65.7 % svarte at dette ikke spiller noen rolle. Det var her ingen betydelige forskjeller på tvers av de ulike utdanningsnivåene.

Det er altså noen som er av den oppfatning at mindre lærerstyring og mer fleksibilitet vil telle positivt. Det kan derfor være at kulturskolene kanskje bør kommunisere graden av elevmedvirkning i de ulike tilbudene klarerer. Det kan godt være at det er misoppfatninger her, ved at mange kanskje forbinder det generelle kulturskoletilbudet med et tradisjonelt undervisningsopplegg, hvor en elev får opplæring innen relativt fastsatte mønstre fra en lærer. Denne typen undervisning kan oppleves som svært annerledes enn for eksempel sirkusvirksomhet.

5.2.1.3 Pris

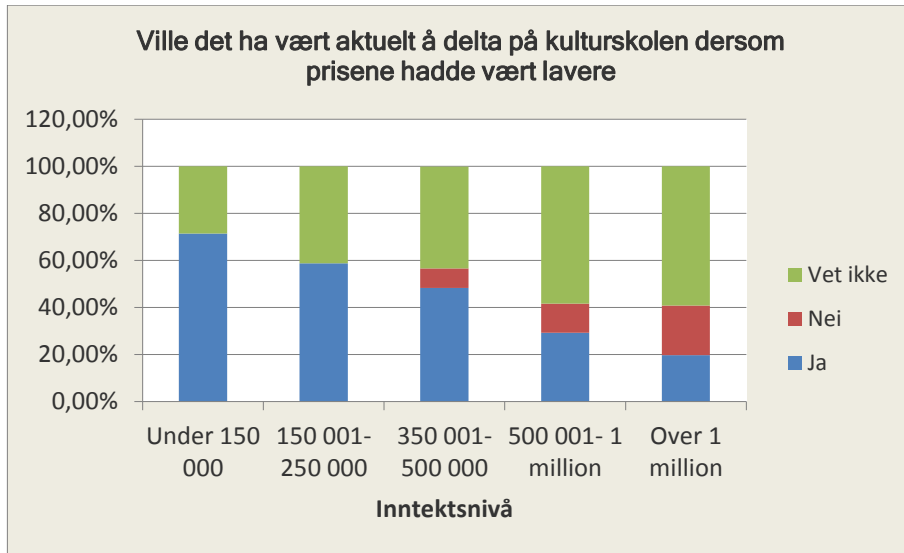
Vi spurte respondentene om det ville vært mer aktuelt å delta på kulturskolen dersom prisene hadde vært lavere. De svarte slik:

Figur 13. Ville det ha vært aktuelt å delta på kulturskolen dersom prisene hadde vært lavere?

Kun i overkant av 30% svarer at prisen er en barriere for deltagelse.

Figur 14. Prissensitivitet fordelt på inntektsnivå for ikke-brukere

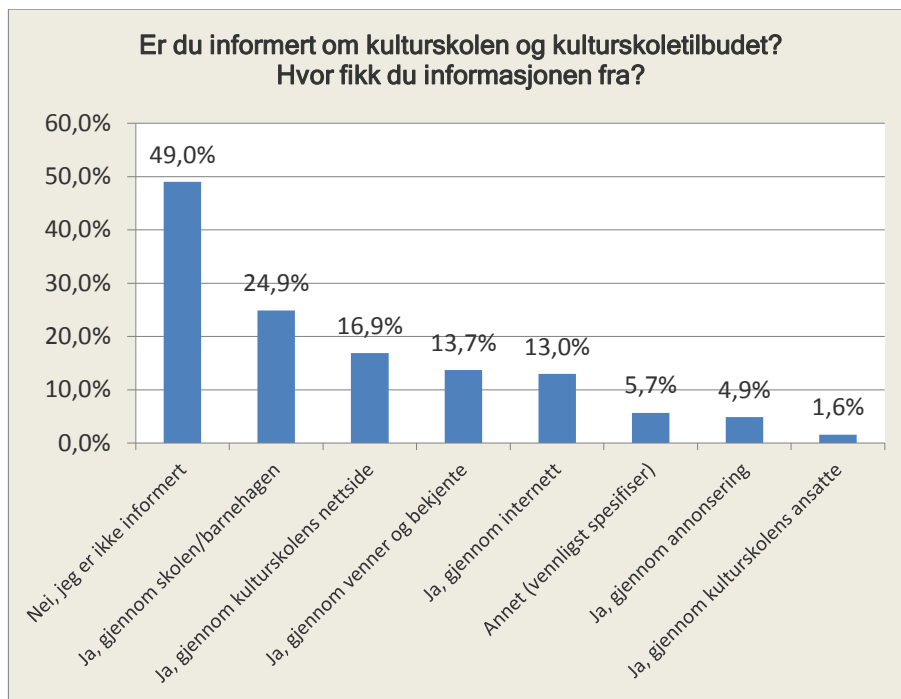
Av de som har en husholdningsinntekt på mindre enn kr. 250 000 svarer 63 % kontant at prisene har en betydning, mens 38 % er usikre. Tilsvarende tall for de i gruppen 350,000 til 500,000 er at 48.3 % svarer ja, 8.3 % svarer nei og 43.3 % svarer vet ikke. Vet ikke svaret er størst også i de to gruppene med høyest inntekt (over 58 %).

Dette betyr, kanskje ikke så overraskende, at pris kan være avgjørende for lavinntektsfamilier. Det er imidlertid viktig å notere seg at de med lavest inntekter uansett kvalifiserer for friplass i alle byene med unntak av Oslo.

5.2.1.4 Promotering

Til slutt ønsket vi mer kunnskap om i hvilken grad de foresatte var informert om kulturskolen og spesielt kulturskoletilbudet og i så fall hvor de fikk informasjon fra. Spørsmålet de ble stilt var følgende: ”Er du informert om kulturskolen og kulturskoletilbudet? Hvor fikk du informasjonen fra?” Resultatene er presentert under:

Figur 15. Er du informert? Hvor fikk du informasjon fra? Ikke-brukere

Det er ganske oppsiktsvekkende at nesten 50 % av de foresatte uttaler at de ikke er kjent med tilbudet. Mange av disse må riktignok kjenne til at det finnes en kulturskole, gitt at flere av de som har svart at de ikke er informert tidligere hadde svart ja på spørsmålet om de hadde vurdert å sende barna sine i kulturskolen (38.6 %) og noen faktisk tidligere hadde hatt barn i kulturskolen (20.4 %). Allikevel, svarene indikerer at informasjon om tilbudet er et problem. Av de som kjenner tilbudet virker det som 'informasjon gjennom skolen/barnehagen' (24.9 %), kulturskolens nettsider (16.9 %) og gjennom venner og bekjente (13.7 %) har vært de mest effektive kanalene.

Vi stilte også et mer generelt spørsmål om hvordan de foresatte oppfattet informasjon om kulturskolen. Dette ble satt opp som en påstand som respondentene skulle si seg enig eller uenig i:

Tabell 12. Påstander om informasjonen om kulturskolene. Ikke-brukere

PÅSTAND	Uenig
Jeg synes informasjon om kulturskoletilbudet har vært lett tilgjengelig	57.2 %
Jeg synes informasjonen har vært klar og oversiktlig	40.7 %

Selv om de fleste svarte 'verken uenig eller enig' på det andre spørsmålet, indikerer svarene på det første spørsmålet at kulturskolen har et betydelig informasjonsproblem.

Det er rimelig å anta at når en så stor andel av ikke-brukerne er så dårlig kjent med tilbudet, så vet de trolig også lite om hva slags tilbud som er tilgjengelig og hvilken nytte dette kan ha for barnet. Tidligere i spørreundersøkelsen spurte vi også om hvilke fordeler ved å ha barn i kulturskolen som de foresatte potensielt kunne vurdere som fordelaktige for deres barn. Dette ble satt opp som fire påstander hvis alle fikk oppslutning av en stor andel av respondentene. Det var ingen betydelige forskjeller på tvers av utdanningsnivåene i svarene på disse påstandene.

Tabell 13. Påstander om potensielle fordeler ved å delta i kulturskolen. Ikke-brukere

PÅSTAND	Enig
"Dersom mitt barn i barneskolen skulle deltatt i kulturskolen hadde vi hatt ønske om ..."	
Å utvikle barnets kreativitet	86.1 %
Å gi barnet mulighet til samvær med andre barn av samme alder	65.5 %
Å opparbeide kunnskaper og ferdigheter som kan hjelpe barnet å mestre andre ting, for eksempel og blir bedre på skolen	71.8 %
Å gi barnet mulighet til å ta del i sunne og oppbyggelige fritidsaktiviteter	86.9 %

Dette er fordeler som vi vil anta at de fleste som er ansatt i kulturskolen vil hevde at kulturskoledeltagelse gir, og altså fritidsaktivitetskvaliteter som de foresatte etterspør. Spørsmålet er i hvilken grad kulturskolene evner å kommunisere disse fordelene klart og tydelig.

Oppdragsgiverne for dette prosjektet var spesielt bekymret for om foreldre med ikke-vestlig bakgrunn ville svare på en online basert spørreundersøkelse, og da spesielt foreldre med kulturell bakgrunn fra land i Asia eller Afrika.

Det ble derfor besluttet at spørreundersøkelsen skulle suppleres med fokusgrupper av et utvalg foresatte som alle hadde ikke-vestlig bakgrunn.

5.2.2 Fokusgrupper med foresatte med ikke-vestlig bakgrunn

Tre intervjuer med foreldre med ikke-vestlig bakgrunn ble gjennomført, hvor vi snakket med til sammen 13 foreldre. Intervjuene ble gjennomført i Kristiansand, Trondheim og Oslo, på skoler som har en stor andel elever med røtter fra land i Asia eller Afrika. Informantenes opphavsland (enten eget fødested eller foreldrenes fødested) fordelte seg slik:

- Pakistan 5
- Palestina 1
- Irak 3
- Kosovo-Albania 1
- Tyrkia (Kurdistan) 3

Kun to av foreldrene var menn og ingen hadde hatt barn i kulturskolen tidligere.

Før vi klarlegger hva som oppleves som barrierer er det viktig å rapportere at de fleste foreldrene uttrykte entusiasme for musikk, dans, tegning, visuell kunst og andre kreative fag. Flere beskrev hvordan barna aktivt holdt på med tegning musikk og dans på fritiden. Og selv om barna per i dag brukte mer av sin fritid på sport, PC-spill, samt andre uorganiserte fritidsaktiviteter, var de fleste nysgjerrige på kulturskolens tilbud.

Informasjon

Det som sto fram som en nesten entydig konklusjon var at mangel på informasjon er den potensielt største barrieren for deltagelse blant disse familiene. Av de 13 respondentene vi intervjuet hadde kun 4 noen som helst formening om hva kulturskolene er, og av disse igjen var det flere som var feilinformert. Generelt var kunnskap om kulturskolen nesten ikke tilstedeværende. Blant respondentene i Trondheim, kjente to av foreldrene til fritidsklubbtilbudet *Boxåpner*, men ga ikke uttrykk for at de kjente til at kulturskolen har samarbeidet med denne fritidsklubben om å tilby kortere kurs.

Selv om flere av kulturskolene praktiserer utsendelse av informasjonsskriv gjennom at elvene får brev med hjem så hadde ingen av de foreldrene vi intervjuet sett noe slikt. Flere forslag til hva kulturskolen kan gjøre for å nå ut med informasjon ble nevnt. For det første ble det understreket av flere at informasjon om tilbud som ikke er direkte relatert til skolen som regel blir distribuert gjennom at elvene får melding med hjem. Derfor, på tross av at disse foreldrene så langt ikke har fått informasjon om kulturskoletilbudet på denne måten ble det altså hevdet at dette er en effektiv måte å formidle informasjon på. Informasjon på foreldremøte og gjennom Fronter, som er en vanlig måte for grunnskolen i flere av byene og kommuniserer med foreldrene på, ble også nevnt, selv om en respondent understreket at ikke alle er på nettet. Det ble også nevnt at det kan være en utfordring å vekke interessen til barn, spesielt siden konkurransen er stor både gjennom organiserte fritidsaktiviteter og hjemmebasert underholdning. Et par sitater med råd fra disse foreldrene på hvordan kulturskolen kan kommunisere bedre:

Må fortelle mer, snakke med barna, ha en konferanse med dem, må vekke interesse hos dem, åpen dag.

Kulturskolen kunne lage film som foreldre kan se på foreldremøte

Det ble opplyst om friplassordningen i de kommunene hvor det er aktuelt, men igjen var det null kunnskap om dette. Respondentene avslørte også, i den utstrekning de hadde hørt om kulturskoletilbudet, misoppfatninger i forhold til instrumenteierskap, hvor respondentene ikke var klar over at instrumenter kunne leies.

Kulturskoletilbudet

Gitt at de intervjuede foreldrene hadde så liten kunnskap om kulturskoletilbudet ble tilbudet i de ulike kommunene gjennomgått av den som ledet fokusgruppen, delvis med henvisning til den respektive kulturskolens webside. Tilbudet ble i aller høyeste grad opplevd som relevant, og respondentene svarte konsekvent nei på spørsmålet om tilbudet kanskje ble opplevd som for etnisk norsk. Alle uttrykte at kulturskoletilbudet er til for alle og at de ikke følte seg ekskludert på grunn av sin ikke-vestlig kulturelle bakgrunn. Når det er sagt, uttrykte noen et ønske om flere aktiviteter relatert til sitt morsmål. Her kunne en tenke seg flere tilbud innen skapende skriving, som ikke bare ble tilbudt på norsk. Kalligrafi ble også nevnt, men i det store og det hele uttrykte de altså at tilbudet var relevant.

Pris

Flere nevnte at prisene var høye, men samtidig var det ulik bevissthet rundt friplasser og andre moderasjonsordninger. Det ble nevnt at det er et problem at utgifter til kulturskolen ville måtte komme i tillegg til SFO avgiftene. Når det er sagt var flere av respondentene i en familiesituasjon hvor kun en av foreldrene er i arbeid, noe som trolig i høyere grad er tilfelle blant dette segmentet enn i befolkningen forøvrig. Det er for eksempel en langt lavere andel elever med fremmedspråklig bakgrunn i SFO enn de med norskspråklig bakgrunn (NOU, 2011:14) En fokusgruppesituasjon er på mange måter en mer ærlig datainnsamlingsform og det er vanskeligere å svare strategisk. Vi nevner dette da flere av respondentene ”avslørte” at barna deres er med på andre aktiviteter, gjerne av idrettskarakter, som er langt dyrere. Flere ble også beroliget da det ble forsikret om at de ikke behøvde å betale hele årskontingenten på en gang. Igjen, det kan være strategisk av kulturskolen og eventuelt ikke kommunisere prisen per år til fordel for en semesterpris, eller enda bedre, en månedspris. Det kan kanskje fremstå som en stor administrativ utfordring men kanskje også betaling kunne tilbys på månedlig basis, dette skulle være mulig spesielt dersom man tilbyr avtalegiro.

Tid og transport

Andre barrierer som ble nevnt, var ikke overraskende tid og transport. Når det gjelder tid så virker det som at barna til disse foreldrene er like aktive som barn forøvrig. Det er fotball, lekser, Nintendo, ut å sykle og så videre. I tillegg kommer religionsopplæring, for eksempel opplæring i arabisk, for noen med muslimsk bakgrunn. Igjen, handler det om å prioritere, og kulturskolen må være seg bevisst at de konkurrerer med en rekke andre fritidsaktiviteter og dersom de ønsker å ta dette segmentet på alvor bør de kanskje posisjonere seg mer aktivt og gjøre seg mer synlige.

Transport (altså kjøring) kan være et større problem for barn med ikke-vestlig bakgrunn da det er færre (spesielt kvinner) som kjører bil selv. Det kulturskoletilbudet som er tilgjengelig i bydelene er derfor enda viktigere for dette segmentet og bør kommuniseres bedre. Som sagt var det flere som ikke var klar over at tilbudet er tilgjengelig i deres nærmiljø og at barna ikke er avhengig av hverken kjøring eller offentlig transport.

5.3 Empirisk datainnhenting – viktigste funn

De viktigste funnene fra de to spørreundersøkelsene og fokusgrupper, er listet i tabellen under.

Foresatte med barn i kulturskolen

Demografi: Utdanningsnivå og inntekt

- Stor skjevhet blant brukerne til fordel for foreldre med høy utdanning (ikke tilsvarende for inntekt).
- Kun et mindretall av barna (under 25 %) tar initiativ til å bli med i kulturskolen på egenhånd. Middelklasseforeldre «sender» barna sine i kulturskolen
- Foreldrenes utdanningsnivå har lite å si for hvilke aktivitet som velges.

Motivasjon for deltagelse

- Foresatte er mest interessert i kunstaktivitetenes iboende verdi, og mindre opptatt av instrumentell overføringsnytte (for eksempel at barna skal blir bedre i andre fag på skolen).
- Kulturskolen er ikke et spesielt «hot» fritidstilbud. Ingen «snakkis».
- Langt de fleste foresatte med barn i kulturskolen er fornøyd med tilbudet. Tidspunkt og reiseavstand er OK for flertallet.
- Et betydelig mindretall (47 %) mener det trengs flere plasser på de tilbudene de er interessert i.
- Et stort flertall mener at kulturskolen balanserer lærerstyring og elevmedvirkning godt.

Pris

- Over 50 % svarte at det hadde vært aktuelt å delta på flere aktiviteter dersom prisene hadde vært lavere, MEN.
- Nesten 50 % av de som benytter moderasjonsordning mener dette ikke er essensielt for deltagelse og under 10% av dem svarer at moderasjonen er avgjørende for deltagelse.

Informasjon

- Et flertall svarer at informasjonen om kulturskolen er lett tilgjengelig og dekkende for deres behov.

Spesielt om elever med ikke-vestlig bakgrunn (Asia inklusiv Tyrkia og Afrika)

- Elever med ikke-vestlig bakgrunn er ikke spesielt underrepresentert i kulturskolen.
- Klassiske musikkinstrumenter er mest populært blant elever med ikke-vestlig bakgrunn.

Foresatte uten barn i kulturskolen

- Ikke-brukerne kommer fra alle sosioøkonomiske lag av befolkningen.
- Barn fra familier hvor de foresatte ikke har høyere utdanning er underrepresentert.
- Nesten 50 % av respondentene hadde vurdert kulturskolen, men færre blant de uten høyere utdanning.
- Av de som hadde valgt å ta barna sine ut av kulturskolen forklarte nesten 50 % at årsaken til dette var at barnet ønsket å prioritere andre aktiviteter (48.9 %) eller at barnet gikk lei (38 %). Kun 11.7 % svarte at det var fordi tilbudet ble for dyrt.
- Ett flertall av respondentene hevder at de ikke kjenner kulturskoletilbudet godt nok og argumenterer at barnet er aktivt nok som det er. Igjen, kulturskolen fremstår ikke som en «snakkis».
- Et betydelig flertall svarer at et tilbud presentert gjennom SFO ville vært mer attraktivt.
- Ikke-brukerne er i stor grad tilfredsstillt med tilbudet. De tilbudene som oppleves som mest relevant er; musikk (pop og rock), dans, teater og musikk (klassisk). Alle kulturskolene har tilbud innen dans og teater men i mye mindre skala enn for musikk.
- Pris oppleves som en barriere for de med lavest inntekt.
- Nesten 50 % av ikke-brukerne gir uttrykk for at de ikke kjenner kulturskoletilbudet i særlig grad.

Spesielt om elever med ikke-vestlig bakgrunn (Asia inklusiv Tyrkia og Afrika)

- Har svært lite kjennskap til kulturskoletilbudet.
- Etterspør ikke ikke-vestlige kulturuttrykk i særlig grad. Er i stedet tilfredsstillt med det nåværende kulturskoletilbudet.
- Gir uttrykk for at prisene er høye men «avslører» samtidig at barna gjør bruk av andre tilbud som er langt dyrere.
- Avstand til stedet hvor aktiviteten finner sted kan være avgjørende da flere foresatte (spesielt kvinner) ikke kjører bil.

6 Inkluderingsiltak i Trondheim kommune

Prosjektets konkurransegrunnlag ba om en nærmere studie av Trondheim kommunale kulturskoles innhold og organisering og konsekvensene det siste årets endringer har for rekruttering til kulturskolens tilbud. Dette er i og for seg allerede beskrevet i seksjon 4.1.1 og 4.2.1. Dette kapittelet skal forsøke å analysere dette noe videre.

Inkluderingsiltakene i Trondheim kommune har sitt utspring i en bystyrebehandling av kulturskolen i juni 2009 hvor det på den ene siden ble vedtatt at satsene for en ordinær kulturskoleplass skulle økes kraftig fra kr. 1 600 til kr. 2 800. Denne potensielt ekskluderende beslutningen ble oppveid av å øke søkerfamilienes netto inntektsgrunnlag for å få friplass fra kr. 150 000 til kr. 250 000. Det ble også vedtatt at hver elev som hovedregel kun kan disponere to plasser, men at elever uten plass blir prioritert foran de som allerede har plass, samt at for familier med flere enn tre barn skal barn nummer tre og utover få 50 % rabatt/moderasjon på den første plassen. Dette som et forsøk på å gjøre skolen mer mangfoldig og å unngå en opphopning av barn fra de bydelene med størst tilslutning. På det tidspunkt varierte andelen elever i kulturskolen fra under 2 % i de bydelene med lavest oppslutning til 40 % i de bydelene med høyest oppslutning.

Det ble videre understreket at de økte inntektene som den endrede moderasjonsordningen førte til skulle brukes til sosialt utjevne tiltak, spesielt rettet mot de bydelene med lavest deltagelse. Det ble også lagt vekt på at slike initiativ måtte få konsekvenser for den faglige profilen som 'må inkludere andre uttrykksformer enn de som til nå har vært vektlagt' (Trondheim kommune 2009, s. 2). Vedtaket ble avsluttet med en flertallsmerknad av alle de politiske partiene med unntak av Fremskrittspartiet, Venstre, Rød Valgallianse og Demokratene om at TTK skal tilby aktiviteter 'som favner bredt', dog ikke på bekostning av kvalitet, samt at teater, dans og sirkus prioriteres og at 'fagkompetanse skal ligge til grunn for faglig utvikling og [at] dette [også] skal gjenspeiles i lærere, ledere og personale' (samme sted, s. 3).

Bystyret i Trondheim sin ambisjon om økt inkludering i kulturskolen er med andre ord klart uttalt og at dette har innvirkning både på TTK sitt faglige tilbud samt de ansattes profil kommer klart fram.

Økningen i elevsatsene har ført til en gevinst på ca. kr. 450 000 pr år. Disse midlene brukes til å opprette lavterskeltilbud.³⁵

Aktivitetene som er iverksatt har i første rekke fokusert på Saupstad bydel, og funnet sted i et samarbeid med Boxåpner som er et kultursenter for barn og unge (på kveldstid), samt ved Saupstad skole (i skoletiden). Samarbeidet er beskrevet i mer detalj i avsnitt 4.1.1. Det har hatt en viss effekt i og med at søknaden på ordinære elevplasser fra denne skolen har økt fra 2 % av alle elevene til 5 %. Dette samarbeidet har pågått siden høsten 2009, men det var først høsten 2011 (to år senere) da TKK mottok midler fra Utdanningsdirektoratet til programmet *Fargerikt samspill*³⁶ at inkluderingsarbeidet skjøt fart. Da ble samarbeidet utvidet til å inkludere Kolstad og Saupstad barneskoler samt Huseby ungdomsskole i Saupstad bydel. På den ene siden er det forståelig at TKK ønsket å vente med å rulle ut sitt inkluderingsarbeid i de bydelene med lav deltagelse til ekstramidlene fra Utdanningsdirektoratet til et program som fargerikt samspill var sikret. På den andre siden må det konstateres at det tok ganske lang tid før inkluderingsarbeidet riktig kom i gang, og det er relevant å spørre seg om disse eller lignende aktiviteter ville ha blitt prioritert dersom denne søknaden ikke hadde blitt innvilget. Relatert til dette er spørsmålet om inkludering av nye elevgrupper er en integrert del av TKK sitt kjernearbeid eller om det er noe som er heftet på som ekstratiltak for å tilfredsstille bystyret.

Konkurranses grunnlaget for dette prosjektet har bedt om en analyse av «konsekvensene det siste årets endringer har for rekruttering til kulturskolens tilbud» (Trondheim kommune, 2011). Gitt at de fleste av disse tiltakene først ble introdusert høsten 2011 er det vanskelig, på nåværende tidspunkt, å gjøre disse tiltakene gjenstand for en dyptgående evaluering. Allikevel, det er mulig å se på en mulig suksessfaktor og det er antall elever som gjør bruk av friplass. Nå har riktignok Trondheim flere elever med friplass enn noen av de fire andre byene (Oslo har ikke denne ordningen, og Bergen, Kristiansand og Stavanger har henholdsvis 30, 4 og 2 elever med slik plass), men med bare 75 av elevene med slik plass er dette mindre enn 2 % av alle plassene. På dette grunnlaget kan det virke som at inkluderingstiltakene har hatt begrenset effekt, i hvert fall når det gjelder opptak til ordinære elevplasser. Økningen av netto inntektsgrunnlag for friplass fra kr. 150 000 til kr. 250 000³⁷ ble vel iverksatt med en ambisjon om en større oppslutning fra dette segmentet enn kun 2 %.

³⁵ Epost fra rektor ved TKK Vidar Hjemås, mottatt 27. januar 2012.

³⁶ Innholdet i fargerikt samspill er beskrevet i avsnitt 4.1.1.

³⁷ Dette inntektsgrunnlaget har for 2012 økt til kr. 300 000.

Det er imidlertid for tidlig å kunne si noe særlig om i hvilken grad lavterskeltilbudene som er iverksatt, blant annet gjennom *fargerikt samspill*, har hatt noe effekt. En økning i opptaket fra nye bydeler med tradisjonelt liten oppslutning samt en betydelig økning i elever med fri plass for skoleåret 2012/2013 er klare suksesskriterier. TKK bør sette seg konkrete og målbare mål for dette.

Når det gjelder det ordinære tilbudet har TKK innført to nye opplæringstilbud som søker å nå bredere; det er et nytt tilbud i studioteknikk og et annet tilbud kalt «rett i band». Sistnevnte innebærer at elevene begynner å spille i et band med en gang og lærer seg en rekke bandinstrumenter som trommer, bass, gitar og key-board, i stedet for å spesialisere seg på ett instrument med en gang. Slik får eleven mulighet til å prøve ut ulike instrumenter før de bestemmer seg for hva de ønsker å satse på.

Nye lærertilsetninger speiler ifølge kulturskolerektor Vidar Hjemås det elevgrunnlaget skolen til enhver tid har. TKK har ansatt nye lærere innenfor studioteknikk og bandinstrumenter og argumenterer at dette er i direkte respons til bystyrevedtaket i 2009. Det gjelder også visuelle kunsthøgskole og scenekunst som har fått nye lærerkrefter i tråd med at bystyrevedtaket ba om at teater, kunst og sirkus skulle prioriteres.³⁸

Det er derfor endringer og spore. Vidar Hjemås argumenterer at TKK er på rett vei men at de nødvendige endringene krever innsats over flere år.³⁹

³⁸ Intern epost fra kulturskolerektor Vidar Hjemås 27 januar 2012.

³⁹ Samme sted.

7 Barrierer for kulturskoledeltagelse

Kulturell inkludering i kulturskolen ble innledningsvis forsøkt kontekstualisert ved hjelp av Nobuko Kawashimas skjematiske tilnærming til publikumsutvikling og ved hjelp av markedsføringsteoriens fire p-er (Kotler, 1988). Med utgangspunkt i dette rammeverket vil dette kapittelet søke å analysere hvilke barrierer som står i veien for deltagelse for de som ikke deltar. De fire p-ene er *place* (undervisningssted og tidspunkt), *price* (pris), *product* (selve fagtilbudet) og *promotion* (markedskommunikasjon).

7.1 Sted og tidspunkt

I spørreundersøkelsen som gikk ut til de foresatte som allerede har barn i kulturskolen kom ikke tidspunkt eller reiseavstand til lokalene opp som et betydelig problem. Ei heller blant de av de foresatte som for tiden ikke har barn i kulturskolen, men som har hatt barn der tidligere, ble tidspunktet eller skolestedet oppgitt som betydelige årsaker til at de hadde valgt å ta barna ut av kulturskolen igjen. En majoritet på 62 % svarte imidlertid at det ville være mer aktuelt for barnet å delta dersom tilbudet ble lagt til SFO-tiden, hvilket indikerer at de kommunene som har forsøkt eller ønsker å forsøke seg på et samarbeid med SFO trolig er på rett vei.

Blant fokusgruppeinformantene med ikke-vestlig kulturell bakgrunn, ble lokalitet nevnt som viktig for flere. De aktivitetene som finner sted på andre steder enn i bydelen hvor barna bor, oppleves av noen å være utenfor rekkevidde da det er få som kjører. At så mange av kulturskolens aktiviteter faktisk finner sted ute i bydelene bør kommuniseres bedre, spesielt ovenfor denne gruppen.

7.2 Pris

Kulturskoleutvalget (2010) understreker at 'rimelig pris' er viktig og at skolepenger (ved siden av at det er for få elevplasser i forhold til etterspørselen) er den mest ekskluderende faktoren i mange kulturskoler (s. 27). Også Gustavsen og Hjelmbrekke (2009) trakk frem prisnivået som en sentral forklaring på at fattigdomsutsatte barn var ekskludert fra kulturskoletilbudet. De fant videre i sin studie at en prisøkning fra kr. 2 000 til kr. 2 200 reduserte etterspørselen med 10 % (s. 94). Vår studie viser også at pris har en viss effekt; 50 % av kulturskoleforeldrene svarte at det hadde vært aktuelt å delta på flere tilbud dersom prisene hadde vært lavere. Denne observasjonen mot-

sies imidlertid til en viss grad av at nesten 50 % av de som mottar moderasjon svarer at dette ikke har noen betydning for familiens bruk av kulturskolen. Dette kan tyde på at universelle moderasjonsordninger har begrenset effekt og at kulturskolene kanskje bør være mer målrettet i sin prispolitikk. OMK har for eksempel gått bort fra generelle friplasser eller moderasjonsordninger og forsøker i stedet å målrette tilbud, som enten er gratis eller sterkt subsidiert, i bydeler hvor de vet at dekningen er lav eller hvor den demografiske profilen til innbyggerne i mindre grad matcher kjernepublikummet. Den halvparten som svarer at lavere priser ville ført til økt deltagelse er jo allerede brukere og i et inkluderingsperspektiv er det ikke i dette segmentet kulturskolene først og fremst bør forsøke å vokse.

Noen vil kanskje også finne det oppsiktsvekkende at kun 31.8 % av de uten barn i kulturskolen svarte at det ville vært aktuelt å la barna sine delta i kulturskolen dersom prisene hadde vært lavere. Dette tallet økte ikke overraskende for de foresatte med lavere inntekt (63 % av de med husholdningsinntekt på mindre enn kr. 250 000 svarte bekreftende på dette spørsmålet). Samtidig svarte bare et mindretall på 11.7 % av de som tidligere hadde hatt barn i kulturskolen, men som hadde valgt å ta barna ut, at dette skyldtes pris. Viktigheten av pris og en oppfatning om at prisene var høye ga også gjenklang hos de foresatte som ble intervjuet i fokusgrupper. Samtidig avslørte disse respondentene at deres barn tar del i andre fritidsaktiviteter som er betydelig dyrere enn kulturskolen. Pris oppfattes altså som en barriere, eller et aspekt av en mangefasettert barriere, av et betydelig mindretall.

De kulturskolene som lykkes i å utarbeide et fagtilbud som oppleves som relevant i de gruppene med lav deltagelse i dag, og som også evner å kommunisere dette tilbudet godt, kan allikevel få problemer med rekrutteringen på grunn av pris. Pris er derfor en viktig faktor som kulturskolene bør være bevisst på, selv om resultatene fra dette prosjektet ikke entydig indikerer at dette er av avgjørende betydning.

7.3 Kulturskoletilbudet

Blant de som allerede benytter seg av kulturskoletilbudet er det stor oppslutning og anerkjennelse av tilbudet (over 80 % sier seg enige i en påstand om at kulturskoletilbudet er bra). Det faktum at det er lange ventelister hos alle de fem kulturskolene, spesielt på musikktilbudet, indikerer også at tilbudet er godt tilpasset kjernebrukerne, det vil si barn fra familier hvor de foresatte har høy utdanning. Disse brukerne ser seg også fornøyd med balansen mellom lærerstyring og elevmedvirkning.

Blant ikke-brukerne som hadde hatt barn i kulturskolen tidligere svarte nesten 50 % at de valgte å ta barnet ut av kulturskolen fordi de ønsket å prioritere andre aktiviteter, noe som kan indikere at tilbudet ikke var tilstrekkelig attraktive. Vi vet imidlertid ikke noe om hvilke endringer i tilbudet som eventuelt kunne ha forhindre de i å slutte.

På den annen side gir ikke-brukerne ikke uttrykk for at det er noe i veien med det eksisterende tilbudet. De delene av tilbudet som de fleste kulturskolene er sterkest på, som rytmiske og klassiske musikkinstrumenter, fremstår som aktuelle tilbud for ikke-brukerne. Dans og teater scorer også høyt, men her har de færreste kulturskolene et like utbygd tilbud som på musikk, en indikasjon på at økt satsning på disse tilbudene kan virke inkluderende. Et mindretall på litt i overkant av 25 % mente at økt grad av elevmedvirkning ville slå ut positivt for interessen.

Kulturskoleutvalget (2010) mener at det er en forutsetning for å inkludere barn med en ikke-norsk kulturell bakgrunn at 'kulturskolene utvikler tilbud i andre kulturers musikk- og kulturuttrykk' (s. 89). Dette ga ikke gjenklang hos dette prosjektets respondenter av ikke-brukere med slik bakgrunn. Respondentene ga ikke uttrykk for at det var behov for at kulturskolen i større grad burde tilby opplæring i ikke-vestlige kulturuttrykk eller kulturuttrykk fra de landene der disse respondentene hadde sine røtter. Heller ikke i fokusgruppene ble det gitt uttrykk for et behov for flere ikke-vestlige aktiviteter, med unntak av et ønske om aktiviteter relatert til morsmål. Respondentene ga ikke uttrykk for at de følte seg ekskludert fordi kulturskolen ble oppfattet som etnisk norsk.

For å oppsummere så langt virker det ikke som at det er hverken sted og tidspunkt, pris eller selve tilbudet som er kulturskolenes største problem, det handler i stedet om informasjon og tilstedeværelse.

7.4 Markedskommunikasjon

At det ikke er et «must» å delta i kulturskolen har å gjøre med kulturskolen som merkevare, dens synlighet og profil. For de mest ekskluderte gruppene er kulturskolen rett og slett en godt bevart hemmelighet.

En majoritet av kulturskolebrukerne uttrykte at de opplever at informasjon om kulturskoletilbudet har vært lett tilgjengelig og at informasjonen har vært dekkende for deres behov. Da er det verre for de som ikke er brukere. Nesten

50 % svarte at de ikke var kjent med kulturskoletilbudet og over 57 % var uenig i påstanden om at informasjon om kulturskoletilbudet var lett tilgjengelig.

Denne tendensen ble bekreftet i fokusgruppene. Alle de tre fokusgruppeintervjuene måtte begynne med en gjennomgang av hva kulturskolen er og hva slags undervisning som tilbys. Respondentene var i stor grad uvitende om hele fenomenet. Svært lite, om en noe, informasjon om kulturskoletilbudet hadde nådd ut til denne gruppen av foresatte. Flere konkrete tiltak til hvordan kulturskolen kan kommunisere bedre ble foreslått. Det har for eksempel vært mye fokus på hvordan kulturskolene kan samarbeide med grunnskolen og SFO for å bli mer tilgjengelig. Det virker imidlertid som at kulturskolen ikke gjør bruk av disse instansene for å kommunisere om sitt tilbud. At et stort flertall av fokusgrupperespondentene ikke i det hele tatt hadde hørt om kulturskoletilbudet kan tyde på at kulturskolen har forspilt muligheten til å komme i kontakt med både elever og foresatte gjennom skolen. Basert på resultatene fra spørreundersøkelsen er det god grunn til å anta at dette også er tilfelle blant andre grupper av foresatte, spesielt de som har en sosioøkonomisk profil som er ulikt kjernepublikummet.

Det er med andre ord nødvendigvis ikke tilbudet som sådan det er noe i veien med, ei heller pris, men hvordan dette blir kommunisert og hvordan det gjøres relevant for en større krets av brukere. Dette dreier seg både om budskap og kommunikasjonskanal. Både kulturskoleutvalget (2010) og Gustavsen og Hjelmbrække (2009) understreker det inkluderingspotensialet som ligger i å legge kulturskoletilbudet til SFO-tiden. Dersom det gjøres flere politiske vedtak som muliggjør kulturskoledeltagelse i denne tiden, uten at elevene må betale dobbelt (altså både for kulturskoleplass og SFO-plass), så må dette kommuniseres godt. Ikke bare må foresatte bli gjort oppmerksom på tilbudet men det må også kommuniseres på en slik måte at barn og deres foresatte finner tilbudet attråverdig. Det hjelper trolig lite å gjøre kulturskoletilbudet mer tilgjengelig tidsmessig og i form av en økonomiske besvarelse (ved at det kan bli en SFO-aktivitet betalt for gjennom SFO-avgiften) dersom tilbudet ikke oppleves som relevant for de brukergruppene enn ønsker å nå på denne måten.

Med utgangspunkt i ventelistene, kjernebrukerne, fagtilbudet og hvordan kulturskoletilbudet kommuniseres vil neste kapittel utdype litt videre hvordan dette utfordrer det kulturelle lederskap som utøves i kulturskolene.

8 Inkludering i kulturskolen – en kulturell lederutfordring

Som nevnt i innledningen understreker St.meld. nr. 39 (2002-2003) *Ei blot til Lyst* at formålet med kulturskolen er å gi et undervisningstilbud til alle. Hvordan dette skal operasjonaliseres er imidlertid opp til hver kommune, og meldingen understreker at ulike tradisjoner har satt sitt preg på innholdet og profilen i hver enkelt kulturskole. I de større byene er imidlertid både økt inkludering, om en i varierende grad, og talentutvikling uttalte målsettinger. På den ene siden skal det gis et tilbud til høyt motiverte elever som aspirerer til en dag selv å bli profesjonelle kunstutøvere, på den andre siden er kulturskolen også et fritidstilbud som alle har rett til å ta del i. Det er også store forventninger til hva kulturskolen kan oppnå fra politisk hold. Som allerede nevnt understreker Helse og omsorgsdepartementet (2007) at kulturskolen bærer i seg et sosialt utjevningspotensiale. Dette gjør det svært utfordrende å være kulturskoleleder, og det stiller krav til lederne om å være svært bevisst behovene til både eksisterende og nye elevgrupper.

I den sammenheng er det sentralt å fastslå en ting; kulturskolen behøver ikke å anstrenge seg ytterligere for å nå ut til flere barn fra middelklasse hjem hvor de foresatte har høy utdanning. De relativt lange ventelistene indikerer en sunn etterspørsel i dette markedet, og de elevene eller foreldrene med middelklassebakgrunn som ønsker en plass i kulturskolen vil med stor sannsynlighet uansett finne fram til, og være tilfreds med, tilbudet. Kulturskolens utfordring ligger annensteds og dette utfordrer dens lederskap. Dette vil bli diskutert i det følgende.

Kommuner som Trondheim og Stavanger har en meget god kulturskoledekning med godt over 10 % av alle elevene i grunnskolen som kulturskoleelever. Det virker kanskje litt underlig å karakterisere kulturskolene i disse kommunene som en godt bevart hemmelighet eller kulturskoleledelse som noe eksklusivt, som det ble gjort i forrige kapittel. De lange ventelistene i alle byene indikerer etterspørsel og et visst ”trøkk” på kulturskoletilbudet. Spørsmålet er hvem dette tilbudet oppleves som relevant for og hvem som står på ventelistene. Med det faktum at kulturskolen opplever ventelister av varierende lengde er ikke ensbetydende med at kulturskoletilbudet er godt kjent og oppfattes som relevant blant en mangfoldig elevskare i alle byens bydeler.

I både Oslo, Trondheim og Bergen har politikere og kommuneadministrasjon satt kulturell inkludering på dagsorden. Det skal nevnes her at Kristian-

sand og Stavanger ikke har sett sine politikere artikulere disse utfordringene på samme måte. Denne dagsordenen har, som beskrevet i kapittel 4 'Kartlegging av kulturskoletilbudet i de store byene' ledet til flere initiativ for å nå ut til nye elevgrupper. Noen av disse tiltakene har vært av universell karakter, ved at de potensielt kan komme alle til gode, som for eksempel økningen av netto inntektsgrunnlag for å få friplass fra 150 000 til 300 000 i Trondheim, mens andre tiltak, som Oslo sin kursvirksomhet i de ulike bydelene, har vært mer målrettet og fokusert. Alle kommunene, med unntak av Kristiansand, har i de siste årene også forsøkt å introdusere gratis-tilbud i SFO-tiden for å inkludere flere elevgrupper. Disse er gjerne eksternt finansierte lavterskeltilbud rettet mot bydeler eller skoler hvor kulturskolen tradisjonelt har lav deltagelse. I hvilken grad disse tiltakene vil ha en varig effekt er det for tidlig å anslå. Et sentralt spørsmål er også om disse gratis-aktivitetene har en iboende verdi, altså om kulturskolen er tilfreds med å engasjere disse elevene gratis eller til subsidierte priser der og da, eller om målet er at disse elevene etter hvert skal søke på ordinære elevplasser og bli betalende elever som alle andre. Som sagt er disse initiativene gjerne finansiert med ekstra tilskudd, gjerne stimuleringsmidler fra Utdanningsdirektoratet som har, som nevnt tidligere, fordelt 40 millioner kroner til kulturtiltak for barn og unge i 2010 og 2011. Både kulturskolene i Oslo, Bergen og Trondheim har nyttiggjort seg disse midlene for inkluderingsprosjekter for inneværende år, for prosjekter i størrelsesorden kr. 900 000 til kr. 1 200 000. Et sentralt spørsmål er hva som ville skjedd dersom disse tilskuddene falt bort, hvilket var tilfellet for Stavanger i 2011. Er dette bærekraftige løsninger, eller kun midlertidige ordninger som kulturskolene må søke om nye kommunale eller statlige midler til hvert år?

8.1 Pris versus relevans og synliggjøring

Dersom vi ser bort fra de aller fattigste, som i alle kommunene bortsett fra Oslo uansett har mulighet til å nyte godt av friplassordningen,⁴⁰ er spørsmålet i hvilken grad pris, eller at kulturskoletilbudet i det hele tatt er priset, er

⁴⁰ Som allerede nevnt (i fotnote 9) defineres fattige i Norge som de som har en husholdningsinntekt lavere enn 50% av medianen etter skatt, som for 2009 var kr. 198 500 (<http://www.ssb.no/inntekt/>). Det vil si at for Trondheim, Kristiansand og Bergen vil alle de som er definert som fattige kunne nyte godt av friplassordningen hvis nedre grense ligger betydelig høyere enn den definerte fattigdomsgrensen (kr. 250 000 i Kristiansand og kr. 300 000 i Bergen og Trondheim). Oslo har som nevnt ingen friplassordning og netto inntektsgrunnlag for friplass i Stavanger er 2G (per 1.5. 2011 kr. 158 432). Alle som er definert som fattige kan altså nyte friplass i tre av de fem byene.

den viktigste barrieren. Fokusgruppene synliggjorde at elever med bakgrunn fra land som Pakistan, Irak og Tyrkia, som ifølge SSB sine statistikker er blant de familiene med lavest husholdningsinntekt,⁴¹ var involvert i andre fritidsaktiviteter som koster langt mer enn en plass i kulturskolen. Et eventuelt valg av kulturskolen, og her forutsetter vi at de foresatte (ikke som i dag) faktisk kjenner til tilbudet, vil således være et spørsmål om prioriteringer. Dette kom opp i fokusgruppene, og et forslag om at kulturskolen kanskje kunne komme foran fotballen, ble møtt med mild latter. At fotballen kom først (i hvert fall for guttene) ble nærmest tatt for gitt. Gustavsen og Hjelm-brekke gjorde en lignende observasjon i sin studie hvor de blant annet refererte til en rektor som mente at selv et gratis skoletilbud ikke nødvendigvis ville føre til økt oppslutning blant barn 'fra lavere sosiale lag' (s. 52). Ifølge den samme informanten ville en slik prissetting i stedet trolig føre til et økt press fra de eksisterende kjernegruppene.

Dette relateres igjen til at kulturskolen, som nevnt tidligere, antageligvis ikke er det "hotteste" fritidstilbudet, det som alle snakker om, i hvert fall ikke blant de gruppene som allerede er lavt representert. Og det stiller som nevnt kulturskoleledelsen overfor store utfordringer. Hvordan gjøre kulturskolen relevant?

Kulturskolene er som nevnt allerede i dag mer markedstilpasset og styrt av etterspørsel enn hva tilfellet er blant andre profesjonelle kunsttilbydere, som for eksempel teatre, konserthus, orkestre og dansekompanier. Det antas at både sirkus, rytmisk musikk og kanskje også dans, i stor grad er blitt lansert som respons på et behov eller for å nå ut bredere. En beskrivelse av kulturskoleledelsen som produktrettet (i motsetning til målrettet) kan derfor oppleves som urettferdig. Allikevel er det grunn til å spørre om kulturskolene gjør *nok* for, og oppleves som relevant blant, de gruppene som per i dag ikke benytter tilbudet. Gjøres det nok for å etablere kulturskoletilbudet som et *attraktivt* fritidstilbud for brede grupper? Formidles det i tilstrekkelig grad at det er morsomt å være med i kulturskolen, at mange av tilbudene innebærer en stor grad av elevmedvirkning? I hvilken grad kommuniserer kulturskolen på en forståelig måte til både elevene og deres foresatte? Hvordan etableres kulturskolen som en merkevare som har høy troverdighet blant barn og unge? Dette prosjektet tydeliggjør at mye skjer, men allikevel makter ikke kulturskolene å nå igjennom med sitt budskap til de ekskluderte gruppene. Selv om noen av fokusgruppedeltagerne nevnte at den beste måten å kommunisere på var via eleven selv, så holder det trolig ikke med at barna får lapp med hjem.

⁴¹ <http://www.ssb.no/ssp/utg/200604/13/>

Dette har trolig en sammenheng med ventelisteproblematikken. Bergen kulturskole svarer eksplisitt at de har valgt å være litt beskjedne i sin promotering av tilbudet og har intet spesielt slagord eller *strap-line* som brukes for å signalisere fordelene med å bli med. Dette begrunnes delvis med de lange ventelistene, at det er problematisk å hevde at barna går glipp av noe dersom de ikke får muligheten, gitt at kulturskolen ikke har plasser til alle. Konsekvensen av en slik innstilling - og Bergen er her trolig ikke i en unik posisjon - er at kulturskolene i stor grad, dersom vi ser bort fra ekstratiltak med øremerkede eksterne midler, sitter og venter på middelklasseelevne, som okkuperer ventelistene for piano og gitar. En beskjeden og heller reaktiv tilnærming tør jeg påstå. I rapporten *Kulturskoleløftet* understreker Kulturskoleutvalget (2010) at alle som ønsker det skal få tilgang til et kulturskoletilbud av god kvalitet til rimelig pris. Spørsmålet er bare om en slik formulering om «de som ønsker det» blir for tam. De som ønsker det er enten allerede elever eller står på venteliste, dette er barn av middelklasseforeldre med høy utdanning. Dersom kulturskolen skal nå ut ytterligere, spør det om ikke heller kulturskoletilbudet må gjøres mer relevant og ikke minst kommuniseres bedre, gitt at konkurransen er så stor i et klima hvor barns oppvekst i økende grad institusjonaliseres gjennom en rekke organiserte fritidsaktiviteter.

Et relevant eksempel er friplassordningen. Som nevnt tidligere, alle byene utenom Oslo har friplassordning og Bergen og Trondheim har henholdsvis 30 og 75 elever som nyter godt av dette. Kristiansand og Stavanger på den andre siden har kun 4 og 2 elever med friplass (sistnevnte riktignok med en svært lav inntektsgrense for å kvalifisere)⁴², og man skal da også lete med lys og lykte for å finne informasjon om dette på disse skolene sine hjemmesider. Arbeidet slutter ikke da kommunen har besluttet at kulturskolen skal tilby friplasser, for at kulturskolene så skal sitte på denne informasjonen som verdens best bevarte hemmelighet. Det er ikke mitt inntrykk at friplassordningen promoterer aktivt.

I den sammenheng er det interessant å bemerke at Oslo Kommunale Musikk og Kulturskole som ikke har friplassordning eller andre universelle moderasjonsordninger, jobber mer målrettet med sine tiltak som enten er gratis eller subsidiert.

Men responsen på disse utfordringene kan ikke reduseres til prisfastsetting og eventuelle friplasser alene. Kulturskolene må arbeide strategisk for å øke

⁴² I rettferdighetens navn skal det riktignok understrekes at Stavanger har de laveste satsene for ordinær plass; kr.

sin synlighet og oppleves som relevante for større grupper. De må, i samarbeid med sine respektive kommuner, sette klare og håndfaste mål for hvor mange nye elever de skal rekruttere innenfor en bestemt tidsramme, både til lavterskeltilbud og som ordinære elever, for så å utarbeide konkrete strategier for hvordan dette skal gjøres. Her vil merkevarebygging og økt synlighet stå sentralt. Hvis ikke blir dette elevutviklingsarbeidet redusert til intensjoner og plandokumenter som nedprioriteres i forhold til talentutvikling og ventelistereduksjon.

Synliggjøring av kulturskoletilbudet understrekes også i en kulturskoleundersøkelse som ble gjort i forbindelse med kulturskoleutvalgets (2010) rapport om kulturskoleløftet. Her legges det imidlertid for det meste vekt på offentlige konserter, samarbeid med offentlige instanser samt Facebook-grupper (s. 140), tiltak som best kan karakteriseres som generelle og som ikke virker særlig målrettede mot kulturelt ekskluderte grupper. Facebook kan nok være en god kommunikasjonsplattform, men da må det brukes som en integrert strategi som jobber målrettet mot de gruppene kulturskolen ønsker å prioritere. I denne undersøkelsen hevdes det at «Begeistrede elever er den beste reklamen» (samme side). Ja, det kan nok være det, men spørsmålet er om denne begeistringen når utover kulturskoleelevenes engere krets og ut til barn og unge som holder til på andre side av byen. Det er forøvrig interessant å observere denne undersøkelsens rapportering av kulturskoleledernes ”framtidstanker”, som framstår som en slags smørbrødtype over hva kulturskolene ønsker mer av i fremtiden. Her nevnes blant annet et bedret tilbud og reduksjon av ventelistene, men overraskende lite om å nå ut til nye og underrepresenterte elevgrupper. Igjen, dette representerer ingen særlig offensiv holdning, det anbefales her at kulturskolene må bli mye mer målrettede i deres inkluderingsarbeid, sette klare mål og evaluere disse. Det holder ikke for eksempel å introdusere et tilbud som sirkus for å nå ut til bredere grupper, dersom det kun er barn fra de «vanlige» middelklassehjemmene som gjør bruk av tilbudet (i vår undersøkelse har over 74 % av de som har valgt sirkus som kulturskoletilbud høyere utdanning i mer enn fire år).

8.2 En mer målrettet tilnærming

Dette bringer oss tilbake til begrepet *target-led* (eller målrettet) publikumsutvikling slik dette begrepet ble introdusert av Nobuko Kawashima (2000) i innledningen. Med utgangspunkt i det empiriske materialet i dette prosjektet konkluderer denne rapporten med at både de eksisterende brukerne og ikke-brukerne i liten grad har innsigelser mot kulturskoletilbudet slik det framstår

i dag. Samtidig antydes det at det er svakheter i datamateriale og at vi kanskje ikke har evnet å undersøke de mest ekskluderte, altså de som typisk har lavest utdanning, i den utstrekning vi hadde håpet. Det skal derfor ikke underslås at det kan være andre fagtilbud som ville resonnerer bedre blant disse potensielle elevgruppene eller at det er deler av det eksisterende tilbudet som kunne blitt forsterket, eventuelt på bekostning av andre deler av tilbudet. Dette medfører selvsagt utfordringer av logistisk art da kulturskolenes eksisterende ressurser ofte er bundet opp i lærekrefter som mestrer én type tilbud. Dette medfører store utfordringer for kulturskolerektorene og det anerkjennes at det å gjøre endringer i fagtilbudet er en langsiktig prosess. Innstillingen til Rådmannen (2009) i Trondheim om sosial utjevning i kulturskolen slo også fast at TK må utvikle en mer fleksibel organisasjon som kan tilpasses etterspørselsendringer på relativt kort varsel. Dette er et eksempel på en målrettet tilnærming som etterspør en stor grad av strategisk kompetanse i kulturskoleledelsen som må være villig til, og evne, å jobbe målrettet i forhold til behovene slik de oppleves av potensielt nye elevgrupper. Dette i motsetning til en produktretting som først og fremst feirer kulturskoletilbudet slik det framsto «i fjor». Et kulturtilbud som på mellomlang sikt kanskje fremstår som radikalt annerledes enn slik det er i dag, kaller på en ny type kulturskolelederskap som tar inkludering på alvor og som er villig til å gjøre radikale endringer både i kulturskoletilbudet og i hvordan dette posisjoneres og kommuniseres.

Vi ser spirer til en slik satsning i flere av byene. Først og fremst i Oslo, som søker å utforme tilbud som møter behovene i de bydelene med lavest deltagelse. Lignende tiltak er også igangsatt i Bergen og Trondheim, om enn i mindre skala. Det må imidlertid understrekes igjen at de fleste av disse tiltakene er prosjektfinansiert med eksterne midler. En bærekraftig strategi som tar nye elevgrupper på alvor må trolig innlemme denne type aktiviteter i sin kjernevirksomhet. Kjernetilbudet bør også være målrettet med de nye elevgruppene for øye.

8.3 Inkluderende fritidsaktivitet versus talentutvikling og skole

Kulturskoleløftet (Kulturskolerådet 2010) understreker at:

‘I en kulturskole med et helhetlig og mangfoldig tilbud må det økonomisk, organisatorisk, og faglig legges til rette for å kunne tilby både breddetilbud

til alle og fordypningstilbud og individuell tilpasning til de elever som har anlegg og behov for det (s. 90-91).

Et viktig lederspørsmål er selvsagt i hvor sterk grad kulturskolen kan bli målrettet (*target-led*) uten å miste sin identitet som kultur-skole. Som nevnt innledningsvis i dette kapitlet, er det ordinære skoletilbudet, slik det fremstår i dag, i stor grad basert på at det forventes at elevene må ta sin egeninnsats alvorlig. Enkelte kulturskoler har sågar introdusert rutiner som kan føre til at elever ikke får fornyet elevplass dersom de ikke møter opp eller åpenbart ikke tar hjemme-øvingen seriøst. Det vil by på utfordringer å presentere skole-elementet i kulturskolen til nye elevgrupper, samt å balansere skole-dimensjonen (og ikke minst talentdimensjonen), på den ene siden og utfoldelsesdimensjonen på den andre. Hvor langt kulturskolene kan kompromittere skole-dimensjonen for å utvikle nye elevgrupper er en sentral utfordring som igjen kaller på et aktivt, og mer innovativt, kulturelt lederskap. Hvem er for eksempel dagens kulturskoleledelse mest opptatt av, talentene eller barn og unge som kun ønsker et aktivt fritidstilbud, det å ha det gøy på en måte 'som krever liten grad av fordypning og egeninnsats fra elevene' (Kulturskoleutvalget 2010, s. 90).

9 Forslag til videre forskning

Dette prosjektet har fokusert på de fem største byene i Norge, og altså fem av de største kulturskolene. En lignende undersøkelse (selvsagt justert for de svakhetene vi har identifisert) som denne, men på kulturskoler i et utvalg av kommuner i det ganske land er en åpenbar anbefaling. Det vil være av interesse og kartlegge om kulturskoletilbudet er like forfordelt til fordel for familier med høy utdanning i små kommuner som store. I hvilken grad små kommuner har tatt arbeidet med inkludering mer eller mindre seriøst enn i de større byene er også interessant. Inkluderingsproblematikken er like relevant på mindre steder selv om forskjellen kanskje er mindre tydelig. I tillegg til en slik geografisk utviding, her følger noen mer eller mindre konkrete ideer til videre forskning basert på de erfaringene som er gjort gjennom dette prosjektet.

9.1 Barn og unge som forskningsobjekter

En potensiell svakhet i denne undersøkelsen er relatert til at våre informanter ikke er elevene selv men deres foreldre. Hadde vi fått andre svar om vi hadde spurt elevene selv? På spørsmålet om hvem som tok initiativet til at barna skulle bli med i kulturskolen svarte bare et mindretall at dette kom eksklusivt fra barnet selv. Hvordan opplever de barna for hvis foreldrene tok initiativet, eller der hvor initiativet ble tatt av foreldrene og barna sammen, kulturskoletilbudet? Hva slags opplevelse har de av kulturskolen som merkevare? Og enda viktigere, hvordan opplever de barna som ikke bruker kulturskolen tilbudet? Synes de det er attraktivt, eller er de likegyldige? Hvordan ville de valgt mellom ulike aktiviteter dersom kulturskolen ble satt opp mot idrett, speideren, fritidsklubben osv? Slik kunnskap kan bare komme fram dersom enn bruker barna selv som informanter. Ved Agderforskning er vi i gang med et levekårsprosjekt for barn og unge på Agder hvor det innhentes kvalitativ informasjon av 5. klassinger, hvor målet er å avdekke hvordan barn selv opplever sine levekår sammenlignet med sine jevnaldrende. Det er mulig å intervju barn og unge men det er kostbart. En slik tilnærming gir oss svært viktig og nødvendig kunnskap samtidig som det stiller store krav til ressurser og ikke minst metodisk kompetanse.

9.2 En mer kvalitativ tilnærming

Med unntak av fokusgruppene er dette et prosjekt som gjør bruk av en kvantitativ tilnærming til problemstillingen. Dette skyldes i første rekke begrensninger av budsjettmessig art. Kvalitative datainnsamlingsmetoder tar mye lengre tid og er dermed mye mer kostbare enn en online basert spørreundersøkelse. En kvantitativ tilnærming har selvsagt både styrker og svakheter. På tross av at tallmaterialet gir et godt grunnlag for solide konklusjoner blir resultatene unektelig noe grovkornet. Dette gjelder spesielt ikke brukerne, og i tillegg til foreldre med ikke-vestlig bakgrunn skulle vi gjerne også ha gjennomført fokusgrupper med foreldre som har norsk eller annen vestlig bakgrunn. Gjerne delt inn i to grupper; på den ene siden de som kjenner kulturskoletilbudet godt og som har vurdert det eller som har hatt barn i kulturskolen men tatt dem ut, og på den andre siden de som ikke kjenner tilbudet noe særlig.

Dette er relatert til det faktum at vi var skuffet over den lave responsen vi fikk fra de som ikke har barn i kulturskolen uten høyere utdanning. Det viste seg rett og slett at relativt få i utvalget med en slik karakteristikk var villig til å svare på en spørreundersøkelse som ble distribuert online. Dette er en barriere som vi ikke var klar over. Disse menneskene er jo online i den forstand at de har epost adresse og tilgang til PC, men at de i så mye mindre grad var villige til å svare på en slik undersøkelse overrasket, og var kanskje en noe dyrekjøpt erfaring. Andre tilnærminger til denne gruppen kunne kanskje vært vurdert, men det er lite trolig at dette hadde vært mulig inne de gitte budsjetttrammer.

Fokusgrupper som fokuserer på kulturskolen som merkevare vil også være av interesse. Hva identifiserer egentlig folk med kulturskolen, og i hvilken grad oppfattes tilbudet som relevant, spesielt sammenlignet med andre fritidstilbud og hva betyr kulturskolen for selvidentifisering og sosialiseringprosesser? Her er det fortsatt blinde flekker, som kan avdekkes gjennom en mer kvalitativ tilnærming.

9.3 Fra lavterskel tilbud til ordinær elevplass, samt ventelistene

Flere av tiltakene som er iverksatt for å øke inkluderingen, er finansiert gjennom stimuleringsmidler til inkluderingstiltak fra Utdanningsdirektoratet, og har gjerne vært lavterskeltilbud som ikke forventer den samme dedikasjon fra elevene i form av hjemme-øving og forberedelser som en plass på det ordinære tilbudet gjør. Oppfatningene om slike lavterskeltilbud har en

egenverdi og er et mål i seg selv eller om det endelige målet er at disse skal konverteres til å bli ordinære kulturskoleelever varierer noe mellom kulturskolerektorene. Uten gode evalueringer er det vanskelig å si noe sikkert om i hvilken grad lavterskelbrukere blir ordinære elever. Dersom en slik konvertering er det ultimate målet uten at dette materialiserer seg har lavterskeltilbudene liten verdi. Dette prosjektet tok ikke for seg dette og her trengs flere evalueringer.

Noe annet dette prosjektet ikke har fokusert på, da det ikke lå i dets mandat, er å undersøke hvem som faktisk står på venteliste. Kulturskoleutvalget (2010) presenterer de lange ventelistene som en ekskluderende faktor. Dette er i og for seg riktig for de individuelle elevene som står på venteliste (med mindre de også har plass på et alternativt tilbud som så ofte er tilfellet slik dette er beskrevet over – altså at ventelistene presenteres som kunstig lange), men om lange ventelister representerer en mer generell ekskludering av større deler av målgruppen, for eksempel barn fra familier med lav utdanning og/eller lav inntekt er et annet spørsmål. Denne undersøkelsen gir en pekepinn på at Kulturskoleutvalget baserer sin konklusjon på at ventelistene er ekskluderende på et heller tynt empirisk grunnlag. Studier av hvem som faktisk står på venteliste; om disse kommer fra andre bydeler eller fra familier med radikalt annerledes demografisk og kulturell profil enn kjernepublikummet, vil gi et bedre grunnlag for å vurdere slike antagelser.

9.4 Lederutfordringer og politiske føringer

Denne rapporten går langt i å definere inkludering i kulturskolen som en ledelsesutfordring. Videre forskning om hvordan ulike kulturskoler ledes samt hvordan beslutninger og prioriteringer er et resultat av politiske beslutninger er av relevans og interesse. Av de fem byene denne rapporten har fokusert på er det bare i Oslo, Bergen og Trondheim at bystyrene har gjort eksplisitte beslutninger som setter inkludering på dagsorden. Det er da også kulturskolene i disse tre byene som i første rekke har tatt grep for å adressere ekskluderingsutfordringen, blant annet gjennom at de aktivt har søkt om stimuleringsmidler fra Utdanningsdirektoratet. Hvordan kommunestyrene rundt i hele landet har forholdt seg til dette vil trolig variere stort. Det vil være interessant og relevant og undersøke i hvilken grad politiske beslutninger på lokalt nivå gir seg utslag i hvordan kulturskolene prioriterer sine aktiviteter. Relatert til dette, vil det også være interessant å gjennomføre etnografisk forskning innen et utvalg av kulturskoler for å forstå bedre hvordan beslutninger tas, hvem som sitter med makt og hvilke ideer og tanker som rår i forhold til inkludering.

Det anbefales herved at både KS sitt program for storbyforskning og andre aktører som Utdanningsdirektoratet, Kulturrådet og deres respektive departementer vurderer disse forslagene til videre forskning. Dette for å øke kunnskapen rundt inkludering i kulturskolen ytterligere slik at aktører både på politisk nivå og i kulturskolene selv får en enda bedre kunnskapsbasis for sine beslutninger.

Litteraturliste

- Bamford, A. (2006). *The wow factor: global research compendium on the impact of the arts in education*. New York: Waxmann.
- Belfiore E. and O. Bennett. (2008). *The Social Impact of the Arts*. London: Palgrave Macmillan.
- Bennett, Tony, Savage, M., Silva, E., Warde, A., Modesto, G., og Wright, D., (2009). *Culture, Class, Distinction*. London and New York: Routledge.
- Bilton C. (2006) *Management and Creativity: from creative industries to creative management*. London: Blackwells.
- Bjørnsen E. 'Publikumsutviklingens begrensninger' i Danielsen K. (2010) *Om publikumsutvikling*. Bergen: Norsk Publikumsutvikling.
- Bourdieu P. (1995). *Distinksjonen: en sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax.
- Danielsen A. (2006). *Behaget i kulturen: En studie av kunst- og kulturpublikum*. Oslo: Norsk Kulturråd.
- Dice-Consortium. (2010). *Dice-terningen er kastet: Forskningsresultater og anbefalinger for drama og teater i undervisning*. Bergen: Dice.
- Gustavsen K. og Sigbjørn Hjelmbrekke (2009): *Kulturskole for alle? Pilotundersøkelse om kulturskoletilbudet*. Bø: Telemarksforskning. TF-rapport nr. 255.
- Hurum E. (2010). *Finkulturen skal ut til folket*. Aftenposten, 8. februar 2010.
- Jenkins R. (2002). *Pierre Bourdieu* London and New York: Routledge.
- Jermyn H. (2001). *The Arts and Social Exclusion: a review prepared for the Arts Council of England*. London: Arts Council of England.
- Kawashima N. (2000). *Beyond the division of Attenders vs. Non-Attenders*. Coventry: Centre for Cultural Policy Studies, Working Paper 6, University of Warwick.
- Kotler, P. (1988): *Marketing Management: Analysis, Planning Implementation and Control* Sixth Edition. New Jersey: Prentice-Hall.
- Looseley, D. (2004): 'The development of a social exclusion agenda in French cultural policy' in *Cultural Trends*, Volume 13, Issue 2 June 2004, s. 15-27.

Sandbæk, Mona og Axel West Pedersen (red.) (2010): *Barn og unges levekår i lavinntektsfamilier: En panelstudie 2000 – 2009* Nova Rapport 10/2010. Oslo: Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

Spord Borgen, Jorunn og Synnøve S. Brandst (2006): *Ekstraordinært eller selvfølgelig: Evaluering av Den Kulturelle Skolesekken i grunnskolen*. rapport 5. Oslo: NIFU STEP.

Stubberød E. M. (2011). *Visjonsløst*. Klassekampen, 6. januar 2011.

Sætre S. (2011). *Hinna Hills. Den nye norske velstanden*. Morgenbladet, 17. juni 2011.

Vaage O.F. (2009). *Norsk kulturbarometer 2008*. Oslo – Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.

Vincent C and S. J. Ball. (2007): "Making UP" the Middle-Class Child: Families, Activities and Class Dispositions' in *Sociology*, Volume 41, Issue 6, s. 1061-1077.

Offentlige dokumenter

Bergen kommune (2010): *Byrådssak /10; Bergen kulturskole – Tiltaksplan 2011-2013*. Bergen: Bergen kommune.

Bergen Kulturskole (2011): *Levekårssatsning i 2011-2012 i Bergen kulturskole (internt dokument)*. Bergen: Bergen kommune.

Ernst & Young (2010): *Utredning av Oslo musikk- og kulturskole*, Ernst & Young.

Helse og omsorgsdepartementet (2007): *Nasjonal strategi for å utjevne helseforskjeller*. Oslo: Helse og omsorgsdepartementet.

Helse og omsorgsdepartementet (2010): *Prop. 1 S: (2010-2011) Proposisjon til Stortinget – forslag til stortingsvedtak*, Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

Kristiansand kommune (2011): *Årskontrakt Budsjettåret 2011 inngått mellom Kulturdirektøren og Kulturskolen v. Vidar Hartveit*, Kristiansand: Kristiansand Kommune v. Rådmannen.

Kulturdepartementet (2011): *Kultur, inkludering og deltaking*, Oslo: Kulturdepartementet.

Kulturskoleutvalget (2010): *Kulturskoleløftet: Kulturskole for alle*, Oslo: Kulturskoleutvalget .

Norges Offentlige Utredninger (2011): *Bedre integrering: Mål, strategier, tiltak* (NOU 2011:14), Oslo; Norges Offentlige Utredninger.

Norsk Kulturskoleråd (2003): *På vei til mangfold: Rammeplan for kulturskolen*, Trondheim: Norsk Kulturskoleråd.

Oslo Kommune (2010a), *Byrådet, Byrådssak 162/10: Fremtidig drift av Oslo musikk- og kulturskole*. Oslo: Oslo Kommune.

Oslo Kommune (2010b), *Bystyret Sak 425: Fremtidig drift av Oslo musikk- og kulturskole – Byrådssak 162 av 01.07.2010*. Oslo: Oslo Kommune

Oslo Kommune (2011), *Sak 1 Del 2: Byrådets forslag til budsjett 2011, økonomiplan 2011-2014*. Oslo: Oslo Kommune

Sosialdepartementet (2002): *Tiltaksplan mot fattigdom*, Oslo: Sosialdepartementet.

Stavanger kulturskole (2009): *Plan for Stavanger kulturskole*, Stavanger: Stavanger kulturskole.

Trondheim kommune (2009): *Arkivsak nr. 09/18039: Plan for Trondheim kommunale musikk- og kulturskole*, Trondheim: Trondheim kommune.

Trondheim kommune (2011): *Konkurransesgrunnlag: Konkurransen med forhandlinger – 'Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene'* Trondheim: Trondheim kommune.

Utdanningsdirektoratet - Divisjon for analyse og vurdering og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag – Avdeling oppvekst og utdanning: *Tilstandsrapport om kommunale kulturskoler: Skoleåret 2007 – 2008*.

Utdannings og forskningsdepartementet (2003): *Ei blot til lyst: Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen*, Oslo: Utdannings og forskningsdepartementet.

Vedlegg 1

Referansegruppen

Berit Kirksæther	Rådgiver, Rådmannens kontor, Trondheim kommune
Bjørg Ruud	Fagkonsulent, Utdanningsetaten, Oslo kommune
Vidar Hartveit	Rektor, Kristiansand kulturskole
Vidar Hjemås	Rektor, Trondheim kulturskole
Mardon Åvitsland	Rektor, Bergen kulturskole
Hans Willoch Bræin	Rektor, Stavanger kulturskole

Fou informasjon

Tittel	Inkluderende kulturskole: Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene
Prosjektnr	1775
Oppdragets tittel	Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene
Prosjektleder	Egil Bjørnsen
Forfatter	Egil Bjørnsen
Oppdragsgiver	Trondheim kommune
Rapport type	Prosjektrapport
Rapport nr	5/2012
ISSN-nummer	0808-5544
Tilgjengelighet til rapporten	
4 emneord	Kultur, talentutvikling, samarbeid, Bergen, Stavanger, Oslo, Trondheim